

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

ŽIVILĖ MIKALAUŠKAITĖ

**STUDENTŲ JUDUMO POLITIKA EUROPOS SĄJUNGOJE: AKADEMINIŲ
MAINŲ PROGRAMŲ PRIEINAMUMAS IR ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS
UNIVERSITETUOSE (2007–2013 m.)**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
Doc. dr. Audronė Janužytė

VILNIUS
2013

**STUDENTŲ JUDUMO POLITIKA EUROPOS SAJUNGOJE: AKADEMINIŲ
MAINŲ PROGRAMŲ PRIEINAMUMAS IR ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS
UNIVERSITETUOSE (2007–2013 m.)**

Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L23002

Vadovė
doc. dr. Audronė Janužytė

Recenzentas

Atliko
ESAmns2-01 gr. stud.
Ž. Mikaluskaitė

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. STUDIJŲ MOBILUMO TEORINIS PAGRINDIMAS	12
1.1. Studentų mobilumo samprata	12
1.2. Studijų mobilumo kriterijų konceptualizacija	16
2. STUDIJŲ MOBILUMO POLITIKA EUROPOS SAJUNGOJE	20
2.1. Aukštojo mokslo tarptautiškumo svarba Bolonijos proceso kontekste	20
2.2. Pagrindinių dokumentų analizė	25
2.3. Universitetinių akademinų mainų programų analizė: Erasmus mobilumas studijoms	30
3. AKADEMINIŲ MAINŲ PROGRAMŲ PRIEINAMUMAS IR ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE	34
3.1. Lietuvos Respublikos studentų mobilumo politikos formavimo ir įgyvendinimo analizė.....	34
3.2. Studijų mobilumo reglamentavimas ir organizavimas instituciniu lygmeniu: MRU, VGTU ir VU lyginamoji analizė.....	40
3.3. Studentų nuomonės dėl Erasmus programos prieinamumo ir įgyvendinimo analizė	44
3.4. Ekspertų nuomonės dėl studijų judumo Lietuvoje analizė.....	56
IŠVADOS.....	68
REKOMENDACIJOS.....	71
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	72
SANTRAUKA	80
SUMMARY	81
ANOTACIJA	82
ANNOTATION	83
PRIEDAI.....	84

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Aukštojo mokslo tarptautiškumo apibrėžimas Lietuvos švietimo dokumentuose	20
2 lentelė. Pagrindinės nuostatos dėl studentų judumo Bolonijos proceso dokumentuose	23
3 lentelė. Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo dokumentų palyginimas.....	35
4 lentelė. Studentų judumo politikos įgyvendinimo universitetuose rodikliai.....	43
5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal universitetus ir dalyvavimą ERASMUS programoje	47
6 lentelė. Ekspertų sąrašas.....	57
7 lentelė. Ekspertų nuomonės dėl akademinė mainų programų tikslų.....	58
8 lentelė. Ekspertų nuomonė dėl akademinė mainų programų trūkumų	59
9 lentelė. Ekspertų nuomonės apie studijų judumo reglamentavimą skirtinguose lygmenyse	61
10 lentelė. Ekspertų nuomonė dėl universitetų pasirengimo vykdyti studijų mainų programas.....	64
11 lentelė. Ekspertų nuomonė dėl pagrindinių mobilių studentų iššūkių/kliūčių	65

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Universitetų studentų, per mokslo metus gilinusių žinias užsienyje (pagal ES programas) dinamika Lietuvoje.....	32
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mainų programų vertinimą	48
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal nedalyvavimo atrankoje mainams priežastis.....	48
4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal paskatinimą dalyvauti programoje	49
5 pav. Bendrasis Erasmus programos įgyvendinimo vertinimas universitetuose	50
6 pav. Studentų pritarimas teiginiams, atspindintiems dalyvavimą Erasmus programoje.....	51
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal programos koordinatoriaus vertinimą	52
8 pav. Studentų nuomonė dėl mainų programų prieinamumo jų universitete	53
9 pav. Studentų nuomonė dėl mainų programų viešinimo jų universitete	53
10 pav. Studentų nuomonė dėl universiteto skatinimo dalyvauti mainų programose.....	54

DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS

EHEA – European Higher Education Area (Europos aukštojo mokslo erdvė)

EK – Europos Komisija

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

ET – Europos Taryba

EUA – European University Association (Europos universitetų asociacija)

EUC – Erasmus universiteto chartija

EUROSTAT – Europos Sąjungos statistikos agentūra

LR – Lietuvos Respublika

LR ŠMM – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija

LSAS – Lietuvos studentų atstovybių sąjunga

LSS – Lietuvos studentų sąjunga

MRU – Mykolo Romerio universitetas

NVO – Nevyriausybinė organizacija

OECD – Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija)

ŠMPF – Švietimo mainų paramos fondas

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija)

URM – Užsienio reikalų ministerija

VG TU – Vilniaus Gedimino technikos universitetas

VU – Vilniaus universitetas

IVADAS

Vykstant gilesnei Europos integracijai, europiečio tapatybė formuojama įgyvendinant įvairias ES bendrąsias politikas. Viena iš jų – studentų mobilumas, kuris skatina tarptautinį studentų judumą mokymosi tikslais, kokybiškai gerina žmogiškuosius išteklius (asmenys įgyja naujų žinių, ugdo naujus kalbinius įgūdžius bei susipažįsta su įvairiomis kultūromis) ir sudaro galimybes ateityje dirbti daugiakultūrinėje europinėje aplinkoje.

Vienas iš ES aukštojo mokslo politikos (Bolonijos proceso) tikslų yra dėstytojų ir studentų mobilumo skatinimas, kuris turėtų tapti prioritetine kiekvienos šalies aukštojo mokslo formuojamos ir įgyvendinamos politikos dalis. Lietuva, būdama Bolonijos proceso dalyve, inicijuoja dėstytojų ir studentų judumą Lietuvos universitetuose ir kolegijose. Šiuo metu, sąlyginai, vis daugiau studentų naudojami akademinų mainų programų teikiamomis galimybėmis ir išvyksta, pagal pasirinktą studijų kryptį, pasisemti tarptautinės akademinės patirties į Europos ir kitų šalių universitetus.

Temos aktualumas ir naujumas. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ skelbiama, kad vienas iš pagrindinių šalies tikslų – sumanios visuomenės kūrimas, o šiam tikslui pasiekti numatyta „Lietuvos aukštųjų mokyklų studentams sudaryti sąlygas bent vieną semestrą studijuoti kitų šalių aukštosiose mokyklose, ypač skatinti studentų mainus tarp Šiaurės ir Baltijos regiono valstybių“¹. 2013 m. antrąjį pusmetį Lietuvai pirmininkaujant ES Tarybai, aukštojo mokslo tarptautiškumas Europos Parlamente buvo pristatytas kaip vienas iš pagrindinių Lietuvos pirmininkavimo prioritetų švietimo srityje. Tikslas – „skatinti akademinį mobilumą ir pasaulinį bendradarbiavimą tarp aukštojo mokslo institucijų ir tokiu būdu kelti aukštojo mokslo kokybę“². Lietuva yra Erasmus studijų mainų programos dalyvė nuo 1998 m. Lyginant su Europos Sąjungos šalimis, pagal studentų judumą, Lietuva užima 9 vietą³. Tačiau reikia pripažinti, jog Lietuvos studentų skaičius akademinų mainų programose išlieka sąlyginai mažas, todėl būtina stiprinti akademinę partnerystę su Europos universitetais, sudarant sąlygas kuo didesniai studentų skaičiui išvažiuoti pagal mainų programas į įvairius universitetus.

Nuo 2014 m. planuojama nauja ES švietimo programa – Erasmus+, kuri pakeis Mokymosi visą gyvenimą programą ir suteiks dar daugiau galimybių Europos studentams mokytis užsienio universitetuose (svarbu pažymėti, jog ji skirta ne tik ES šalių studentams). Rengiantis įgyvendinti naują programą, svarbu analizuoti, kaip Lietuvos universitetams sekėsi organizuoti Erasmus studentų mainus 2007–2013 m. ir ar Lietuvos aukštojo mokslo institucijos yra pasirengusios naujiems iššūkiams studijų mobilumo srityje, t. y. kartu su ES institucijomis siekti kuo didesnio studentų judumo.

¹ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2012. Nr. 61-3050.

² ŠMM pranešimas spaudai. <http://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/europos-parlamente-pristatyti-lietuvos-pirmininkavimo-prioritetai-svietimo-srityje-aukstojo-mokslo-tarptautiskumas-lyderyste-svietime-profesinio-mokymo-atvirumo-skatinimas> [žiūrėta 2013 08 01].

³2012 m. duomenimis. *Eurostat tinklalapis*, <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>> [žiūrėta 2013 04 25].

Darbo problema. Nors per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos studentų judumas pagal studijų mainų programas išaugo keturis kartus⁴, tačiau galima teigti, jog Lietuvos studentų tarptautinis judumas yra per mažas, nes 2011–2012 m. išvykusių studijuoti ar atlikti praktiką pagal Erasmus programą studentų dalis nuo bendro studentų skaičiaus sudarė tik apie 2,02 procento⁵. Kyla klausimai: kodėl akademinė mainų programose dalyvauja tiek mažai studentų? Kokios yra pagrindinės priežastys?

Tyrimo objektas – tarptautinių studentų mainų reglamentavimo bei įgyvendinimo dokumentai ir Erasmus studijų mainų programa.

Darbo tikslas – išanalizuoti studentų judumo politiką Europos Sąjungoje (Lietuvoje) bei ištirti ir palyginti akademinė mainų programų prieinamumą ir įgyvendinimą trijuose Lietuvos universitetuose: Mykolo Romerio universitete, Vilniaus Gedimino technikos universitete ir Vilniaus universitete, išskiriant teigiamus ir neigiamus aspektus bei apibrėžiant pagrindines kliūtis studentų judumui.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti studentų judumo sampratą bei nurodyti esminius kriterijus, kuriais remiantis galima tirti studentų judumą akademiniais tikslais;
2. Ištirti studijų judumo politikos formavimą ir įgyvendinimą Europos Sąjungoje, Lietuvos Respublikoje ir aukštosiose mokyklose;
3. Išnagrinėti ir įvertinti studijų mobilumo prieinamumą ir įgyvendinimą didžiausiuose Lietuvos universitetuose: MRU, VGTU ir VU, atliekant studentų anketinę apklausą;
4. Atlikti pusiau struktūruotą ekspertų interviu dėl akademinio judumo teigiamų ir neigiamų aspektų bei palyginti ekspertų ir studentų nuomones dėl pagrindinių kliūčių ir problemų, su kuriomis susiduria mobilūs studentai Lietuvoje.

Tyrimo hipotezė: Žemus Lietuvos studentų mobilumo rodiklius daugiausiai lemia nekokybiškas akademinė mainų viešinimas, skatinimas ir įgyvendinimas universitetuose.

Tyrimo metodai: 1) aprašomasis-analitinis metodas (naudojamas, siekiant aprašyti ir išanalizuoti Europos Sąjungos (toliau – ES) ir Lietuvos universitetines akademinė mainų programas bei jų organizavimą ir vykdymą); 2) dokumentų analizės metodas (naudojamas, siekiant išanalizuoti Bolonijos procesą, nurodant esmines gaires ir kryptis dėl studentų judumo akademiniais tikslais); 3) lyginamasis metodas (naudojamas, siekiant palyginti trijų Lietuvos universitetų – MRU, VGTU ir VU – studijų mobilumo prieinamumą bei palyginti ekspertų ir studentų nuomones dėl studentų akademinio mobilumo, nurodant panašumus ir skirtumus bei išskiriant teigiamus ir neigiamus aspektus); 4) anketinė apklausa (naudojama, siekiant išsiaiškinti studentų nuomonę apie akademinė mainų programų prieinamumą); 5) pusiau struktūruotas ekspertų interviu (naudojamas, siekiant išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie studijų mainų prieinamumo galimybes ir kliūtis Lietuvos studentams bei

⁴ Lietuvos studijų būklės apžvalga: Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras, Vilnius, 2013.

⁵ Apskaičiuota remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

įvertinti studentų judumo politiką ES, nurodant teigiamus ir neigiamus aspektus); 6) kokybinės turinio analizės metodas (naudojamas, siekiant apdoroti interviu su ekspertais metu gautus duomenis); ir 7) matematinė analizė (naudojama, siekiant apdoroti studentų apklausos metu gautus empirinius duomenis).

Šaltiniai ir literatūra. Siekiant išsiaiškinti, ar studijų judumo skatinimas yra prioritetinga ES aukštojo mokslo sritis ir atskleisti, kaip studijų mobilumas yra reglamentuojamas europiniu lygmeniu, šiame darbe analizuojami įvairūs Bolonijos proceso ir ES dokumentai, susiję su studentų judumu ir studijų judumo politika: „2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“⁶, „Mokymosi visą gyvenimą programa (2007–2013 m.)“⁷, Europos Komisijos Žalioji knyga „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“⁸, „Akademinio mobilumo strategija“⁹, Europos Komisijos komunikatas „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“¹⁰, „Aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė“¹¹, „Erasmus universiteto chartija“¹², „Erasmus mobilumo kokybės chartija“¹³ ir t.t.

Siekiant iširti, kokia reikšmę studijų judumo politika turi Lietuvoje bei kaip studentų judumas reglamentuojamas ir skatinamas, kokie prioritetai keliami Lietuvoje, buvo analizuota Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“¹⁴, pagrindiniai šalies švietimo įstatymai, Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programos ir veiksmų planas¹⁵. Lyginant studijų reglamentavimą ir organizavimą MRU, VGTU ir VU, buvo analizuojami šių universitetų strateginiai dokumentai: „MRU

⁶ Komisijos komunikatas „2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 12 15].

⁷ 2007–2013 m. Mokymosi visą gyvenimą programos (MVGP) vadovas: II a. dalis, paprogramės ir veikla, *Europos Komisija*, <http://ec.europa.eu/education/llp/doc/call13/part2_lt.pdf> [žiūrėta 2013 06 18].

⁸ Žalioji knyga „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“, *Europos Bendrijų Komisija*, 2009, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0329:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 11 10].

⁹ Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA): Mobility for Better Learning, <<http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/2012%20EHEA%20Mobility%20Strategy.pdf>> [žiūrėta 2013 11 10].

¹⁰ Europos Komisijos komunikatas „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“, Briuselis, 2013. COM(2013) 499 galutinis.

¹¹ Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė, Ekonomikos augimo ir užimtumo rėmimas, *Europos Komisija*, 2011.

¹² ERASMUS standart university charter: 2007/2008 – 2013/2014, *Europos Komisija*, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/documents/eucstandard_en.pdf> [žiūrėta 2013 11 13].

¹³ Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija (2006/961/EB), <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 05 25].

¹⁴ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2012. Nr. 61-3050.

¹⁵ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011. Nr. 16-785; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2008. Nr. 85-3384; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013. Nr. 102-5051.

strateginis veiklos planas 2010–2020 m.“¹⁶, „Vilniaus Gedimino technikos universiteto plėtros strategija 2014–2020 m.“¹⁷, „VU strateginis veiklos planas 2012–2014 m.“¹⁸ ir kiti dokumentai.

Darbe buvo remtasi daugiausia užsienio autorių tyrinėjimais, kurie padėjo atskleisti teigiamus bei neigiamus studentų mobilumo aspektus, identifikuoti akademinį mainų problemas ir atskleisti mobilumo kliūtis Europoje: „Determinants of Mobility of Students in Europe: a preliminary quantitative study“¹⁹, „The determinants of international student mobility flows: an empirical study on the Erasmus programme“²⁰, „Student Mobility in the Framework of ERASMUS: findings of an evaluation study“²¹, „The determinants of student mobility in Europe: the quality dimension“²², „MAUNIMO project: Mapping university mobility of staff and students“²³, „Barriers to International Student Mobility: Evidence From the Erasmus Program“²⁴.

Kaip empirinių duomenų šaltiniais darbe buvo naudojamos Europos Sąjungos statistikos tarnybos „EUROSTAT“ duomenimis²⁵, Lietuvos statistikos departamento duomenimis²⁶, Švietimo mainų paramos fondo (toliau – ŠMPF) duomenimis²⁷ ir universitetų Rektorių 2012 m. ataskaitomis²⁸.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys, išvados ir rekomendacijos, šaltinių ir literatūros sąrašas, anotacijos ir santraukos lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

¹⁶ „2010–2020 m. MRU strateginis veiklos planas“, *MRU tinklalapis*, <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/mru_strategija_2010_2020_lt_final.pdf> [žiūrėta 2013 04 28].

¹⁷ Vilniaus Gedimino technikos universiteto plėtros strategija 2014–2020 m., *VGTU tinklalapis*, <<http://www.vgtu.lt/media/files/1/pletros-strategija.pdf>> [žiūrėta 2013 09 15].

¹⁸ Vilniaus universiteto 2012–2014-ųjų metų strateginis veiklos planas, <www.vu.lt/site_files/Adm/2012-2014_strateginis_planas.pdf> [žiūrėta 2013 03 04].

¹⁹ Caruso R., Wit H., *Determinants of Mobility of Students in Europe: a preliminary quantitative study*, *Centre for Higher Education Internationalisation*, 2013.

²⁰ Gonzalez C. R. et al., „The determinants of international student mobility flows: an empirical study on the Erasmus programme“, *High Educ*, 62, 2011.

²¹ Teichler U., „Student Mobility in the Framework of ERASMUS: findings of an evaluation study“, *European Journal of Education*, Vol. 31, No. 2, 1996.

²² Bouwel L. V, Veugelers R., „The determinants of student mobility in Europe: the quality dimension“, *European Journal of Higher Education*, Vol. 3, Issue 2.

²³ MAUNIMO project: Mapping university mobility of staff and students; Progress Report, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2008.

²⁴ Souto-Otero M. et. al., „Barriers to International Student Mobility: Evidence From the Erasmus Program“, *Educational Researcher*, 2013, p. 77.

²⁵ *Europos Sąjungos statistikos agentūra*, <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>> [žiūrėta 2013 04 25].

²⁶ *Lietuvos statistikos departamento tinklalapis*, <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1715&status=A>> [žiūrėta 2013 04 18].

²⁷ *ŠMPF internetinis tinklalapis*, <<http://www.smpf.lt/>> [žiūrėta 2013 02 10].

²⁸ MRU 2012, *Rektoriaus ataskaita*, <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/2012_mru_rektoriaus_ataskaita.pdf> [žiūrėta 2013 09 12]; VGTU 2012 metai, *Rektoriaus ataskaita*, <<http://www.vgtu.lt/media/files/1/rektoriaus-atask-web.pdf>> [žiūrėta 2013 09 12]; VU veikla 2012 metais, *Rektoriaus ataskaita*, <http://www.vu.lt/site_files/Adm/rekt_ataskaitos/ataskaita_2012.pdf> [žiūrėta 2013 09 12];

Pirmoje dalyje nagrinėjamos ir lyginamos studijų judumo sampratos, apibrėžiama studijų mobilumo sąvoka ir išskiriami studijų mobilumo tipai. Taip pat apibrėžiama, kokiais kriterijais remiantis galima tirti studijų mobilumą.

Antroje dalyje nagrinėjama aukštojo mokslo tarptautiškumo svarba Bolonijos proceso kontekste – analizuojami svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, lyginant jų nuostatas dėl studentų mobilumo. Taip pat analizuojami svarbiausi ES dokumentai, reglamentuojantys ir skatinantys studijų mobilumą. Aptiriamos ES aukštojo mokslo mainų programos, tarp jų ir Erasmus akademinė mainų programa.

Trečioje dalyje studijų mobilumas analizuojamas kaip Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo švietimo politikos dalis: nagrinėjami LR Seimo, Vyriausybės, Švietimo ir mokslo ministerijos teisės aktai ir kiti dokumentai, reglamentuojantys studentų judumą akademiniais tikslais bei aptariamai ir lyginami MRU, VGTU ir VU strateginiai veiklos planai. Be to, vertinamas studijų mobilumo prieinamumas ir įgyvendinimas šiuose universitetuose, remiantis studentų ir ekspertų nuomonėmis, atliekant kiekybinį tyrimą – anketinę studentų apklausą ir pusiau struktūruotą ekspertų interviu.

1. STUDIJŲ MOBILUMO TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Studentų mobilumo samprata

Jau 1996 m. vokiečių mokslininkas U. Teichler rašė, kad „studentų mobilumas nėra naujas reiškinys: ekspertų nuomone, tai buvo savaime suprantamas dalykas jau Viduramžių universitetuose. XX a. talentingi, turtingi ir drąsūs studentai taip pat dalį arba visą savo studijų laikotarpį praleidžia užsienyje. Daug studentų, suinteresuotų mokslu ir pažangiomis studijomis, renkasi studijas užsienio universitetuose“²⁹. Nors studentų mainų pradžia čia bandoma sieti su Viduramžiais, Europoje apie studentų mobilumą daugiausia pradėta kalbėti po 1987 m., kai atsirado Erasmus mainų programa. Ir nors šis straipsnis buvo parašytas daugiau nei prieš 15 metų, studentų mobilumas nuo to laiko dar labiau išpopuliarėjo.

Plačiąja prasme *mobilumas* – „persikėlimo tarp vietovių veiksmas, kurio metu eikvojamas laikas ir įveikiama geografinė erdvė“³⁰. O *tarptautinis mobilumas* yra apibūdinamas kaip gyventojų judėjimas iš vienos šalies į kitą. Ši sąvoka apima platų spektrą: išvykimą iš savo šalies, trumpalaikį ar ilgalaikį rezidavimą užsienio šalyse, studijavimą ir darbą užsienio šalyse, judėjimą iš vienos šalies į kitą³¹. Tam, kad būtų galima nagrinėti studentų mobilumo kriterijus, reikia apibrėžti mobilių studentų sąvoką, kurios prasmė dažnai kinta priklausomai nuo šalies ar organizacijos. Reikėtų pažymėti, jog literatūroje ir įvairiuose dokumentuose kalbant apie tam tikro studijų laikotarpio praleidimą užsienyje vartojamos įvairios sąvokos: akademinis mobilumas, tarptautiniai studentų mainai, studentų judumas, studentų mobilumas, edukacinis judumas ir kt. Sąvokų gausą galima paaiškinti tuo, jog egzistuoja keli studijų mobilumo tipai ir mobilumo sąvokos bei tipai varijuoja priklausomai nuo šalies.

Pirmiausia reikėtų išskirti, kaip studentų mobilumas yra apibrėžiamas Europos Sąjungoje mastu. Mobilumo švietimo ir mokymo srityje reiškinys Europos Sąjungoje (toliau – ES) yra įvardijamas kaip „neatskiriama asmenų judėjimo laisvės dalis [...]. Tai svarbiausia priemonė kuriant tikrąją Europos visą gyvenimą trunkančio mokymosi erdvę, skatinant užimtumą, mažinant skurdą ir padedant skatinti aktyvų Europos pilietiškumą“³². ES lygmeniu *studijų mobilumas* yra apibrėžiamas kaip „tam tikro laikotarpio praleidimas kitoje valstybėje narėje siekiant studijuoti, įgyti darbo patirties, užsiimti kita

²⁹ Teichler U., „Student Mobility in the Framework of ERASMUS: findings of an evaluation study“, *European Journal of Education*, Vol. 31, No. 2, 1996, p. 153.

³⁰ Matulionis A. V. ir kt., *Lietuvos studentijos socialinio portreto bruožai*, Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2010, p. 127.

³¹ Kaniušonytė G. ir kt., „Tarptautinis mobilumas ir asmenybės bruožai“, *Tiltai*, 2012, p. 19.

³² Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija (2006/961/EB),

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 05 25].

mokymosi ar mokymo veikla arba susijusia administracine veikla, paremtas atitinkamais priimančios šalies kalbos arba darbo kalbos parengiamaisiais ar žinių atnaujinimo kursais³³.

Europos Sąjungos statistikos agentūra (toliau – EUROSTAT) apibrėžia *mobilius studentus*. *Mobilūs studentai* apibrėžiami kaip užsienio studentai, kurie kirto savo nacionalinės valstybės sieną ir persikėlė į kitą šalį su tikslu studijuoti. Kitaip tariant, studentas persikėlė iš savo kilmės šalies į paskirties šalį (*angl. country of destination*). Mobilaus studento statusas kinta priklausomai nuo sienos kirtimo, pagrįsto mokymosi tikslais³⁴. Šis apibrėžimas ypač aktualus, norint remtis EUROSTAT statistiniais duomenimis ir juos analizuoti, nes būtent nevienodas studijų mobilumo apibrėžimas skirtingose šalyse sukelia daugiausiai problemų lyginant tokių studentų judumo rodiklius.

Viena naujausių sąvokų yra vartojama Europos Komisijos (toliau – EK) iniciatyvoje „Judus jaunimas“ – edukacinis judumas. Teigiama, kad *edukacinis judumas* yra vienas iš svarbiausių būdų, padedančių jaunuoliams padidinti įsidarbinimo galimybes ateityje, įgyti naujų profesinių gebėjimų ir tapti aktyviais piliečiais³⁵.

Toliau verta paanalizuoti, kaip mobilius studentus apibrėžia įvairios pasaulio ir Europos tarptautinės organizacijos. Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (toliau – UNESCO) apibrėžia *tarptautiniu mastu mobilius studentus* kaip „individus, kurie palieka savo gimtąją šalį ar teritoriją ir keliauja į kitą su tikslu ten studijuoti“. Teigiama, kad tai nauja koncepcija, nes atskiria mobilius studentus (*angl. mobile students*) nuo užsienio studentų (*angl. foreign students*), kurie tokiems priskiriami dažniausiai pagal pilietybės kriterijų³⁶. Būtent mobilių ir užsienio studentų neatskyrimas kartais priveda prie painiavos analizuojant statistinius duomenis.

UNESCO taip pat pateikia kriterijus, kuriais remiantis galima apibrėžti tarptautiniu mastu mobilius studentus. Taigi, jie gali būti priskirti šiai kategorijai remiantis šiais kriterijais:

1. Pilietybė: studentai gali būti laikomi mobiliais studentais, jeigu jie nėra priimančiosios šalies, kurioje jie siekia studijuoti, piliečiai.
2. Nuolatinė gyvenamoji vieta: studentai gali būti laikomi mobiliais studentais, jeigu jie nėra priimančiosios šalies, kurioje jie siekia studijuoti, nuolatiniai gyventojai.
3. Ankstesnis išsilavinimas: studentai gali būti laikomi mobiliais studentais, jeigu galimybę dalyvauti mainų programoje jiems suteikė ankstesnis išsilavinimas kitoje šalyje, nei ta, į kurią

³³ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje, Nr. 1720/2006/EB < <http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:LT:PDF> > [žiūrėta 2013 11 25].

³⁴ *Eurostat tinklalapis*, < <http://ec.europa.eu/eurostat> > [žiūrėta 2012 12 12].

³⁵ Inicatyva „Judus jaunimas“, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010.

³⁶ OECD, *Global Education Digest 2006: Comparing Education Statistics Across the World*, Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2006, p. 33.

vykstama. Ankstesnis išsilavinimas studentams, dalyvaujantiems aukštojo mokslo programose, dažniausiai reiškia prieš tai įgytą vidurinį išsilavinimą³⁷.

Visgi šie UNESCO pateikti kriterijai, apibūdinantys mobilų studentą, yra gana platūs ir iš jų neaišku, apie kokio laikotarpio mobilumą kalbama.

Leidinyje „Education at a Glance“ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – OECD) nuo 2006 m. mobiliems studentams identifikuoti naudoja terminą *tarptautiniai studentai* ir apibrėžia juos kaip studentus, kurie paliko savo kilmės šalį ir persikėlė į kitą šalį studijų tikslu³⁸. Tačiau reikėtų pažymėti, kad tuo metu maždaug 33 proc. tokių tarptautinių studentų kai kuriose Europos šalyse sudarė studentai, atvykę visam studijų laikotarpiui arba jau nuolatiniai šalies gyventojai, todėl teigiama, kad dėl to dažnai yra itin sunku apibrėžti judumą ES³⁹.

Toliau vertėtų apibrėžti, kokie studentai mobiliais traktuojami Lietuvoje. A. V. Matulionis teigia kad „*studentų judumas* dar gali būti vadinamas horizontaliuoju akademinio jaunimo mobilumu (horizontalusis reiškia geografinį persikėlimą iš vienos gyvenamosios vietos į kitą). Mobilumas suprantamas kaip bet kokio pastovumo priešprieša“⁴⁰. Vilniaus universiteto mokslinių terminų žodynyje *studentų judumas* apibrėžiamas kaip „šalies ar aukštosios mokyklos studentų išvykimas į kitas aukštąsias mokyklas, paprastai užsienio šalių, studijų mainų tikslais arba studijuoti visos studijų programos“⁴¹. Oficialiuose Lietuvos dokumentuose paskutiniu metu vartojama sąvoka *akademinis judumas*, kuri reiškia „su studijų procesu susijusį fizinį ar virtualų studentų [...] mobilumą, kurio pagrindinis tikslas yra sudaryti sąlygas studentams įgyti žinių, gebėjimų ir patirties [...] kitoje aukštojoje mokykloje ar praktikos vietoje“⁴². Šiuo apibrėžimu akcentuojama mobilumo nauda.

Vertėtų akcentuoti, jog šiame darbe studijų ir studentų mobilumo ir judumo sąvokos yra naudojamos kaip sinonimai, tačiau kai kalbama apie studijų programas, dažniau vartojama sąvoka – mobilumas, o kai kalbama apie studentus – judumo sąvoka. Lietuvių mokslininkų tyrinėjimuose apie akademinis mainus vartojamos ir mobilumo, ir judumo sąvokos, o anglų kalboje yra vartojama viena sąvoka – *mobility*. Žodis „judumas“ yra įteisintas Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkėje⁴³ ir įtvirtintas ES institucijų terminų banke⁴⁴, tačiau nacionaliniuose dokumentuose

³⁷ OECD, *Global Education Digest 2006: Comparing Education Statistics Across the World*, Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2006, p. 33.

³⁸ Verbik L., Lasanowski V., *International student mobility: patterns and trends*, London: The observatory on borderless higher education, 2007, p. 1.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Matulionis A. V. ir kt., *Lietuvos studentijos socialinio portreto bruožai*, Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2010, p. 127.

⁴¹ *Vilniaus universiteto moksliniai terminai*,

<http://www.astro.ff.vu.lt/~viktoras/terminai/index.php?option=com_mokterm&term_id=157> [žiūrėta 2012-11-20].

⁴² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013. Nr. 102-5051.

⁴³ Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė, Ekonomikos augimo ir užimtumo rėmimas, *Europos Komisija*, 2011.

terminas „judumas“ dar nevisai neįsitvirtino: analizuojant su studijų tarptautiškumu susijusius dokumentus, galima pastebėti, jog terminą „judumas“ nuo 2012 metų vėl pakeitė terminas „mobilumas“. LR terminų banke galima rasti būtent mobilumą⁴⁵. Todėl šiame darbe bus vartojamos abi sąvokos – ir studentų (studijų) mobilumas, ir studentų judumas.

Mobilumo tipai. Ilgainiui išryškėjo keli mobilumo tipai, ypač siekiant įvertinti įvairių šalių statistinius mobilių studentų rodiklius. Egzistuoja keli studijų mobilumo tipai: „studentų judumas gali būti klasifikuojamas kaip *trumpalaikis ir ilgalaikis*, kur trumpalaikis reiškia ne ilgesnes kaip vienerių metų studijas užsienyje, o ilgalaikis siejamas su visu studijų laikotarpiu užsienyje ir diplomo ten įgijimu“⁴⁶. Taigi, toks mobilumo tipų klasifikavimas remiasi laiko, praleisto studijuojant užsienyje, kriterijumi. Teigiama, kad trumpojo laikotarpio arba dar kitaip vadinamas *kreditų mobilumas* labiausiai yra būdingas Europos šalims, ypač per tokias programas kaip Erasmus⁴⁷.

Europos Universitetų asociacija (toliau – EUA) 2012 m. publikavo tyrimą „Mobility: Closing the Gap between Policy and Practice“⁴⁸. Tai projektas, skirtas analizuoti studentų judumo procesus. Juo siekiama sukurti įrankį, kuriuo būtų galima kokybiškai analizuoti universiteto studentų akademinis mainus (reikėtų pažymėti, jog šiame tyrime dalyvavo trys Lietuvos universitetai: Vilniaus Gedimino Technikos universitetas, Šiaulių universitetas ir Europos humanitarinis universitetas). Šiame projekte trumpojo laikotarpio mobilumas apibrėžiamas kaip visas studentų judumas mokymosi tikslais, išskyrus tą, kuriuo kitoje šalyje siekiama įgyti mokslinį laipsnį. Mobilumo laikotarpis yra tik studijų dalis (pavyzdžiui, Erasmus programa) ir kartais dar gali būti vadinamas *horizontaliuoju mobilumu ar kreditų mobilumu*⁴⁹.

Literatūroje taip pat išskiriami mobilumo tipai remiantis mobilumo organizavimu. Pagal tai studentų judumo koncepcija skirstoma į dvi kategorijas:

1. Savanorišką mobilumą, reiškiantį aukštojo mokslo institucijose registruotų studentų mobilumą, tačiau organizuojamą ne per švietimo programas (tokias kaip Erasmus).
2. Organizuotą mobilumą, reiškiantį mobilumą, dalyvaujant organizuotose švietimo programose (būtent tokias kaip Erasmus)⁵⁰.

Reziumuojant galima teigti, jog dažniausiai studijų mobilumo sąvoka yra apibrėžiama skirtingai – priklausomai nuo konteksto, organizacijos ar šalies. Tačiau apibendrinant visus aukščiau pateiktus apibrėžimus galima teigti, jog studijų mobilumas dažniausiai siejamas su procesu, kurio metu studentai tam tikram laikotarpiui išvyksta į kitą šalį mokymosi tikslais. Analizuojant studentų mobilumą

⁴⁴ Interactive terminology for Europe. <<http://iate.europa.eu>> [žiūrėta 2013 11 01].

⁴⁵ Lietuvos terminų bankas. <<http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.result>> [žiūrėta 2013 11 01].

⁴⁶ Szarka J., „Student Mobility in the EU“, *European Integration Studies*, Volume 2, Number 2, 2003, p. 123.

⁴⁷ King R., Findlay A., *International student mobility literature review*, London: HEFCE, 2010, p. 3.

⁴⁸ MAUNIMO project: *Mapping university mobility of staff and students: Progress Report*, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2008, p. 62.

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Szarka J., „Student Mobility in the EU“, *European Integration Studies*, Volume 2, Number 2, 2003, p. 123.

Lietuvoje ir ES kontekste, toliau šiame darbe bus vartojamos kelios sąvokos: studentų mobilumas, studentų judumas ir akademiniai mainai, tačiau reikia pabrėžti, kad visos šios sąvokos bus vartojamos turint omenyje organizuotą (per tam tikras švietimo mainų programas ir ypač Erasmus) trumpalaikį (ne ilgesnį nei metų trukmės) studijų mobilumą, kuriuo nesiekama įgyti mokslinio laipsnio užsienyje.

1.2. Studijų mobilumo kriterijų konceptualizacija

Per pastaruosius tris dešimtmečius ES vykdė ambicingą politiką studentų judumo srityje, o Erasmus programa mobilių studentų skaičiaus išaugime suvaidino svarbiausią vaidmenį: Europos Komisija (toliau – EK) iškelė tikslą iki 2012 m. pasiekti 3 mln. programoje dalyvavusių studentų skaičių ir šis tikslas buvo pasiektas beveik laiku – 2013 m.⁵¹ ES užsibrėžė naują tikslą studijų mobilumo srityje – pasiekti, jog 2020 m. 20 proc. absolventų būtų įgiję mobilumo patirties⁵². Tačiau siekiant įgyvendinti priemones, skirtas dar labiau skatinti mobilių studentų srautus, būtina nustatyti veiksnius, turinčius įtakos studentų mobilumui.

Nors mokslinėje literatūroje ši tema nėra labai populiari, yra atlikta keletas reikšmingų tyrinėjimų, kurių dėka galima išskirti, kas lemia studijų judumo procesus. Vienas iš išsamesnių tyrimų šia tema 2011 m. atliko C. R. Gonzalez ir kt. Jie išskyrė svarbiausius mobilumo kriterijus ir padarė atitinkamas išvadas:

1. Nepaisant ES ir kitų institucijų suteiktos paramos, pragyvenimo lygis ir atstumas išlieka aktualiais aiškinant mobilių studentų srautus.
2. Šalies gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą skaičius turi teigiamos įtakos studentų mobilumui. Yra ryšys tarp gyventojų išsilavinimo lygio ir studentų mobilumo skatinimui šalyje.
3. Užsienio kalbos žinių trūkumai, priešingai negu dažnai manoma, yra laikomi stimulu studentams geriau išmokti užsienio kalbą ir pagerinti šnekamosios užsienio kalbos įgūdžius dalyvaujant mainų programose.
4. Aukštojo mokslo institucijos, įtrauktos į pasaulinius universitetų reitingus, pritraukia daugiau mobilių studentų, todėl universitetai, investuojantys į studijų kokybę šalyje, jos rinkodarą ir universiteto poziciją reitinguose, sulaukia kur kas daugiau mobilių studentų.

⁵¹ „Programos „Erasmus“ studentų skaičius viršijo 3 mln.“, *Europos Komisija*, <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-657_lt.htm> [žiūrėta 2013 08 08].

⁵² Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf> [žiūrėta 2013 04 04].

5. Studentai yra labiausiai linkę vykti į Viduržemio jūros regiono valstybes, nes jose geriausias klimatas ir todėl mainų programomis kartais naudojamosi tiesiog kaip būdu gerai užsienyje praleisti laisvalaikį⁵³.

Remiantis tokiais išvadomis, apibendrinant galima teigti, jog norint padidinti studentų srautus, reikia jiems skirti didesnę paramą, kad studentai galėtų rinktis toliau nuo tėvynės esančius universitetus aukštesnio pragyvenimo lygio šalyse bei stengtis kelti universitetinių studijų kokybę.

Panašu, kad studijų kokybė studentams yra gana svarbus kriterijus ir aukštojo mokslo studentai yra linkę juo vadovautis. Kitame tyrime teigiama, kad priimančios šalies aukštojo mokslo kokybė, atsižvelgiant į galimybių šalyje publikavimą įvairiuose leidiniuose ir šalies universitetų skaičių pasauliniuose reitinguose, yra veiksnys, gerokai įtakojantis mobilių studentų mastus ir kryptį⁵⁴. Taigi, abu minėti tyrimai akcentuoja universitetų kokybės kriterijų kaip vieną iš svarbiausių. Kita vertus, abiejuose tyrimuose buvo akcentuota, jog studentams rūpi, kad universitetai būtų įtraukti į pasaulinius reitingus, todėl kyla klausimas, ar studentams svarbiausias veiksnys yra aukštojo mokslo kokybė, ar visgi universiteto prestižas.

Dar kiti mokslininkai, tirdami studentų mobilumą, išskyrė tokius mobilumą lemiančius kriterijus:

1. Išlaidos vienam studentui. Tai reiškia, kad studentai yra labiau linkę rinktis šalis, kuriose studentai yra labiau finansuojami valstybės. Šis kriterijus taip pat atspindi universitetų ir nacionalinių švietimo sistemų kokybę.
2. Saugumo šalyje trūkumas. Studentai atsižvelgia į faktinį nusikaltimų lygį ir tai sąlygoja mažesnę į šalį atvykstančių studentų skaičių.
3. Ekonomikos globalizacija. Šis kriterijus reiškia, jog kuo ekonomiškai atviresnė yra šalis, tuo didesnio mobilių studentų skaičiaus sulaukia.
4. Ekonomikos sąlygos. Turtingesnė šalis studentams yra patrauklesnė⁵⁵.

Šie kriterijai patvirtina, jog studentai renkasi ekonomiškai stipresnes ir saugesnes šalis. Daroma prielaida, kad šalis, investuodama daugiau lėšų į kiekvieną studentą, kelia savo nacionalinę aukštojo mokslo kokybę, tačiau akivaizdu, jog studentams turtingesnės šalys greičiausiai asocijuojasi ir su apskritai lengvesniu gyvenimu, ir su didesniu saugumo šalyje.

Į klausimą, kas apsprendžia studijų mobilumą, pabandė atsakyti ir M. Rodrigues, kuri išskiria šiuos mobilumo kriterijus:

1. Socialinė ir ekonominė aplinka. Pagrindinis faktorius – tėvų išsilavinimas. Remiantis įvairiais tyrimais teigiama, kad 30–70 proc. studentų, kurie buvo išvykę į užsienį, turėjo

⁵³ Gonzalez C. R. et al., „The determinants of international student mobility flows: an empirical study on the Erasmus programme“, *High Educ*, 62, 2011, p. 427.

⁵⁴ Bouwel L. V, Veugelers R., „The determinants of student mobility in Europe: the quality dimension“, *European Journal of Higher Education*, Vol. 3, Issue 2, p. 23.

⁵⁵ Caruso R., Wit H., *Determinants of Mobility of Students in Europe: a preliminary quantitative study*, *Centre for Higher Education Internationalisation*, 2013, p. 19.

tėvus, kurių bent vienas buvo įgijęs aukštąjį išsilavinimą. Teigiama, kad netgi šeimos ekonominė padėtis nėra toks svarbus faktorius kaip tėvų išsilavinimas.

2. Kalbos įgūdžiai ir tarptautinė patirtis. Teigiama, kad šalys, kurių studentai dažnai moka dvi ar tris užsienio kalbas, turi kur kas aukštesnius mobilumo rodiklius nei tos, kurių studentų kalbiniai gebėjimai yra menkesni. Taip pat pažymima, kad mobilūs studentai dažnai yra buvę / veikę tarptautinėje aplinkoje dar prieš išvykdami pagal mainų programą⁵⁶.

Ankstesniuose tyrimuose išskirti mobilumo kriterijai labiausiai akcentavo nuo šalies ar institucijos priklausančius veiksnius, o šiame tyrime mobilumo kriterijai yra daugiau siejami su pačiu studentu – jo gebėjimais bendrauti užsienio kalba bei tarptautine patirtimi. Mobilumo kriterijai čia aiškinami ne aspektu „pagal ką renkama“, o pagal tai „kokie studentai renkasi“ dalyvavimą mainų programose.

Mobilumo kriterijai dar kituose tyrinėjimuose yra išskiriami kaip apsprendžiantys šalies mobilių studentų skaičių. Išskiriami tokie pagrindiniai kriterijai, lemiantys šalies studentų judumą:

1. Šalies populiacijos dydis. Mažesnis gyventojų skaičius mažina studijų mobilumą – tokios šalys kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, Prancūzija ar Jungtinė Karalystė pasižymiu nedideliu savo mobilių studentų skaičiumi. Priešingai, studentai iš mažesnių šalių, tokių kaip Austrija, Graikija ar Šveicarija, yra linkę būti mobilesniais.
2. Institucinis artumas (institutional proximity). Šis rodiklis taip pat vaidina didelį vaidmenį studentų judumui. Puikus pavyzdys – ES valstybės, kurių mobilumo rodikliai yra kur kas didesni už ES nepriklausančių valstybių. Aukštas mobilumas tarp ES šalių yra užtikrinamas laisvo asmenų judėjimo, laipsnių pripažinimo ir egzistuojančių studentų mainų programų (kaip Erasmus) dėka.
3. Geografinis nutolimas. Šis kriterijus mažina studentų mobilumą tose šalyse, kurios yra atokiau nuo kitų (ypač Europos). Studentai iš Australijos, Japonijos ar Jungtinių Amerikos Valstijų pasižymi mažais emigracijos rodikliais, tuo tarpu Europos studentai gali pasinaudoti mokymosi programomis tiesiog išvažiuodamos į kaimyninę šalį⁵⁷.

Apibendrinant šio tyrimo rezultatus, galima teigti, kad didžiausią potencialą vykdyti studentų mainus turi mažesnės valstybės, o valstybės, priklausančios ES, taip pat turi kur kas palankesnes geografines ir kitas sąlygas vykdyti studentų mainus.

⁵⁶ Rodrigues M., *Determinants and Impacts of Student Mobility: A Literature Review*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 8-10.

⁵⁷ OECD, *International Mobility of the Highly skilled*, 2002, p. 46. <<http://www.oecd.org/science/inno/1950028.pdf>> [žiūrėta 2013 02 06].

Kadangi kliūčių studentų mobilumui pašalinimas gali turėti teigiamą įtaką studentų mobilumo srautų didėjimui, svarbu apžvelgti, su kokios svarbiausiomis kliūtimis susiduria mobilūs studentai. U. Teichler ir kt. savo tyrime išskyrė tokias pagrindines kliūtis studentų mobilumui:

1. informacijos apie mobilumo problemas trūkumas;
2. žemas motyvacijos lygis ir nesuinteresuotumas būti mobiliam;
3. nepakankama finansinė parama;
4. užsenio kalbos įgūdžių trūkumai;
5. neišskirtas laikas tarptautinėms studijoms pagal nustatytą studijų programą;
6. dvejonės dėl mobilumo programų kokybės;
7. teisinės kliūtys (susijusios su vizomis, imigracijos taisyklėmis ir darbo leidimais);
8. problemos dėl užsienyje įgytų kreditų nepripažinimo⁵⁸.

Galima teigti, jog mobilumo kliūtys mažina studentų mobilumo prieinamumą – dėl aukščiau išskirtų kriterijų studijų mainų programomis pasinaudoja mažiau žmonių. Ir tai yra tik dalis kriterijų, kuriais remiantis galima apibrėžti mobilumo prieinamumą. Plačiąja prasme prieinamumas – „mokymo institucijų, programų, mokesčių, nuotolių tinkamumas tam tikro amžiaus, išsilavinimo, interesų asmenims“⁵⁹. Nors literatūroje nėra apibrėžtos studijų mobilumo prieinamumo sąvokos, studentų mobilumo prieinamumą galima apibrėžti kaip visumą administracinių, socialinių ir kitų sąlygų, užtikrinančių studentų poreikio, praleisti studijų laikotarpį užsienyje, realizavimą.

Įvairių tyrimų studijų mobilumo srityje analizė atskleidė, jog studentų mobilumą galima analizuoti ir vertinti pagal labai įvairius kriterijus ir juos dar galima skirstyti į kelias kategorijas. Vieni tyrėjai mobilumo kriterijais apibrėžia studento savybes ar aplinkybes, paskatinusias studentą dalyvauti mainų programoje (noras tobulinti užsienio kalbos įgūdžius, tarptautinė patirtis, socialinė ir ekonominė aplinka) o kitur mobilumo kriterijais laikomi veiksniai, nuo kurių priklauso mobilių studentų srautai ir jų skaičiaus skirtumai šalyse (šalies dydis, geografinė padėtis, klimatas, pragyvenimo lygis, ekonomikos atvirumas ir kt.). Trečia tyrėjų grupė mobilumą tyrinėja atsižvelgdami į studentų mobilumo kliūtis: informacijos ir motyvacijos trūkumą, teines ir užsienio kalbos kliūtis, nepakankamą finansinę paramą ir kreditų nepripažinimą. Viena populiariausių tyrimų krypčių – tyrinėti, kokią naudą studentų judumas atneša studentui, šaliai ar regionui.

⁵⁸ Teichler U. et al., *Mapping mobility in European higher education*, Brussels, 2011, p. 192.

⁵⁹ Jovaiša L., *Enciklopedinis edukologijos žodynas*, Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.

2. STUDIJŲ MOBILUMO POLITIKA EUROPOS SĄJUNGOJE

2.1. Aukštojo mokslo tarptautiškumo svarba Bolonijos proceso kontekste

Studentų mobilumas Europoje išpopuliarėjo neatsitiktinai – tai buvo rezultatas proceso, kurį globalizacijos sąlygomis inicijavo kelios Europos šalys ir pavadino jį Bolonijos procesu, siekdamas sukurti bendrą integruotą Europos aukštojo mokslo erdvę. Nuo pat šio proceso pradžios iki šių dienų nagrinėjant aukštojo mokslo sistemų integraciją ir vienodų standartų skirtingoms aukštojo mokslo sistemoms taikymą, literatūroje galima aptikti tris skirtingas sąvokas, kurios, nors iš pirmo žvilgsnio ir atrodo tapačios, turi skirtingas prasmes. Tai aukštojo mokslo tarptautiškumas, globalizacija ir internacionalizacija. Ir nors visos šios trys sąvokos tinka kalbant apie procesus, vykstančius Europos aukštojo mokslo erdvėje, pirmiausia reikia jas apibrėžti ir atskirti.

Aukštojo mokslo tarptautiškumas apibrėžiamas kaip „tarptautinio, tarpkultūrinio ar net visuotinio aspekto integravimas į aukštojo mokslo tikslus, funkcijas (mokymas ir mokymasis, tyrimai, lavinimo paslaugos), plėtrą ir sklaidą. Ši samprata apima visus aukštojo mokslo aspektus, tokius kaip akademinis judumas, bendradarbiavimas tyrimų srityje, tarptautiniai aukštojo mokslo plėtros projektai, studijų ir mokymo programų pasirinkimas arba tam tikrų disciplinų, studijų modulių ir mokymo programų pasikeitimai“⁶⁰. 1 lentelėje pavaizduota, kaip aukštojo mokslo tarptautiškumo sąvoka vartojama Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo dokumentuose.

1 lentelė. Aukštojo mokslo tarptautiškumo apibrėžimas Lietuvos švietimo dokumentuose

Dokumentas	Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programa	Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programa	Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų planas
Aukštojo mokslo tarptautiškumo apibrėžimas	„Tarptautinių ir pasaulio kultūros metmenų įtraukimas į studijas, mokslą ir paslaugas visuomenei“.	„Tarptautinių ir pasaulio kultūros metmenų įtraukimas į studijas, plėtotė ir parama užsienio lituanistikos (baltistikos) centrams, Lietuvos aukštojo mokslo reprezentavimas tarptautiniu lygmeniu“.	„Tarptautinių, tarpkultūrinių ir pasaulio metmenų įtraukimas į aukštojo mokslo tikslus, studijas ir jų įgyvendinimas siekiant parengti studentus gyvenimui ir darbui globaliame pasaulyje“.

Sudaryta remiantis LR dokumentais⁶¹

⁶⁰ Baršauskas P., *Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo pasaulinė praktika ir jos taikymo Lietuvoje gairės*, Kaunas: Kauno Technologijos universitetas, 2007, p. 10.

⁶¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011. Nr. 16-785; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2008. Nr. 85-3384; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013. Nr. 102-5051.

Visų šių sampratų esminis elementas – tarptautinių ir pasaulio metmenų įtraukimas į studijas. Taigi, tarptautiškumo skatinimas nėra natūraliai vykstantis procesas – tai globalizacijos sąlygomis sąmoningai inicijuoti valstybių veiksmai aukštojo mokslo srityje, įvairinant studijų laikotarpį tam tikrais elementais (pavyzdžiui, visuose lyginamuose dokumentuose išskiriama, kad tarptautiškumas plėtojamas per dvišalį bendradarbiavimą ir tarptautinius studentų mainus)⁶².

Galima sakyti, kad internacionalizacija ir tarptautiškumas yra tapačios sąvokos. Didėjanti švietimo internacionalizacija, kaip ir aukštojo mokslo tarptautiškumas, apibūdinama kaip vienas iš neišvengiamų globalizacijos padarinių. Ypač pastebima aukštojo mokslo švietimo internacionalizacijos forma – tarptautiniai mainai ir tarptautinis bendradarbiavimas, kuris vis labiau intensyvėja⁶³. Aukštojo mokslo tarptautiškumas – tai vienas iš būdų, kuriuo šalis ar institucija reaguoja į globalizacijos iššūkius, kartu siekdama išsaugoti ir apginti savo nacionalinį individualumą ir tapatumą, o aukštojo mokslo institucijoms integruojantis į bendrą Europos švietimo erdvę būtina internacionalizuotis⁶⁴. Šalies aukštojo mokslo internacionalizavimas dažniausiai suprantamas kaip vienas iš būdų, kurį šalis pasitelkia reaguodama į besiplėtojančius globalizacijos procesus ir ieškodama tinkamų nacionalinės politikos instrumentų, loginių schemų, galinčių padėti susidoroti su globalizacijos iššūkiais⁶⁵.

Tačiau lygindami aukštojo mokslo globalizaciją ir internacionalizaciją, Philip G. Albacht ir Jane Knight akcentuoja, kad nors tai yra glaudžiai susiję reiškiniai, visgi jų tapatinti nevertėtų. Aukštojo mokslo globalizacija yra apibrėžiama kaip ekonominės ir mokslo tendencijos, būdingos XXI a., o internacionalizacija apima konkrečių aukštojo mokslo sistemų, institucijų ar netgi individų įgyvendinamą politiką ir praktiką, stengiantis prisitaikyti tarptautinėje akademinėje aplinkoje. Internacionalizacijos motyvais gali būti komercinė nauda, specifinių žinių įgijimas ir kalbos tobulinimas, ugdymo stiprinimas tarptautiniu turiniu⁶⁶. Ką globalizacija reiškia aukštajam mokslui bandė atsakyti D. Nayyar. Jis teigia, kad tapo aišku, jog ateityje valstybės galia, klestėjimas ir gerovė pasaulinėje žinių ekonomikoje vis labiau priklausys nuo išsilavinusių piliečių, išugdytų stiprios ir išvystytos aukštojo mokslo sistemos. Aukštas fizinės ir socialinės infrastruktūros išvystymo lygis yra pamatinė sąlyga šaliai maksimizuoti naudą ir sumažinti šalies integravimosi į pasaulinę ekonomiką

⁶² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011. Nr. 16-785; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2008. Nr. 85-3384; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013. Nr. 102-5051.

⁶³ Želvys R., „Internationalizacijos iššūkiai Lietuvos aukštajam mokslui“, *Acta Pedagogica Vilnensia*, Nr. 17, 2006, p. 140.

⁶⁴ Bulajeva T., „Aukštojo mokslo internacionalizavimas globalizacijos sąlygomis“, *Acta Pedagogica Vilnensia*, Nr. 14, 2005, p. 185–186.

⁶⁵ Bulajeva T., „Tarptautiškumo politikos iššūkiai Lietuvos aukštajam mokslui: konkurencija vs bendradarbiavimas“, *Acta Pedagogica Vilnensia*, Nr. 30, 2013, p. 104.

⁶⁶ Altbach P. G., Knight J., „The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities“, *Journal of Studies in International Education*, 2007, Vol. 11, No. 3/4, p. 290.

globalizacijos sąlygomis išlaidas⁶⁷. Apibendrinant galima teigti, kad visi šie tarpusavyje susiję reiškiniai paskatino Europos valstybes vienyti integruojantis į bendrą aukštojo mokslo erdvę ir buvo priežastis inicijuoti Bolonijos procesą.

Kalbant apie Europos šalių švietimo internacionalizacijos procesų pradžią, reikėtų pradėti nuo Bolonijos deklaracijos, t. y. įvykio, kuris yra laikomas impulsu ES švietimo reformoms ir pastangoms kurti naują, bendrą Europos mokslo erdvę. Bolonijos deklaraciją pasirašė 29 Europos šalių švietimo ministrai 1999 m. Bolonijos deklaracijos pasirašymas Europoje pradėjo naują aukštojo mokslo raidos etapą, kuris buvo pavadintas Bolonijos procesu. Pagrindiniai Bolonijos proceso tikslai buvo:

1. Bendros aukštojo mokslo erdvės kūrimas;
2. Aukšto lygio išsilavinimo užtikrinimas tiek Europos piliečiams, tiek užsienio studentams;
3. Europos švietimo sistemos konkurencingumo ir patrauklumo skatinimas;
4. Aukštos kvalifikacijos specialistų rengimas Europos darbo rinkai;
5. Dėstytojų ir studentų mobilumo skatinimas;
6. Aukštojo mokslo sistemos skaidrumo ir lankstumo didinimas⁶⁸.

Reikėtų pažymėti, jog nors Bolonijos procesas geografiniu požiūriu apima ne tik Europos Sąjungos šalis (iš viso 47 valstybes), tačiau politiniu požiūriu yra ES vykdomos politikos dalis ir jos plėtros klausimai yra nagrinėjami pirmiausia atsižvelgiant į ES plėtros perspektyvą⁶⁹.

Tačiau kalbant apie studentų mobilumo ištakas, reikėtų paminėti dar prieš Bolonijos deklaraciją 1998 m. pasirašytą Sorbonos deklaraciją, kurioje pirmą kartą buvo įtvirtinti svarbiausi ne tik dviejų pakopų studijų sistemos bei laipsnių palyginamumo, tačiau ir akademinio mobilumo principai, kurie vėliau buvo detalizuojami Bolonijos deklaracijoje ir daugelyje kitų Bolonijos proceso dokumentų⁷⁰. Sorbonos deklaraciją 1998 m. pasirašė keturių valstybių – Prancūzijos, Italijos, Jungtinės Karalystės ir Vokietijos švietimo ir mokslo ministrai. Joje pirmą kartą susitarta skatinti studentus bent vieną semestrą studijuoti svietimoje šalyje. Po Sorbonos deklaracijos pasirašymo, 1999 m. buvo pasirašyta jau minėta pati svarbiausia – Bolonijos deklaracija. Nekalbant apie jos reikšmę visam Europos aukštajam mokslui, nuo pat Bolonijos proceso pradžios studentų judumo skatinimas buvo vienas iš pagrindinių politinių tikslų ir impulsas, padidinęs mobilių studentų srautus Europoje. Studentų mobilumas šioje deklaracijoje numatytas kaip vienas iš pagrindinių bendros Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo instrumentų. Po Bolonijos deklaracijos pasirašymo buvo paskelbta eilė dokumentų (Prahos, Berlyno, Bergeno, Londono, Liuvono, Bukarešto komunikatai), kuriuose buvo aptariami

⁶⁷ Weber L. E., Duderstadt J. J., *The Globalization of Higher Education*, France: Economica Ltd, 2008, p. 13, 273.

⁶⁸ Bolonijos procesas, *Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapis*, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm> [žiūrėta 2013 04 20].

⁶⁹ *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m.*, Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija, 2005, p. 5.

⁷⁰ Ten pat, p. 6.

bendros aukštojo mokslo erdvės pasiekimai ir nustatomi nauji tikslai⁷¹. Studijų judumo prasme, galima matyti, jog kiekviename ministrų susitikime šia tema visuomet buvo diskutuojama ir jaučiamas nuolat augantis Bolonijos proceso šalių švietimo ir mokslo ministrų dėmesys studijų mobilumo klausimams (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Pagrindinės nuostatos dėl studentų judumo Bolonijos proceso dokumentuose

Metai	Dokumento pavadinimas	Nuostatos dėl studentų judumo
1998 m.	Sorbonos deklaracija	Studentai turėtų laisvai judėti ir greitai skleisti žinias visame kontinente; Abejose studijų pakopose studentai turi būti skatinami bent vieną semestrą studijuoti kitos valstybės universitete; ES parama studentų judumui turėtų būti visiškai išnaudojama.
1999 m.	Bolonijos deklaracija	Studentų judumas – kaip vienas iš bendros Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo instrumentų.
2001 m.	Praho komunikatas	Turi būti tęsiamas darbas, leidžiantis vystyti mobilumą; Mobilumo sąlygų gerinimas – vienas iš svarbiausių tikslų; Reikia pašalinti visas kliūtis, trukdančias laisvą studentų judėjimą.
2003 m.	Berlyno komunikatas	Reikia imtis visų būtinų priemonių judumo kokybei ir studentų mobilumo rodiklių gerinimui; Būtina pašalinti visas mobilumo kliūtis, tam turi būti užtikrinta šalių lankstesnė paskolų ir stipendijų sistema.
2005 m.	Bergeno komunikatas	Mobilumas – vis dar vienas iš svarbiausių Bolonijos proceso tikslų; Kliūtys judėti turi būti šalinamos lengvinant vizų ir darbo leidimų išdavimą; Reikia toliau lengvinti stipendijų ir paskolų perkėlimą; Studentai turi būti skatinami pasinaudoti judumo programomis.
2007 m.	Londono komunikatas	Reikia įkurti nacionalinius ekspertų tinklus, kurie skleistų informaciją ir padėtų įveikti kliūtis paskoloms ir stipendijoms gauti; Reikia toliau lengvinti vizų, leidimų gyventi ir dirbti išdavimą; Siekis įtvirtinti kvalifikacijų pripažinimo priemones.
2009 m.	Liuveno komunikatas	Šalys turi užtikrinti aukštą judumo kokybę, įvairinti judumo rūšis ir apimtis; „Mobilumo langai“ turi tapti įprasta studijų proceso dalimi; Mobilumas 2020 m. turi siekti 20 proc. visų absolventų skaičiaus.
2012 m.	Bukarešto komunikatas	Patvirtinta „Akademinių mobilumo skatinimo strategija“ (angl. „Mobility For Better Learning“); Akcentuojamas stipresnės mobilumo sistemos sukūrimas;

Sudaryta, remiantis EHEA dokumentais⁷².

⁷¹ Bolonijos procesas, *Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapis*,

<http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm> [žiūrėta 2013 04 20].

⁷² Sorbonne Joint Declaration: joint declaration on harmonisation of the architecture of the European higher education system, <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Sorbonne_declaration.pdf> [žiūrėta 2013 06 20];

The Bologna Declaration of 19 June 1999: Joint declaration of the European Ministers of Education; <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/BOLOGNA_DECLARATION1.pdf> [žiūrėta 2013 06 20]; Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001: towards the European higher education area, <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf> [žiūrėta 2013 06 20]; Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003:

2001 m. pirmą kartą po Bolonijos deklaracijos pasirašymo susitikę ministrai pasirašė naują – Prahos komunikatą ir visų pirma įtvirtino nuostatą kryptingai siekti Bolonijos proceso tikslų. Mobilumo prasme šis komunikatas reikšmingas tuo, kad čia pirmą kartą prabilta apie socialinius mobilumo aspektus – numatyta, jog reikia ne tik didinti studentų srautus, bet ir gerinti mobilumo sąlygas. Dar po dviejų metų buvo pasirašytas Berlyno komunikatas. Jame pirmą kartą buvo akcentuojama, kad būtina užtikrinti studijų judumo kokybę. Dokumente iškeltas siekis toliau gerinti mobilumo rodiklius, šalinant visas kliūtis ir ypač užtikrinant lankstesnę paskolų ir stipendijų sistemą. Dviejuose tolesniuose komunikatuose (2005 m. Bergeno komunikate ir 2007 m. Londono komunikate) iškeliami panašūs tikslai: skleisti informaciją, mažinti kliūtis lengvinant vizų išdavimą studentams, įtvirtinti kvalifikacijų pripažinimo priemones). Galima teigti, kad vienas pagrindinių Bolonijos proceso dokumentų kalbant apie studijų mobilumą yra Liuveno komunikatas. 2009 m. Bolonijos proceso šalių švietimo ministrai susitiko tam, kad įtvirtintų naujus EHEA prioritetus ir aptartų pasiekimus. Liuveno komunikate buvo iškeltas ambicingiausias siekis – 2020 metais mažiausiai 20 proc. EHEA absolventų turėtų būti studijavę arba atlikę praktiką užsienyje. Taigi, galima teigti, kad po šio dokumento studentų judumas buvo pradėtas laikyti viena prioritetinių Europos aukštojo mokslo sričių ir paskatino dar spartesnius mainų procesus ir didesnius studentų srautus. Paskutinė – Bukarešto konferencija dar kartą įtvirtino tikslą, kad 2020 m. vienas iš 5 aukštojo mokslo studijas baigiančių EHEA studentų būtų praleidęs bent 3 mėnesius studijų laikotarpio užsienyje. Ji svarbi ir tuo, jog buvo patvirtinta „Akademino mobilumo skatinimo strategija“.

Taigi, šios kas maždaug tris metus rengiamos konferencijos ministrų konferencijos įtvirtina vis naujas priemones, kaip pasiekti dar XX a. paskutinio dešimtmečio pradžioje iškeltus bendrus tikslus. Kiekviename komunikate akcentuojama studentų mobilumo svarba. Geriausiai tai apibendrinama jau minėtame Liuveno komunikate „mes tikime, kad studentų, jaunųjų mokslininkų ir darbuotojų mobilumas pagerina programų bei mokslinių tyrimų kokybę; jis stiprina Europos aukštojo mokslo erdvės akademinę ir kultūrinę internacionalizaciją. Judumas yra svarbus asmeniniam tobulėjimui ir gebėjimui įsidarbinti, tai skatina pagarbą įvairovei ir gebėjimą priimti kitas kultūras. Jis skatina kalbinę

Realising the European Higher Education Area; < http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf> [žiūrėta 2013 06 20]; Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005: The European Higher Education Area - Achieving the Goals, < http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf> [žiūrėta 2013 06 20]; London Communiqué of 18 May 2007: Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf> [žiūrėta 2013 06 20]; Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009, p. 4. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-675_en.htm> [žiūrėta 2013 06 20]; Bucharest Communiqué: Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area, < <http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communique%202012%281%29.pdf>> [žiūrėta 2013 06 20]; <http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communique%202012%281%29.pdf>>.

įvairovę, taip remdamas Europos aukštojo mokslo erdvės įvairiakalbę tradiciją ir didina bendradarbiavimą bei konkurenciją tarp aukštųjų mokyklų⁷³.

Reikėtų paminėti, jog Lietuva prie Bolonijos proceso prisijungė nuo pat pradžių, t.y. 1999 m., ir su kitomis šalimis pasiryžo siekti bendrų tikslų kuriant bendrą aukštojo mokslo sistemą. Lietuvoje, kaip ir kiekvienoje Bolonijos proceso šalyje, taip pat veikia nacionalinė Bolonijos ekspertų grupė⁷⁴.

Akivaizdu, jog aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimas yra prioritetinga ES švietimo politikos plėtros kryptis. Nekyla abejonių, jog dabarties ir ateities universitetas – tai universitetas, orientuotas į internacionalizaciją ir kuo aktyvesnę tarptautinių mainų politikos skatinimą. Studentų mainai gali būti laikomi tradicine ir populiariausia aukštojo mokslo internacionalizavimo forma, įtvirtinta prieš pora dešimtmečių ir tebeplėtojama iki šių dienų. Vienas iš studentų mobilumo tikslų – gerinti universitetų kokybę, taip stiprinant visos ES pajėgumus globalioje kovoje pritraukiant kuo daugiau pasaulio studentų. Būtent studentų judumo patirtis yra vienas esminių faktorių vystant visapusiškai stiprią ir konkurencingą Europos aukštojo mokslo erdvę bei išsilavinusius ir patyrusius studentus globalioje žinių ekonomikoje. Apibendrinant galima teigti, kad nors šalys išlaiko nacionalinį identitetą švietimo srityje, Bolonijos procesas buvo pirmasis rimtas postūmis stengiantis suvienodinti Europos aukštojo mokslo švietimo sistemas. Studentų judumas – vienas pagrindinių Bolonijos proceso elementų, o paskutinė – Bukarešto deklaracija – įtvirtino studentų judumo skatinimą kaip bene svarbiausią Bolonijos proceso tikslą.

2.2. Pagrindinių dokumentų analizė

Nagrinėjant akademinį mainų prieinamumą ir įgyvendinimą Lietuvoje, yra svarbu suprasti, kokie prioritetai šioje srityje iškeliami europiniu mastu, kaip ES reglamentuoja studentų judumą ir kokie teisės aktai užtikrina galimybę studentams pasinaudoti mainų programomis. Šiame poskyryje bus nagrinėjami svarbiausi ir šiuo metu aktualiausi ES dokumentai, susiję su studentų judumo reglamentavimu ir skatinimu.

Nors švietimo srityje ES valstybės bendradarbiauja tarpvyriausybiniam lygmenyje, ES siekia kurti stiprią ir konkurencingą bendrąją ES švietimo politiką. Tačiau šios įgyvendinimas priklauso pačių valstybių narių kompetencijai. Todėl pačios valstybės nusistato savo švietimo srities prioritetus, o EK paskirtis – tik teikti bendrąsias rekomendacijas. Todėl galima teigti, kad ES teisės aktų įgyvendinimas švietimo srityje – paliekantis daug autonomijos ir neįpareigojantis. Nors ES gali taikyti tam tikras priemones, tačiau neturi teisės įpareigoti derinti valstybių narių švietimo įstatymų bei kitų

⁷³ Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009, <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-675_en.htm> [žiūrėta 2013 06 01].

⁷⁴ Nacionalinė Bolonijos ekspertų grupė, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <http://www.smpf.lt/lt/programos/bolonija/nacionaline_bolonijos_ekspertu_grupe> [žiūrėta 2013 10 10].

teisės aktų. Tačiau tai, jog ES šalių švietimo sistemos yra vis lengviau palyginamos tarpusavyje, yra ES inicijuojamos švietimo politikos rezultatas.

Studentų judumo politika yra ta ES švietimo politikos dalis, kuria visgi remiasi dauguma šalių narių. Tai sąlygoja faktas, kad ES skiria paramą tokių mainų programų kaip „Erasmus“ įgyvendinimui. Bendradarbiaudamos ES lygmeniu, vastybės narės kelia ir bendrą, ir savo nacionalinę aukštojo mokslo kokybę. Kalbant konkrečiai apie Lietuvą, visgi švietimo ir studentų judumo srityje ES kur kas dažniau kelia diskusijas ir imasi priemonių studentų mobilumo rodikliams didinti. Tą parodo šios srities teisės aktų gausa.

Pačias pirmąsias principines nuostatus dėl studijų mobilumo įtvirtinimo galima sieti su plačiausio seniausiais ES dokumentais. Jau Europos Bendrijos steigimo sutartyje buvo įtvirtinta, kad „Bendrija prie švietimo kokybės gerinimo prisideda skatindama valstybių narių bendradarbiavimą ir, jei reikia, remdama reikalingas papildomas veiklas“⁷⁵. O viename iš svarbiausių šių dienų ES dokumentų – Sutartyje dėl ES veikimo – yra įtvirtintas dar konkretesnis siekis – „skatinti studentų ir dėstytojų judėjimą, skatinant akademinį diplomų ir studijų trukmės pripažinimą“ bei vėlgi „remti švietimo įstaigų bendradarbiavimą“⁷⁶. Taigi, bendradarbiavimas švietimo srityje buvo skatinamas nuo pat Europos valstybių integracijos pradžios. Tačiau vertėtų paanalizuoti, kaip šios gana plataus pobūdžio nuostatos į valstybių bendradarbiavimą ir studentų judumą yra detalizuojamos kituose dokumentuose.

Vienas svarbiausių šių dienų ES dokumentų yra *2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija*. Tai Europos pažangos strategija, kurioje iškeliami trys svarbiausi prioritetai: pažangus augimas, tvarus augimas ir integracinis augimas. Pažangus augimas yra ta sritis, kurioje lemiamas faktorius yra žmogiškasis kapitalas. O žmogiškojo potencialo ugdymo viena iš priemonių yra iniciatyva „Judus jaunimas“, kuria siekiama gerinti švietimo sistemų rezultatus ir stiprinti Europos aukštojo mokslo patrauklumą. Todėl ES lygmeniu nustatyta, jog Komisija sieks „integruoti ir sustiprinti ES judumo, universitetų ir mokslininkų programas (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus ir Marie Curie) ir jas susieti su nacionalinėmis programomis ir ištekliais“, o pagrindinis iniciatyvos siekis – „20 proc. visų aukštųjų mokyklų absolventų turi turėti mobilumo patirties“⁷⁷. Tai įrodo, jog žvelgdama į ateities perspektyvą, ES mato didelį judžių studentų potencialą, kuris gali stipriai prisidėti prie ES augimo ir konkurencingumo pasaulyje.

Tam pačiam laikotarpiui Bukarešte vykusiame švietimo ministrų susitikime buvo patvirtinta *Akademinio mobilumo strategija (Mobility for better learning)*. Joje akcentuojama, kad būtina sukurti

⁷⁵ Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija, <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=9224> [žiūrėta 2013 11 10].

⁷⁶ *Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos*, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010.

⁷⁷ Komisijos komunikatas „2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, Briuselis, 2010. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 12 15].

stipresnę mobilumo sistemą ir skatinama kelti ne tik statistinius rodiklius, bet ir akademinę mainų kokybę. Strategija siekiama:

1. Skatinti valstybes parengti ir įgyvendinti savo aukštojo mokslo tarptautiškumo strategijas su konkrečiais tikslais ir išmatuojamais mobilumo rodikliais.
2. Patvirtinti ir papildyti Liuvene iškeltus tikslus (ypač paskatinant Eurostat matuoti visų tipų mobilumo rodiklius).
3. Atvirų aukštojo mokslo sistemų ir subalansuoto mobilumo EHEA.
4. Didesnio ir subalansuoto mobilumo su šalimis, kurios nepriklauso EHEA.
5. Imtis priemonių, kad būtų pašalintos visos kliūtys mobilumui.
6. Naudoti kokybės užtikrinimo ir skaidrumo priemones, skatinant kokybišką mobilumą.
7. Padidinti mobilumą, gerinant informavimą apie studijų programas.
8. Skeisti informaciją apie užsienyje praleisto laikotarpio naudą individui, institucijai ir visuomenei⁷⁸.

Kitas studentų mobilumui reikšmingas dokumentas yra 2009 m. paskelbta EK *Žalioji knyga „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“*. Joje siekiama skatinti organizuotą judumą mokymosi tikslais ir teigiama, kad „judumas turi būti susietas su konkrečiais mokymosi rezultatais ir padėti įgyti kvalifikaciją, kreditus ir (arba) profesinę patirtį“. Taip pat akcentuojama, kad judumo galimybių ieškantiems jaunuoliams turi būti prieinama informacija apie visus galimus judumo variantus. Kaip ir būdinga EK žaliosioms knygoms, ši taip pat kelia įvairius klausimus būsimoms diskusijoms, pavyzdžiui, ką galima padaryti, siekiant labiau skatinti jaunimą dalyvauti judumo programose, kaip didinti jaunimo judumo motyvaciją?⁷⁹ Reikėtų paminėti, jog ši knyga sukėlė diskusijas ir viešas konsultacijas. Būtent todėl, remdamasi šiuo dokumentu, Komisija pasiūlė Tarybos rekomendaciją edukaciniam jaunimo judumui skatinti, kuri galėtų tapti bendru naujosios valstybių narių judumo kliūčių šalinimo kampanijos pagrindu. Buvo įtvirtinta, jog pažanga bus stebima ir fiksuojama vadinamojoje judumo suvestinėje, leisiančioje palyginti, kaip įvairioms valstybėms narėms sekasi šalinti judumo kliūtis⁸⁰.

Vienas naujausių dokumentų yra EK komunikatas *Europos aukštasis mokslas pasaulyje*. Komunikatas papildoma strategijos *Europa 2020* tikslus. Valstybių narių aukštojo mokslo institucijos skatinamos parengti internacionalizavimo strategijas. Jame skirta daug dėmesio studentų mobilumui ir išskirti su judumu susiję aukštojo mokslo įstaigų ir valstybių narių prioritetai:

⁷⁸Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA): Mobility for Better Learning, <<http://www.ehea.info/Uploads/%281%29%2012%20EHEA%20Mobility%20Strategy.pdf>> [žiūrėta 2013 11 10].

⁷⁹ Žalioji knyga „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“, *Europos Bendrijų Komisija*, 2009, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0329:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 11 10].

⁸⁰ Europos Komisijos komunikatas „Judus jaunimas“, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010, p. 10.

1. Skirti dėmesio internacionalizavimo strategijoms ir įtraukti į jas studentų, mokslininkų ir kitų darbuotojų judumo aspektus bei prisidėti kokybiškomis paslaugomis, be kita ko, orientavimo ir konsultavimo paslaugomis.
2. Su ES nepriklausančiomis šalimis sukurti dvikryptes judumo sistemas, pagal kurias būtų atsižvelgta į temų įvairovę ir, prireikus, itin daug dėmesio skirti sritims, kuriose trūksta gebėjimų.
3. Remti sąžiningą ir oficialų judžių studentų, mokslininkų ir darbuotojų užsienyje įgytos kompetencijos pripažinimą, be kita ko, geriau naudojantis skaidrumo ir palyginamumo priemonėmis, ir skirti daugiau dėmesio mokymosi rezultatams⁸¹.

Buvo iškeltas ir judumo kokybės klausimas: „Norint internacionalizavimo veikla padidinti aukštojo mokslo kokybę, reikia glaudžiau bendradarbiauti su kitų pasaulio regionų aukštojo mokslo sistemomis kokybės užtikrinimo klausimais, įskaitant judiems besimokantiems asmenims teikiamų paslaugų kokybės klausimus“. Išsami internacionalizavimo strategija turėtų apimti tris svarbias sritis, kurias galima skirstyti į tris kategorijas: tarptautinis studentų ir aukštųjų mokyklų darbuotojų judumas; internacionalizavimas, mokymo programų tobulinimas ir skaitmeninis mokymasis; strateginis bendradarbiavimas, partnerystė ir gebėjimų didinimas⁸².

Aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė judumo klausimams buvo skiriama ypač daug dėmesio. Čia teigiama, jog judumas yra viena iš svarbiausių priemonių didinant aukštojo mokslo kokybę. Akcentuojamas siekis pritraukti geriausius trečiųjų šalių studentus ir plėtoti naujas tarpvyriausybinių bendradarbiavimo formas. Kaip pagrindiniai politiniai klausimai, kuriuos turėtų spręsti valstybės narės išskiriami:

1. Skatinti institucijas į programas sistemčiau integruoti judumą mokymosi tikslais ir šalinti kliūtis, norintiems pradėti studijas kitoje aukštojoje mokykloje;
2. Siekti kokybės, palyginamo ir nuoseklaus Europos kreditų perkėlimo sistemos ir diplomo priedo naudojimo, užtikrinti veiksmingą užsienyje sukauptų kreditų pripažinimą;
3. Didinti trečiųjų šalių studentų galimybes, įgyvendinant su studentais susijusias direktyvas ir ES Vizų kodeksą⁸³.

Anksčiau aptarti dokumentai buvo skatinantys studentų judumą, tačiau ne mažiau svarbu aptarti pagrindinius dokumentus, kurie reglamentuoja studijų mobilumą: studijų mainuose dalyvaujančių studentų bei institucijų teises ir pareigas. Aukštojo mokslo institucijoms, įgyvendinančioms studentų mobilumą, pats svarbiausias dokumentas yra *Erasmus universitetų chartija* (toliau – EUC). EUC yra būtina norint organizuoti studentų mobilumą bei koordinuoti daugiašalius projektus ir tinklus. Joje

⁸¹ Europos Komisijos komunikatas „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“, Briuselis, 2013. COM(2013) 499 galutinis.

⁸² Ten pat.

⁸³ Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė, Ekonomikos augimo ir užimtumo rėmimas, *Europos Komisija*, 2011.

nurodyti pagrindiniai principai ir minimalūs reikalavimai, kuriais grindžiamas europinis mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimas įgyvendinant Erasmus programą⁸⁴. Ši chartija kiekvienais metais yra atnaujinama, tačiau egzistuoja standartinė Erasmus chartija. Priimdama EUC aukštojo mokslo institucija įsipareigoja:

1. Užtikrinti aukščiausią kokybę organizuojant studentų mobilumą.
2. Užtikrinti, kad informacija apie studijų programas yra skaidri, lengvai prieinama ir atnaujinama.
3. Užtikrinti, kad Europos kreditų kaupimo ir perkėlimo sistema užtikrina pripažinimo procedūrų skaidrumą.
4. Skatinti ir viešinti Erasmus programos veiklas ir kt.⁸⁵.

Mobilaus studento teisės yra įvirtintos Erasmus studento chartijoje, o vėliau kai kurios šio dokumento nuostatos buvo papildytos *Erasmus mobilumo kokybės chartijoje*. Šioje chartijoje pagrindinis dėmesys skiriamas mobilumo kokybės aspektams. Ji turėtų padėti užtikrinti, kad programos dalyviai turėtų tik teigiamą patirtį tiek priimančioje šalyje, tiek ir išvykimo šalyje po jų grįžimo, suintensyvinti mainus, palengvinti diplomų bei kvalifikacijos pripažinimą, gerinti visų suinteresuotų šalių bendradarbiavimą ir t.t.⁸⁶. Institucijos kviečiamos atkreipti dėmesį į šiuos svarbiausius aspektus:

1. Aiškios ir patikimos informacijos pateikimą (*information and guidance*);
2. Mokymo plano sudarymą (*learning plan*);
3. Pritaikymą asmeniniams poreikiams (*personalisation*);
4. Bendrąjį parengimą (*general preparation*);
5. Kalbinius aspektus (*linguistic aspects*);
6. Logistinę paramą (*logistical support*);
7. Kuravimą (*mentoring*);
8. Laikotarpio užsienyje pripažinimą (*recognition*);
9. Reintegraciją ir įvertinimą (*reintegration and evaluation*);
10. Įsipareigojimus ir atsakomybę (*commitments and responsibilities*)⁸⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad nors studentų judumo politika yra viena sėkmingiausių bendrųjų Europos politikų, ES ir toliau visokeriopa skatina valstybes bendradarbiauti šioje srityje ir

⁸⁴ Erasmus universiteto chartija (EUC), *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <http://www.smpf.lt/lt/programos/erasmus/erasmus_universiteto_chartija_euc> [žiūrėta 2013 11 10].

⁸⁵ ERASMUS standart university charter: 2007/2008 – 2013/2014, Europos Komisija, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/documents/eucstandard_en.pdf> [žiūrėta 2013 11 13].

⁸⁶ Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija (KOM(2005)0450), <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:306E:0160:0163:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 06 15].

⁸⁷ European Parliament and Council recommendation on on transnational mobility within the Community for education and training purposes: European Quality Charter for Mobility, (2006/961/EC), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00050009.pdf> [žiūrėta 2013 06 15].

ieško būdų, kaip tą bendradarbiavimą stiprinti, kad jis atneštų geresnių rezultatų. Išanalizavus svarbiausius dokumentus šioje srityje, išryškėjo tam tikri šių dienų prioritetai. Pirma, valstybės yra ypač skatinamos parengti ilgalaikes aukštojo mokslo tarptautiškumo strategijas, kurios leistų šalies mastu iškelti studijų mobilumo tikslus. Antra, ES politinėse darbotvarkėse taip pat ryškėja tendencija ne tik skatinti didesnius mobilių studentų srautus, tačiau ir užtikrinti aukštą akademinį mainų kokybę.

2.3. Universitetinių akademinį mainų programų analizė: Erasmus mobilumas studijoms

ES skiria didelį dėmesį švietimui, akcentuodama, jog mokymasis turėtų būti visą gyvenimą nenutrūkstantis procesas. Nors negalima nuginčyti pagrindinių ES dokumentų švietimo ir studentų mobilumo srityje svarbos, reikia akcentuoti, jog ne mažiau svarbios yra ES akademinį mainų programos.

Erasmus programos pradžia siekia 1987 m., kai pirmaisiais studijų mainais pasinaudojo 3244 studentai iš 11 Europos šalių⁸⁸. Tačiau manoma, jog studijų mainų programos didžiausią pagreitį įgavo nuo Socrates programos pradžios, į kurią Erasmus programa (su kitomis švietimo ir mokymo programomis) buvo įjungta 1995 m. Teigiama, kad Socrates buvo plačiausia ir svarbiausia edukacinė programa, kuri, nors ir turėjo tam tikrų trūkumų, prisidėjo prie aukštojo mokslo studentų mobilumo nepaprastai dideliu mastu – iki pirmojo etapo pabaigos 1999 m. gruodį, stipendiją studijoms užsienyje gavo daugiau nei 460 tūks. studentų⁸⁹. Socrates programa 2000 m. buvo pakeista nauja programa – Socrates II, o ši 2007 m. savo ruožtu buvo pakeista Mokymosi visą gyvenimą programa⁹⁰.

Mokymosi visą gyvenimą EK patvirtino 2007-2013 m. laikotarpiui. Jai skirtas daugiau nei 3 mlrd. biudžetas ir ją sudaro šios veiklos:

1. Comenius – mokykliniam ugdymui;
2. Erasmus – aukštajam mokslui;
3. Leonardo da Vinci – profesiniam mokymui;
4. Grundtvig – suaugusiųjų švietimui⁹¹.

Kadangi darbe daugiausiai analizuojamas 2007-2013 m. laikotarpis, daugiausia dėmesio bus skiriama būtent šiai programai ir ypač Erasmus veiklai. Mokymosi visą gyvenimą programos vienas iš veiklos tikslų yra „gerinti studentų ir mokymo personalo mobilumo visoje Europoje kokybę ir didinti jo mastą, kad iki 2012 m. būtų pasiektas mažiausiai 3 milijonų asmenų dalyvavimas studentų mobilume pagal Erasmus programą ir prieš ją buvusias programas“, taip pat „gerinti daugiašalio

⁸⁸ History of the ERASMUS Programme, European Commission, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/history_en.htm> [žiūrėta 2013 06 16].

⁸⁹ Szarka J., „Student Mobility in the EU“, *European Integration Studies*, Volume 2, Number 2, 2003, p. 128.

⁹⁰ History of the ERASMUS Programme, European Commission, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/history_en.htm> [žiūrėta 2013 06 16].

⁹¹ 2013 m. Mokymosi visą gyvenimą programos (MVGP) vadovas: II a. dalis, paprogramės ir veikla, Europos Komisija, <http://ec.europa.eu/education/lip/doc/call13/part2_lt.pdf> [žiūrėta 2013 06 18].

bendradarbiavimo kokybę ir didinti jo mastą⁹², Reikėtų pabrėžti, jog 3 milijonų studentų tikslas buvo pasiektas 2013 m.

Erasmus (*European Region Action Scheme for the Mobility of University Students*) yra dalis ES Mokymosi visą gyvenimą programos, skirta aukštojo mokslo studentams (reikėtų pažymėti, jog Erasmus programa galioja ir studentų praktikai, tačiau šiame darbe bus analizuojamos programos nuostatos tik mobilumui studijoms.) Erasmus programoje dalyvauja 33 šalys: 28 ES šalys, Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija, Šveicarija ir Turkija.⁹³ Taigi ES programoje dalyvauja ne tik ES priklausančios šalys. Erasmus yra neabejotinai populiariausia visame pasaulyje studentų mainų programa. Netgi yra teigiančių, jog Erasmus mainų programa yra viso Bolonijos proceso pagrindas⁹⁴.

Erasmus programa yra skirta visų dalyvaujančiųjų formaliame aukštajame moksle mokymo bei mokymosi poreikiams, nesvarbu, kokia jų studijų trukmė ar kvalifikacija, įskaitant doktorantūros studijas, ir tokį švietimą ir mokymą teikiančioms arba sąlygas jam sudarančioms institucijoms ir organizacijoms. Galimybę dalyvauti Erasmus mainuose turi studentai, kurie dalyvauja visų formų aukštojo mokslo procese ir mokymesi. Pagrindiniai Erasmus programos tikslai yra remti Europos aukštojo mokslo erdvės sukūrimą ir didinti aukštojo mokslo ir aukštesniojo profesinio švietimo indėlį į inovacijų procesą⁹⁵.

Populiariausia Erasmus veikla yra mobilumas studijoms, kuris mobiliems studentams leidžia 3-12 mėn. studijuoti užsienyje. Siekiama studentams suteikti galimybę studijuoti kitoje šalyje, skatinti bendradarbiavimą tarp institucijų ir padėti praturtinti mokymosi aplinką bei prisidėti prie pastangų kurti aukštos kvalifikacijos, pačių pažiūrų ir tarptautinės patirties įgijusių jaunų žmonių bendruomenę⁹⁶.

Nors *Mokymosi visą gyvenimą programa* dar nesibaigė, jau žinoma, kad per šį laikotarpį beveik 16 tūkst. Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų studijavo ar atliko praktiką vienoje iš ES valstybių⁹⁷.

Reikėtų pažymėti, jog pasibaigus *Mokymosi visą gyvenimą programai*, nuo 2014 m. ją pakeis kita programa – *Erasmus+*. Tai, kad visa programa nuo šiol bus pervadinta vienos paprogramės pavadinimu, rodo, jog apie šios programos žinomumą ir reikšmingumą. *Erasmus+* bus įgyvendinama

⁹² Mokymosi visą gyvenimą programa: 2008–2010 m. bendrasis kvietimas teikti paraiškas, *Europos Komisija*, <http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/call08/prior_lt.pdf> [žiūrėta 2012 11 25].

⁹³ Erasmus: Facts, figures and trends, European Commission, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/erasmus1112_en.pdf> [žiūrėta 2013 06 25].

⁹⁴ Gonzalez C. R. et. al., „The Determinants of International Student Mobility Flows: an Empirical Study on the Erasmus Programme“, *High Educ*, 2010, Vol. 62, p. 413.

⁹⁵ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje, Nr. 1720/2006/EB <<http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 11 25].

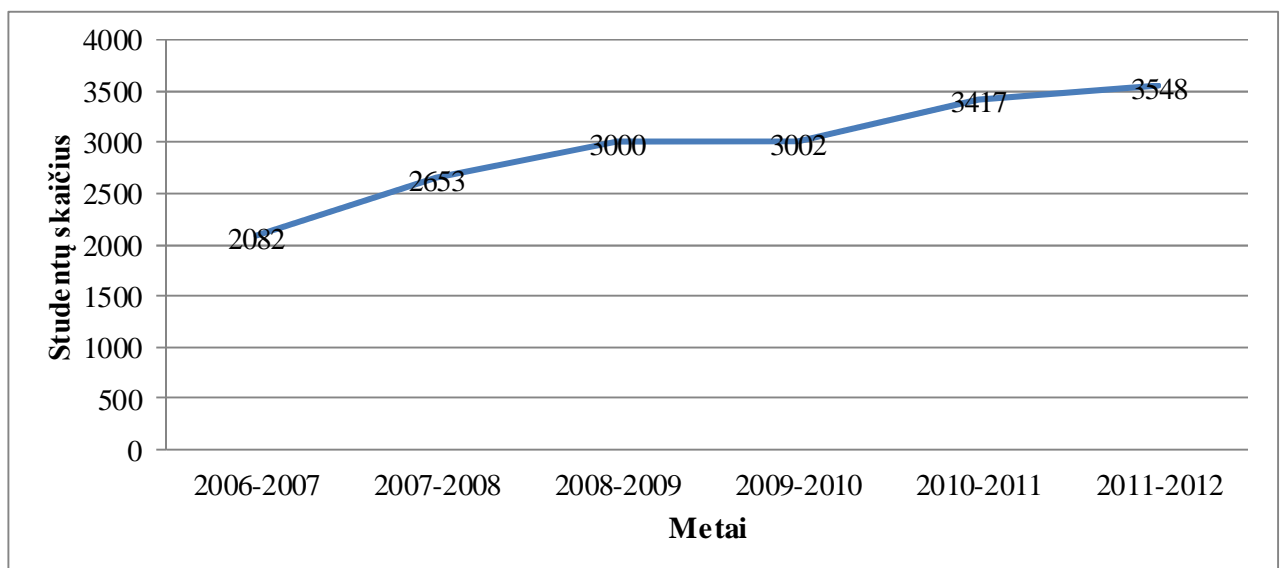
⁹⁶ Erasmus: Facts, figures and trends, European Commission, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/erasmus1112_en.pdf> [žiūrėta 2013 06 25].

⁹⁷ „D. Pavalkis: nauja ES mainų programa „Erasmus+“ – naujos galimybės Lietuvos jaunimui“, *Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapis*, <http://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/d-pavalkis-nauja-es-mainu-programa-erasmusnaujos-galimybes-lietuvos-jaunimui> [žiūrėta 2013 11 14].

2014-2020 m. Ja bus skatinamos naujovės tiek instituciniu, tiek sisteminiu lygmenimis⁹⁸. Per šį laikotarpį beveik 16 tūkst. Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų studijavo ar atliko praktiką vienoje iš ES valstybių. Vyko daugiau nei pustrėčio tūkstančio tarptautinių mokyklų bendradarbiavimo, per 300 suaugusiųjų ir daugiau kaip 1000 profesiniam mokymuisi skirtų projektų⁹⁹. Svarbu, kad *Erasmus+* skirta ne tik ES šalių piliečiams, bet ir Lietuvos kaimynams iš Rytų partnerystės šalių. Taigi, didžiausia *Erasmus+* programos naujovė – galimybė ne ES šalių institucijoms dalyvauti programoje¹⁰⁰.

Lietuva Erasmus programoje dalyvauja nuo 1999 metų. Erasmus programą sudaro daug veiku, todėl reikėtų pabrėžti, kad darbe analizuojamas Erasmus mobilumas studijoms. Kaip ir kitas mobilumo programas, taip ir Erasmus mobilumą studijoms Lietuvoje koordinuoja ŠMPF. Lietuvoje Erasmus mainų programoje dalyvaujančių studentų skaičius per dešimtmetį išaugo keturis kartus. 2001-2002 m. tokių studentų skaičius buvo 823, o 2011–2012 m. laikotarpiu jau siekė 3548. Iš viso nuo 2000 m. Erasmus mobilumu studijoms jau pasinaudojo daugiau nei 21 tūkst. Lietuvos studentų.¹⁰¹

Lietuvos statistikos departamentas renka duomenis apie Lietuvos universitetų studentus, kurie per mokslo metus išvyksta gilinti žinių į užsienį pagal ES universitetines mainų programas. Lentelėje galite matyti mobilių studentų skaičiaus dinamiką (žr. 1 pav.).

1 pav. Universitetų studentų, per mokslo metus gilinusių žinias užsienyje (pagal ES programas) dinamika Lietuvoje

Iš pateiktų duomenų matyti, kad 2006-2012 m. laikotarpiu mobilių studentų skaičius Lietuvoje nuolat augo ir 2012 m. pasiekė 3518 studentus. Tačiau šie duomenys neatitinka Švietimo ir mokslo ministerijos keltų lūkesčių. Nors mobilių studentų skaičius auga, 2010–2011 m. išvykusių studijuoti ar

⁹⁸ ERASMUS, Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis, <<http://www.smpf.lt/lt/programos/erasmus>> [žiūrėta 2013 11 03].

⁹⁹ „D. Pavalkis: nauja ES mainų programa „Erasmus+“ – naujos galimybės Lietuvos jaunimui“, *Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapis*, <http://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/d-pavalkis-nauja-es-mainu-programa-erasmusnaujos-galimybes-lietuvos-jaunimui> [žiūrėta 2013 11 14].

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Erasmus country statistics, European Commission,

<http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/countries/lithuania_en.pdf> [žiūrėta 2013 11 09].

atlikti praktiką pagal Erasmus programą studentų dalis nuo bendro studentų skaičiaus sudarė tik 1,83 procento¹⁰². Nors Lietuva jau lenkia ES vidurkį, judumo rodikliai vis dar nėra aukšti. Iš viso 2007-2013 m. laikotarpiu pagal Erasmus programą studijas užsienyje pasirinko 17 702 Lietuvos studentų¹⁰³.

Trys Lietuvos universitetai, išsiunčiantys daugiausia studentų pagal Erasmus mainų programą (studijoms ir praktikai pagal 2011-2012 m. duomenis) yra: Vilniaus universitetas (589), Gedimino Technikos universitetas (463) ir Mykolo Romerio universitetas (294). 2011-2012 m. laikotarpiu daugiausia Lietuvos studentų išvyko Erasmus studijoms į Ispaniją, Portugaliją, Vokietiją, Turkiją ir Suomiją¹⁰⁴.

Apibendrinant galima teigti, jog šiuo metu vykstanti *Mokymosi visą gyvenimą programa* ir jos paprogramė Erasmus yra priemonės, kuriomis jau trečią dešimtmetį daugybei studentų suteikiama galimybė ne tik pasisemti patirties užsienio universitetuose, bet ir sėkmingai prisidedama prie ES konkurencingumo didinimo. Nors 2007-2013 m. laikotarpiu buvo pasiektas 3 mln. Erasmus studentų skaičius, nuo 2014 m. startuosianti naujoji programa *Erasmus+* bandys įgyvendinti dar ambicingesnius tikslus ir, tikėtina, jog į programą įtraukus Rytų partnerystės šalis, ES konkurencingumas aukštajame moksle dar labiau išaugs.

¹⁰² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2013. Nr. 102-5051.

¹⁰³ Erasmus country statistics, European Commission, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/countries/lithuania_en.pdf> [žiūrėta 2013 11 09].

¹⁰⁴ Ten pat.

3. AKADEMINIŲ MAINŲ PROGRAMŲ PRIEINAMUMAS IR ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

3.1. Lietuvos Respublikos studentų mobilumo politikos formavimo ir įgyvendinimo analizė

Apžvelgus ES iniciatyvas bei svarbiausius dokumentus studijų judumo reglamentavimo srityje ir išanalizavus studentų mainų programas, galima pereiti prie to, koks dėmesys tam yra skiriamas Lietuvoje. Analizuojant studentų judumo politikos formavimo ir įgyvendinimo ypatumus Lietuvoje, šiame poskyryje bus išskirti du atskiri tam įtaką darantys segmentai: įstatyminė bazė (t. y. studentų mobilumą reglamentuojantys ir skatinantys dokumentai) bei už studentų judumą atsakingos ir mainus kuriojančios institucijos, taip pat išskiriant nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) vaidmenį skatinant tarptautinius studentų mainus. Lietuvos švietimo įstatymuose studentų mobilumas reglamentuojamas gana abstrakčiai, o nuostatos dėl studentų mobilumo dažniausiai aptinkamos tik studijų ir mokslo tarptautiškumo skatinimo dokumentuose. Todėl šiame poskyryje bus lyginami platesnio pobūdžio dokumentai: Lietuvos ilgalaikės raidos strategija, svarbiausi šalies švietimo įstatymai ir aukštojo mokslo tarptautiškumą skatinantys dokumentai.

Lietuvos ilgalaikės raidos strategija. Plačiausio pobūdžio bei labiausiai į ateities perspektyvą nukreiptas dokumentas yra Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Joje akcentuojamos trys numatomos pokyčių ir pažangos sritys: sumani visuomenė, sumani ekonomika ir sumanus valdymas. Būtent sumanios visuomenės iniciatyvoje iškeliamą „globalios Lietuvos idėją“, o visuomenės ugdymo kryptimi įvardijama „besimokanti visuomenė“. Esminės pokyčių iniciatyvos šioje srityje yra: „sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą“, „sukurti nacionalines visų besimokančių asmenų polinkius ir gabumus atskleidžiančias programas, <...> studentų ir dėstytojų judumo sistemas“, „Lietuvos aukštųjų mokyklų studentams sudaryti sąlygas bent vieną semestrą studijuoti kitų šalių aukštosiose mokyklose, ypač skatinti studentų mainus tarp Šiaurės ir Baltijos regiono valstybių“¹⁰⁵. Tai, jog šioje strategijoje studentų judumas išskiriamas kaip vienas svarbiausių besimokančios visuomenės skatinimo prioritetų įrodo, jog tarptautinių studijų patirties įgiję studentai yra ir, numanoma, ilgalaikėje perspektyvoje išliks nepaprastai svarbi visuomenės dalis, galinti prisidėti prie Lietuvos, kaip globaliai veikiančios veikėjos, vaidmens augimo ir šalies ūkio stiprinimo.

Svarbiausi šalies švietimo įstatymai. Vienas svarbiausių aukštojo mokslo įstatymų Lietuvoje yra Lietuvos Mokslo ir studijų įstatymas. Nors jame nėra įtvirtintų tiesioginių nuostatų dėl studentų judumo, jame galima rasti gairių į tarptautinį universitetų bendradarbiavimą. Teigiama, kad studijos turi būti grindžiamos „suderinamumo su Europos aukštojo mokslo erdvės nuostatomis“ principu. Šiame įstatyme taip pat įtvirtinta aukštųjų mokyklų autonomija „nustatyti bendradarbiavimo su

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2012. Nr. 61-3050.

Lietuvos Respublikos ir užsienio fiziniais ir juridiniais asmenimis formas“. Įstatyme iškeltas vienas iš universiteto tikslų – mokslo srityje bendradarbiauti su šalies ir užsienio partneriais¹⁰⁶ (akcentuotina tai, jog šiame įstatyme tas pats tikslas nėra keliamas Lietuvos kolegijoms). Vadinasi, universitetas vien pagal savo statusą yra įpareigotas veikti tarptautinėje erdvėje.

2011 m. Lietuvoje buvo priimtas Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, kurio 71 str. reglamentuoja dalyvavimą tarptautinėje švietimo erdvėje. Jame teigiama, kad „dalyvavimo ar kitokio bendradarbiavimo sąlygas ir tvarką nustato LR tarptautinės sutartys, LR institucijų ir užsienio valstybių institucijų susitarimai, kiti LR teisės aktai, LR ir užsienio valstybių švietimo įstaigų tiesioginio bendradarbiavimo susitarimai“. Viena svarbiausių nuostatų, analizuojant studentų judumo įgyvendinimą yra tai, jog ES švietimo programas ir iniciatyvas pavedama administruoti Švietimo mainų paramos fondui¹⁰⁷ (toliau – ŠMPF)¹⁰⁸ (vėliau ši agentūra bus analizuojama plačiau).

Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo dokumentai. Iki 2008 m. priimti Lietuvos švietimo įstatymai tik abstrakčiai reglamentavo aukštojo mokslo tarptautiškumą. Kalbant apie konkrečiai į tarptautiškumą orientuotus švietimo srities dokumentus, Lietuvoje jie atsirado nuo 2008 m., kai iš eilės buvo priimti trys dokumentai, skatinantys aukštojo mokslo tarptautiškumą: „Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programa“, „Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programa“ ir „Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų planas“. Šių dokumentų pagrindines nuostatas dėl studentų mobilumo galima rasti 3 lentelėje.

3 lentelė. Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo dokumentų palyginimas

	Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008-2010 metų programa	Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011-2012 metų programa	Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013-2016 metų veiksmų planas
Dokumente iškeltas uždavinys	„didinti tarptautinių studentų ir dėstytojų mainų mastą ir gerinti jų kokybę“.	„Lietuvos aukštojo mokslo tarptautinimas, mezgant glaudesnius ryšius su užsienio mokslo ir studijų institucijomis“.	„remti Lietuvos bei užsienio studentų ir dėstytojų judumą“.
Atitinkama (-os) priemonė (-ės)	„įgyvendinti tarptautines sutartis ir inicijuoti naujų LR tarptautinių sutarčių sudarymą su prioritetinių regionų valstybėmis“.	„įgyvendinti tarptautines sutartis ir skatinti naujų LR tarptautinių sutarčių sudarymą su prioritetinių regionų valstybėmis; finansuoti ir skatinti aukštųjų mokyklų dalyvavimą įgyvendinant	„skirti finansinę paramą Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų mobilumui; remti Lietuvos mokslo ir studijų institucijų dalyvavimą ES ir

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011. Nr. 16-785; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2008. Nr. 85-3384; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013. Nr. 102-5051.

¹⁰⁷ „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas“, *Valstybės žinios*, 2011. Nr. 38-1804.

¹⁰⁸ Ten pat.

		ES, Nordplus ir kitas aukštojo mokslo programos“.	kitose tarptautinėse mainų programose ar tarptautinio bendradarbiavimo programose; įgyvendinti tarptautines sutartis ir skatinti naujų LR tarptautinių sutarčių sudarymą su prioritetinių regionų valstybėmis“.
Skatinamos studentų judumo kryptys	- kaimyninės Lietuvos valstybės; - valstybės, kuriose didžiausios lietuvių bendruomenės; - Šiaurės Europos ir Skandinavijos valstybės.	- kaimyninės ES valstybės; - Šiaurės Europos valstybės.	- ES valstybės; - Baltijos jūros regiono valstybės.
Vertinimo kriterijai/numatomi rezultatai	„pagal tarptautines mainų programas išvykusių Lietuvos studentų skaičius (ne mažiau kaip 800 studentų)“.	„pagal tarptautines mainų programas išvykusių Lietuvos studentų skaičius (kasmet padidėja ne mažiau kaip 10 proc.)“.	„studentų, kurie buvo išvykę į dalines studijas užsienyje (pagal <i>Erasmus</i> programą), dalis: 2013 m.- 2%; 2014 m. - 2,5%; 2015 m. - 2,5%; 2016 m. – 3%“.
Vykdytojai	ŠMM, URM, ŠMPF	ŠMPF, aukštosios mokyklos	ŠMPF, aukštosios mokyklos

Sudaryta, remiantis dokumentais¹⁰⁹.

Kiekviename iš dokumentų pateikiama aplinkos analizė, kurioje yra įtvirtinama studijų judumo reikšmė didinant aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtrą, akcentuojamos ES iniciatyvos šioje srityje bei Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo gairės. Visuose dokumentuose yra iškeltas uždavinys remti arba didinti studentų tarptautinių mainų srautus, o 2008-2010 m. programoje akcentuojamas ir mainų kokybės gerinimas. Šiems uždaviniams yra nustatyti numatomi rezultatai ir kiekviename dokumente jie išreiškiami skirtingai – 2008–2010 m. programoje numatytas išvykusių studentų skaičius per metus, 2011–2012 m. programoje rezultatai matuojami išvykusių studentų skaičiaus padidėjimu per metus procentais, o 2013–2016 m. veiksmų plane vertinimo kriterijus yra per metus išvykusių studentų procentas nuo viso studentų skaičiaus. Tokie skirtingi kiekviename dokumente iškelti vertinimo kriterijai šiek tiek apsunkina pažangos šioje srityje matavimą ir kiekvienų metų rodiklių palyginimą. Pagrindinė priemonė pasiekti uždaviniams visuose dokumentuose yra tarptautinių sutarčių

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011. Nr. 16-785; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2008. Nr. 85-3384; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013. Nr. 102-5051.

įgyvendinimas bei naujų tarptautinių sutarčių sudarymas su prioritetinių regionų valstybėmis. Nuo 2011 m. minimas ir aukštųjų mokyklų skatinimas įgyvendinant mainų programas. Nagrinėjant dokumentuose iškeltų uždavinių vykdymą pažymėtina tai, kad 2008–2010 m. programoje sudarinėti tarptautines sutartis su užsienio universitetais buvo pavesta Užsienio reikalų ministerijai (toliau – URM). Lyginant šios ir vėlesnių programų vykdytojus, galima matyti, kad judumo įgyvendinimo srityje vis daugiau atsakomybės tenka aukštosioms mokykloms. Tačiau visuose dokumentuose kaip svarbiausias vykdytojas išlieka ŠMPF.

Kitas svarbus nagrinėjamas aspektas – skatinamos studentų judumo kryptys, kuriomis remiantis turėtų būti sudarinėjamos naujos tarptautinės sutartys su prioritetinių regionų valstybėmis. Šios kryptys dažniausiai remiasi šalies geografiniais bei ekonominiais ypatumais. 2008-2010 m. programoje neišskiriamos konkrečios studentų mobilumo kryptys, tačiau apskritai tarptautinio bendradarbiavimo (kurio dalis taip pat yra studentų mainai) prioritetiniai regionai: kaimyninės valstybės, valstybės, kuriose didžiausios lietuvių bendruomenės, Šiaurės Europos ir Skandinavijos valstybės. 2011-2012 m. programoje akcentuojama, kad geopolitinis aspektas orientuoja Lietuvos dėstytojų ir studentų judumo kryptis į kaimynines ES valstybes bei Šiaurės Europos valstybes. Siekis judumą skatinti su ES kaimynystėje esančiomis valstybėmis gali būti grindžiamas geopolitine Lietuvos padėtimi – Lietuva yra daugelio posovietinių valstybių kaimynė ir vis dar palaiko su jomis glaudžius ryšius. Pažymėtina tai, kad 2013-2016 m. veiksmų plane kaip prioritetinės Lietuvos studentų judumo kryptys nurodomos jau tik Baltijos jūros regiono valstybės (jei neminėsime ne ES valstybių)¹¹⁰. Taip du ankstesni prioritetai – Šiaurės Europos ir Baltijos regiono valstybės sujungiami į vieną – Baltijos jūros regiono valstybes, o ES kaimynystėje esančios valstybės apskritai nebeminimos. Prioritetas skatinti studentų judumo srautus Šiaurės Europos valstybių kryptimi yra siejamas su Lietuvos strateginiu siekiu ateityje tapti Šiaurės Europos paslaugų centru. Per ateinančius metus Lietuvai reikės daugiau nei 5000 specialistų, gebančių kalbėtis Šiaurės šalių kalbomis¹¹¹. Tokia sąsaja įrodo, koks šalies ekonomikai strategiškai reikšmingas gali būti racionalus ir pagrįstas studijų judumo skatinimas bei dar kartą pabrėžia vieną iš studentų mainų privalumų – užsienio kalbų mokymąsi.

Atsakingos institucijos. Jau aukščiau analizuotuose dokumentuose yra įtvirtinta, kad be pačių aukštųjų mokyklų, su studentų judumu šalyje labiausiai yra susiję dvi jau anksčiau minėtos institucijos – ŠMM bei ŠMPF. Reikia pabrėžti, jog nuo 2007 m. ŠMM yra perdavusi įgaliojimus organizuoti stipendijų studijoms, mokslinėms stažuotėms ir išmokų skyrimo konkursus pagal tarptautines sutartis ir LR ir užsienio valstybių institucijų pasirašytus susitarimus ŠMPF¹¹². Taigi ŠMM yra atsakinga už tokių susitarimų vykdymą, tačiau ŠMPF yra pagrindinė institucija Lietuvoje, organizuojanti ir

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2013. Nr. 102-5051.

¹¹¹ Ten pat.

¹¹² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl įgaliojimų švietimo mainų paramos fondui suteikimo“, *Valstybės žinios*, 2007. Nr. 84-3420.

įgyvendinanti studentų judumo politiką. ŠMPF – nuo 2007 m. sėkmingai veikianti Lietuvos nacionalinė agentūra, kuriai pavesta administruoti *Mokymosi visą gyvenimą programą* ir kitas Europos Komisijos (toliau – EK) ir LR Vyriausybės finansuojamas iniciatyvas švietimo srityje¹¹³. ŠMPF visokeriopa prisideda prie aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtos. Šiuo metu agentūra įgyvendina projektą „Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtra“ 2010-2015 m. laikotarpiui, kurio pagrindiniai tikslai yra Lietuvos aukštojo mokslo sistemos žinomumo užsienio šalyse didinimas bei Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų mobilumo pagal tarptautines aukštojo mokslo mobilumo programas skatinimas. Projektas studijų judumo prasme reikšmingas dar ir todėl, kad siekiama sukurti mobilumo stipendijų administravimo modelį¹¹⁴. Sukūrus tokią sistemą, stipendijų skyrimas pasikeistų ir galbūt leistų efektyviau paskirstyti ir išnaudoti ES struktūrinių fondų lėšas.

ŠMPF tikslas – padėti Lietuvos žmonėms pasinaudoti tarptautinio bendradarbiavimo projektu teikiamomis galimybėmis, kokybiškai administruoti programas ir skleisti jų veiklos rezultatus¹¹⁵. ŠMPF, kaip Erasmus programos koordinatorius Lietuvoje, kiekvienais metais rengia ir atnauja Erasmus programos administravimo ir lėšų panaudojimo taisykles. Kiekviena institucija, norinti vykdyti studentų mainus, turi jų laikytis ir atitikti visus nurodytus reikalavimus.

NVO vaidmuo. Reikėtų pažymėti, jog Lietuvoje studentų judumo skatinimo srityje veikia keletas NVO. Viena iš jų – *Eurodesk atstovai Lietuvoje*. Eurodesk yra Europos jaunimo informacijos tinklas, veikiantis 33 Europos šalyse ir teikiantis išskirtinę europinę informaciją, skirtą jaunimui ir dirbantiems su jaunimu. Eurodesk pagrindas yra informacija apie finansavimo programas, iš kurių yra finansuojamos jaunimo iniciatyvos, bei mobilumas (studijos, stažuotės, darbas ir savanorystė) Europoje¹¹⁶.

Kita NVO, skatinanti studentų judumą yra *Lietuvos studentų sąjunga* (toliau – LSS). LSS yra nacionalinė, demokratinė, nepriklausoma ir nevyriausybinė organizacija, atstovaujanti Lietuvos studentų interesams, jungianti Lietuvos aukštųjų mokyklų Studentų savivaldas¹¹⁷. LSS gina studentų interesus taip pat ir studijų mobilumo srityje. 2013 m. rugsėjį Lietuvoje pirmą kartą buvo organizuojamas Europos studentų konventas – tradicinis studentų atstovų, aukštojo mokslo ekspertų ir politikų susitikimas organizuojamas kiekvieną pusmetį ES Tarybai pirmininkaujančioje šalyje nuo 2000 m.¹¹⁸. Šiame renginyje Lietuvai atstovavo būtent LSS studentai. 26-asis Europos studentų konventas vadinosi „Europos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimas, ES kaimynystės politikos stiprinimo politika ir praktika“. Susitikimo tema buvo aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimas, kuri

¹¹³ Apie fondą, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <<http://www.smpf.lt/lt/fondas>> [žiūrėta 2013 04 19].

¹¹⁴ Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtra, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <http://www.smpf.lt/lt/fondas/projektai/lietuvos_aukstojo_mokslo_tarptautiskumo_pletra> [žiūrėta 2013 10 17].

¹¹⁵ Apie fondą, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <<http://www.smpf.lt/lt/fondas>> [žiūrėta 2013 04 19].

¹¹⁶ Eurodesk tinklas, Eurodesk tinklalapis, <<http://www.zinauviska.lt/lt/kas-mes/eurodesk-tinklas>> [žiūrėta 2013 09 06].

¹¹⁷ Veikla Lietuvoje, *Lietuvos studentų sąjungos tinklalapis*, <<http://lss.lt/veikla-lietuvoje/>> [žiūrėta 2013 09 06].

¹¹⁸ Studentai diskutavo apie aukštojo mokslo globalizaciją Europoje, *Lietuvos studentų sąjungos tinklalapis*, <<http://lss.lt/studentai-diskutavo-apie-aukstojo-mokslo-globalizacija-europoje/>> [žiūrėta 2013 10 10].

yra vienas iš EK aukštojo mokslo politikos tobulinimo bei Lietuvos pirmininkavimo Bolonijos proceso stebėsenos darbo grupei prioritetų¹¹⁹. Šiame konvente buvo rengiama studentų deklaracija, siekiant pateikti Europos šalių studentų atstovų pastabas dėl Europos komisijos komunikato „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“. Dokumente buvo pateiktos studentų atstovų įžvalgos dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo ir studentų mobilumo skatinimo. Konvento metu rengtoje deklaracijoje išsakytos studentų atstovų įžvalgos dėl pastangų paskatinti studentų mobilumą Europoje ir už jos ribų¹²⁰.

ESN Lietuva. Šis tinklas veikia daugelyje Europos šalių ir buvo įkurtas praėjus vos keliems metams po Erasmus programos atsiradimo (1989 m.). Nors pagrindinis šios NVO tikslas veikia principu „studentų pagalba studentams“ ir siekia padėti gerinti socialinę ir kultūrinę tarptautinių studentų intergraciją, vienas iš ESN Lietuva tikslų taip pat yra padėti gerinti studentų mobilumą ir jo prieinamumą¹²¹.

Apibendrinant galima teigti, kad kaip ir ES, taip ir Lietuvos dokumentai akcentuoja akademinio mobilumo reikšmę bei naudą ir skatina didinti studentų mainų srautus. Tačiau Nors Lietuvoje matomi teigiami poslinkiai mokslo tarptautiškumo skatinimo srityje, ES tam skiria kur kas daugiau dėmesio ir vietos kitų švietimo teisės aktų bei programų kontekste.

Aukštosios mokyklos formuoja savo studentų mobilumo kryptį ir prioritetus. Lietuvoje siekiama skatinti studijų judumą įpareigojant aukštąsias mokyklas vykdyti tarptautinio bendradarbiavimo sutartis ir skatinant sudaryti naujas, ypač su prioritetinių regionų valstybėmis. Per penkerius metus tendencingai akcentuojama Lietuvos studentų akademinė mainų kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes. Viena iš išryškėjusių problemų yra ta, kad Lietuvoje nėra nusistovėjusios praktikos, kaip matuoti studentų mainų srautus. Švietimo dokumentuose trūksta konkretumo, nes toks reglamentavimas yra pakankamai abstraktus ir paliekantis daug autonomijos pačioms aukštosioms mokykloms. Valstybė nenustato konkrečių studijų judumo apimčių, kurias turėtų įgyvendinti universitetai. Nors svarbiausia mainus organizuojanti agentūra Lietuvoje yra ŠMPF, svarbu išskirti NVO veiklą, kuriuo vaidmuo reikšmingiausias skatinant tarptautinį Lietuvos studentų mobilumą.

¹¹⁹ „26-asis Europos studentų konventas: "Europos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimas, ES kaimynystės politikos stiprinimo politika ir praktika", Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai tinklalapis, <<http://www.eu2013.lt/lt/renginiai/politiniai-renginiai/socialiniu-partneriu-ir-kiti-renginiai/26-asis-europos-studentu-konventas-europos-aukstojo-mokslo-tarptautiskumo-skatinimas-es-kaimynystes-politikos-stiprinimo-politika-ir-praktika>> [žiūrėta 2013 11 05].

¹²⁰ „Studentai diskutavo apie aukštojo mokslo globalizaciją Europoje“, Lietuvos studentų sąjungos tinklalapis, <<http://lss.lt/studentai-diskusavo-apie-aukstojo-mokslo-globalizacija-europoje/>> [žiūrėta 2013 11 05].

¹²¹ Mission and Vision, ESN Lithuania tinklalapis, <<http://www.esnlithuania.org/content/mission-vision>> [žiūrėta 2013 11 05].

3.2. Studijų mobilumo reglamentavimas ir organizavimas instituciniu lygmeniu: MRU, VGTU ir VU lyginamoji analizė

Ankstesniuose skyriuose buvo aptarta ES ir Lietuvos politika akademinio judumo srityje, tačiau studentų judumo politika yra įgyvendinama ir gali būti nagrinėjama iš viso trimis lygmenimis: ES lygmeniu (Bolonijos procesas), nacionaliniu ir instituciniu lygmenimis. Institucinė politika, t.y. atskirų aukštojo mokslo institucijų įgyvendinama politika studijų judumo srityje, yra ne ką mažiau reikšminga už kitus du lygmenis. Todėl šiame poskyryje bus analizuojami trijų Lietuvos universitetų įgyvendinama studijų judumo politika tiek kiekybiniu aspektu (analizuojant ir lyginant statistinius studentų judumo rodiklius), tiek kokybiniu (analizuojant ir lyginant atitikimą universitetų strateginių dokumentų nuostatomis).

Anksčiau minėtoje Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programoje nurodyti programos vykdytojai, atsakinti už glaudesnių ryšių su užsienio mokslo ir studijų institucijomis mezgimą studijų judumui gerinti ir plėtoti į prioritetines šalis – tai ŠMPF ir aukštosios mokyklos¹²². Tai įrodo, kad nors tarptautiškumo skatinimo srityje aukštosios mokyklos ir turi daug savarankiškumo, jos yra įsipareigoję vykdyti nacionaliniu lygmeniu iškeltus tikslus. Tačiau „institucinė autonomija leidžia pačioms aukštojo mokslo institucijoms priimti sprendimus dėl tarptautinio bendradarbiavimo kryptį, integracijos į tarptautines programas pobūdžio ir tik pačios institucijos geriausiai žino, kokios tarptautinio bendradarbiavimo kryptys ir formos joms yra priimtinausios“¹²³. Taigi, nors valstybinis lygmuo ir yra svarbus priimant aukščiausio lygio teisės aktus, visgi valstybė įpareigoja aukštąsias mokyklas skatinti mokslo tarptautiškumą ir studijų judumą, priimant konkrečius sprendimus šioje srityje ir imantis tarptautinio bendradarbiavimo iniciatyvų.

Tam, kad būtų galima atskleisti universitetų vykdomos politikos ypatumus ir išryškinti jų silpnąsias ir stipriąsias puses studijų judumo reglamentavimo ir organizavimo srityje, toliau šiame poskyryje bus analizuojami ir lyginami trijų didžiausių pagal studentų skaičių¹²⁴ Lietuvos universitetų (Mykolo Romerio universiteto (toliau – MRU), Vilniaus Gedimino Technikos universiteto (toliau – VGTU) ir Vilniaus universiteto (toliau – VU)) nuostatos dėl studentų judumo. Siekiant universitetų analizės išvadas susieti su ekspertų ir studentų tyrimų rezultatais, svarbu yra palyginti universitetų vykdomą institucinę politiką ne tik kiekybiniu, tačiau ir kokybiniu požiūriu, t.y. apžvelgus statistinius studentų judumo duomenis, reikia išanalizuoti ir kitus svarbiausius universitetų dokumentus, nes anot L. Galkutės „siekiant įvertinti studijų ir mokymosi visą gyvenimą sąlygų dermę su Europos aukštojo

¹²² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2011. Nr. 16-785.

¹²³ Keciorytė V., „Aukštojo mokslo principai“, *Santalka. Filologija. Edukologija*, 2008, t. 16, Nr. 4, p. 42.

¹²⁴ „Studentų skaičiaus pokytis valstybiniuose Lietuvos universitetuose 2012/2013“, *Verslo žinios*, 2013 10 29, p. 10.

mokslo erdvės nuostatomis bei su aukštauju mokslu susijusiais Europos Sąjungos dokumentais, analizuojama:

1. aukštosios mokyklos strateginių dokumentų studijų ir mokymosi visą gyvenimą srityje atitiktis Europos aukštojo mokslo erdvės nuostatomis bei su aukštauju mokslu susijusiems Europos Sąjungos dokumentams;
2. dėstytojų ir studentų (išvykstančiųjų ir atvykstančiųjų) tarptautinio judumo dinamika ir poveikis aukštosios mokyklos veiklai¹²⁵.

Strateginiai dokumentai. MRU buvo pirmasis iš universitetų, pasitvirtinęs savo ilgalaikės raidos strategiją: „MRU 2010-2020 m. strateginis veiklos planas“ buvo patvirtintas 2010 m. MRU savo 2010–2020 m. strategijoje apibūdina save kaip universitetą, kuris „plėtoja tarptautiškumą, suvokdamas save kaip pasaulio ir Europos mokslo bei studijų rinkos dalyvį, aktyviai dalyvauja tarptautinėse organizacijose, skatina studentų ir dėstytojų mobilumą [...]“ ir pažymi, kad pastaruosius penkerius metus išvykstančių ir atvykstančių studijuoti pagal mainų programas studentų skaičius nuolat augo¹²⁶. Strategijoje buvo iškeltas tikslas „didinti lietuviškų studijų programų studentų ir dėstytojų tarptautinį mobilumą“. Iki 2020 m. MRU studentų judumo srityje numatytas 380 į studijas ir praktiką išvykstančių studentų skaičius¹²⁷. Nors į tarptautiškumą šioje strategijoje žiūrima kaip į vieną didžiausių siekiamybių, studijų judumui čia visgi nėra skirta daug dėmesio ir nėra keliamas ambicingas tikslas (turint omenyje dabartinis rodiklius).

VGTU 2013 m. pasitvirtino VGTU plėtros strategiją 2014-2020 m. Joje VGTU įvardija tarptautiškumą kaip „sąlygą ir veiklos būdą, leidžiantį užtikrinti universiteto konkurencingumą šalies ir pasaulio aukštojo mokslo erdvėje, galimybę dalyvauti Europos švietimo reformoje, įgyvendinti žinių ir inovacijų visuomenės kūrimo strategijas“¹²⁸. Universiteto pasiekimai studentų ir dėstytojų mainų srityje, plati studijų užsienio kalba programų pasiūla yra pagrindas nuosekliai plėtoti studijų tarptautiškumą naujomis su studentų mobilumu susijusiomis kryptimis:

1. Studijų anglų kalba ir išvykstamojo studentų mobilumo, kaip būtino specialistų, rengiamų tarptautinei darbo rinkai, studijų elemento, pasirinkimo skatinimas.
2. Užsienio studentų skaičiaus didinimas, siekiant pritraukti kuo daugiau studentų, atvykstančių į VGTU įgyti laipsnį.

¹²⁵ „Studijos ir mokymasis visą gyvenimą: vertinimo kriterijų apžvalga“, *Studijų kokybės vertinimo centro tinklalapis*, <www.skvc.lt/files/AMIS/Studiju_vertinimas.ppt> [žiūrėta 2013 09 10].

¹²⁶ „2010–2020 m. MRU strateginis veiklos planas“, *MRU tinklalapis*, <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/mru_strategija_2010_2020_lt_final.pdf> [žiūrėta 2013 04 28].

¹²⁷ Ten pat.

¹²⁸ Vilniaus Gedimino technikos universiteto plėtros strategija 2014–2020 m., *VGTU tinklalapis*, <<http://www.vgtu.lt/media/files/1/pletros-strategija.pdf>> [žiūrėta 2013 09 15].

3. Tarptautinio studentų mobilumo galimybių didinimas ne ES šalyse¹²⁹.

Galima teigti, kad VGTU į studijų mobilumą žiūri kaip į vieną naudingiausių priemonių didinti universiteto tarptautiškumą. Tačiau priešingai nei MRU, VGTU neišskiria siektinų studijų mobilumo rodiklių. Reikia pažymėti, jog VU neturi savo ilgalaikės strategijos.

Šiuo metu universitetuose galiojančios trumpalaikės strategijos yra: „Vilniaus universiteto 2013 – 2015-ųjų metų strateginis veiklos planas“ ir „Vilniaus Gedimino technikos universiteto 2013 – 2015-ųjų metų strateginis veiklos planas“. Reikėtų pabrėžti, jog MRU neturi savo trumpojo laikotarpio strategijos. VU savo trumpojo laikotarpio strateginiame plane kaip pirmąjį veiklos prioritetą yra iškėlęs tarptautinio lygmens studijas, tačiau konkrečių nuostatų dėl studentų mobilumo šiame plane nėra¹³⁰.

Kiti dokumentai ir įvertinimai. VU yra patvirtinęs savo Studijų kokybės užtikrinimo politikos ir kokybės gerinimo strategiją 2013-2015 m. Joje trupai užsimenama ir apie studentų mobilumą – iškeltas uždavinys plėtoti studentams reikalingą paramą studijų srityje, o šiam tikslui numatyta priemonė „mokymų ir konsultacijų, susijusių su studentų praktika, mobilumu, [...] teikimas“¹³¹.

Kad mobilumas Vilniaus Gedimino technikos universitetui tapo svarbiausiu rodikliu, byloja tai, kad universitetas buvo įvertintas tarptautinio išorinio audito *QS Stars* reitinge, suteikiant VGTU 4 žvaigždučių įvertinimą už tarptautiškumą 2012-ųjų metų pabaigoje¹³².

Universitetų statistinių judumo rodiklių palyginimas. Reikia pažymėti, kad kol kas nėra statistinių duomenų apie 2012/2013 m. laikotarpį, todėl universitetai bus lyginami pagal 2011/2012 m. laikotarpį ir todėl daugiausia bus remiamasi 2012 m. rektorių ataskaitomis¹³³. 4 lentelėje galima matyti kiekvieno universiteto statistinių rodiklių palyginimą.

Reikia pažymėti, jog dažniausiai Erasmus programos duomenys yra pateikiami bendrai, neišskiriant studijų ir praktikų. VU pagal 2011/2012 m. rodiklius patenka tarp 100 Europos universitetų, siunčiančių daugiausia Erasmus studentų ir užima 63 vietą (589 studentai)¹³⁴. 2010/2011 m. laikotarpiu, net du iš lyginamų universitetų pateko į šį šimtuką: VU užėmė 52 vietą (išsiuntęs 596

¹²⁹ „Vilniaus Gedimino technikos universiteto plėtros strategija 2014–2020 m.“, *VGTU tinklalapis*, <<http://www.vgtu.lt/media/files/1/pletros-strategija.pdf>> [žiūrėta 2013 09 15].

¹³⁰ „Vilniaus Universiteto 2013–2015-ųjų metų veiklos planas, *VU tinklalapis*“, <http://www.vu.lt/site_files/Adm/2013-2015_strateginis_planas.pdf> [žiūrėta 2013 11 01].

¹³¹ „Vilniaus universiteto studijų kokybės užtikrinimo politika ir kokybės gerinimo strategija (2013–2015 m.)“, *VU tinklalapis*, <http://www.vu.lt/site_files/KVC/VU_Studiju_kokybes_uztikrinimo_politika_ir_strategija_LT.pdf> [žiūrėta 2013 11 01].

¹³² VGTU vienas iš tarptautiškiausių Europoje, *VGTU tinklalapis*, <<http://www.delfi.lt/news/daily/education/kiek-lietuvos-universitetu-studentu-isvyksta-pagal-erasmus-mainus.d?id=61101405#ixzz21123365M>> [žiūrėta 2013 11 01].

¹³³ MRU 2012, *Rektoriaus ataskaita*,

<http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/2012_mru_rektoriaus_ataskaita.pdf> [žiūrėta 2013 09 12]; VGTU 2012 metai, *Rektoriaus ataskaita*, <<http://www.vgtu.lt/media/files/1/rektoriaus-atask-web.pdf>> [žiūrėta 2013 09 12]; VU veikla 2012 metais, *Rektoriaus ataskaita*,

<http://www.vu.lt/site_files/Adm/rekt_ataskaitos/ataskaita_2012.pdf> [žiūrėta 2013 09 12];

¹³⁴ „Top 100 higher education institutions sending Erasmus students“, *European Commission*, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1112/sending_en.pdf> [žiūrėta 2013 06 15].

studentus), o VGTU užėmė 69 vietą (išsiuntęs 493 studentus)¹³⁵. Tokie rodikliai Lietuvai yra gana reikšmingi.

4 lentelė. Studentų judumo politikos įgyvendinimo universitetuose rodikliai

2011 – 2012 m.	MRU	VGTU	VU
Studentų skaičius (2012 m.) ¹³⁶	17 581	11 975	20 786
Išvykusių studentų skaičius	294	534	589
Proc. nuo studentų skaičiaus	1,7	4,4	2,8

(sudaryta remiantis universitetų 2012 m. rektorių ataskaitomis)

Pagal išsiųstų studentų procentinę dalį nuo visų studentų pirmauja VGTU – čia mobilių studentų skaičius sudaro net 4,4 proc. Mažiausiai studentų išleidžia MRU – tik 1,7 proc. Reikėtų atkreipti dėmesį, jog sutarčių įgyvendinimo programų bei Lietuvos piliečiams nustatyto stipendijų skaičiaus nėra. Konkursų dėl akademinų mainų sąlygos rengiamos remiantis kasmet gaunamais pasiūlymais ir stipendijas administruoja ŠMPF¹³⁷. Todėl pačios aukštosios mokyklos nusprendžia, kiek tarptautinių sutarčių pasirašyti ir įgyvendinti.

Kalbant apie mobilumo kokybės užtikrinimą, yra teigiama, kad „mobilumo nauda labai priklauso nuo praktinio pasirengimo kokybės: informavimo, parengiamojo darbo, paramos ir studijų ar mokymo laikotarpiu dalyvių įgytos patirties ir kvalifikacijos pripažinimo. Kruopščiai planuodami ir tinkamai vertindami su mobilumu susiję asmenys ir organizacijos gali akivaizdžiai pagerinti jo vertę“¹³⁸. Taigi, tai, kokią naudą studijų mobilumas suteiks individui ir šaliai, labai priklauso nuo jo įgyvendinimo ypatumų kiekvienoje institucijoje ir jos bei jos administracinio personalo gebėjimų.

Visi trys universitetai turi po padalinį universitete, kuris yra atsakingas už tarptautines veiklas ir konkrečiai studentų judumą. MRU yra įsteigęs Tarptautinį studentų biurą ir aiškiai išdėstęs pagrindines jo funkcijas, VGTU tarptautines veiklas koordinuoja Užsienio ryšių direkcija, kurią sudaro Tarptautinių studijų programų ir Mokymosi visą gyvenimą (LLP) programos grupės. Pastaroji atsakinga už Erasmus mainus¹³⁹. VU turi Tarptautinių programų ir ryšių skyrių, tačiau jo funkcijos universiteto internetiniame tinklalapyje nėra išskirtos. Kiekvieno iš universitetų padaliniuose dirba institucinis Erasmus koordinatorius bei kiti asmenys, atsakingi už atskiras programas, finansines sutartis ir t.t. Kiekvienas universitetas, atitinkamai pagal savo institutus ir fakultetus, taip pat turi savo fakultetų Erasmus tarptautinių ryšių koordinatorius. VGTU jų turi 11, VU – 20, MRU – 6. Dažniausiai tai yra fakultetų/ institutų prodekanai.

¹³⁶ „Studentų skaičiaus pokytis valstybiniuose Lietuvos universitetuose 2012/2013“, *Verslo žinios*, 2013 10 29, p. 10.

¹³⁷ Lietuvos institucijų programos, *Euraxess Lithuania tinklalapis*, <http://www.euraxess.lt/content/lietuvos_instituciju_programos_php?id=49> [žiūrėta 2013 06 19].

¹³⁸ Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija (2006/961/EB),

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 05 25].

¹³⁹ Užsienio ryšių direkcija, *VGTU tinklalapis*, <<http://urd.vgtu.lt/>> [žiūrėta 2013 06 19].

Galima daryti apibendrinančias išvadas, kad universitetai į studijų tarptautiškumą žiūri skirtingai ir tai atsispindi jų statistiniuose Erasmus judumo rodikliuose bei dokumentuose. Apibendrinant iš lyginamų universitetų galima išskirti VGTU, kuris labiausiai plėtoja savo tarptautiškumą per studentų judumą. Apie tai galima spręsti iš statistinių rodiklių, nuostatų ilgalaikėje strategijoje bei mobilumo kokybės įvertinimo.

Universitetai, pabrėždami savo dalyvavimą tarptautinėse programose taip gerina savo įvaizdį ir skatina konkurenciją. Tačiau augant aukštųjų mokyklų studentų mobilumo rodikliams, svarbu užtikrinti aukštojo mokslo kokybės standartus. Galima kelti prielaidą (kurią reikia patikrinti empiriškai), kad kokyškiausiai studentų mainus organizuoja mažiausiai studentų į užsienio universitetus išleidžiantis universitetas. Todėl kitame poskyryje bus analizuojama studentų nuomonė dėl studijų mainų prieinamumo ir įgyvendinimo šiuose universitetuose.

3.3. Studentų nuomonės dėl Erasmus programos prieinamumo ir įgyvendinimo analizė

Išanalizavus teorinę literatūrą, ES ir Lietuvos švietimo dokumentus, susijusius su tarptautiškumu ir aukštojo mokslo tarptautiniu bendradarbiavimu, galima teigti, kad studentų mobilumo klausimai vis dažniau įtraukiami į ES politinę darbotvarkę, o aukštojo mokslo tarptautinimas – vienas iš Lietuvos aukštojo mokslo švietimo srities prioritetų. Ankstesniuose skyriuose buvo išanalizuotas trijų didžiausių Lietuvos universitetų Erasmus programos įgyvendinimas, pateikti universitetų studentų judumo statistiniai rodikliai. Analizė leido prieiti prie išvados, jog universitetai studijų judumo skatinimo ir įgyvendinimo srityje turi autonomijos teisę, todėl keliamas hipotetinis teiginys, kad skirtingos aukštosios mokyklos studijų tarptautinimui kelia skirtingus prioritetus ir reikalavimus. Šiam hipotetiniui teiginiui pagrįsti buvo atliktas kiekybinis tyrimas – studentų nuomonės dėl Erasmus programos prieinamumo ir pasinaudojimo galimybių anketinė apklausa.

Tyrimo objektas. MRU, VGTU ir VU studentų nuomonė apie Erasmus programos prieinamumą ir įgyvendinimą jų universitete.

Tyrimo problema. Ar skirtingi Lietuvos universitetai geba kokybiškai organizuoti Erasmus judumą studijoms ir kokios yra studentų nedalyvavimo šioje programoje priežastys?

Tyrimo hipotezės.

H₁ – Tikėtina, kad MRU, VGTU ir VU studentų nuomonė apie jų universitetuose organizuojamą Erasmus judumą studijoms ženkliai skiriasi.

H₂ – Tikėtina, kad studentai nedalyvauja Erasmus programoje daugiausia dėl institucinių kliūčių.

H₃ – Tikėtina, kad universiteto organizuojamą Erasmus judumą studijoms palankiausiai vertina MRU studentai.

Tyrimo tikslas. Ištirti trijų didžiausių Lietuvos universitetų studentų nuomonę apie Erasmus programos prieinamumą ir įgyvendinimo ypatumus universitetuose.

Tyrimo uždaviniai.

1. Apklausti MRU, VGTU ir VU studentus anketavimo būdu.
2. Ištirti, kokios priežastys lemia studentų nedalyvavimą Erasmus studentų mainų programoje.
3. Išsiaiškinti, kaip studentai, dalyvavę Erasmus studentų mainų programoje, vertina jos įgyvendinimą savo universitete pagal atskirus kriterijus.
4. Ištirti studentų nuomonę apie Erasmus programos prieinamumą universitete.

Tyrimo metodologija. Apklausti MRU, VGTU ir VU studentus buvo pasitelktas kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa (žr. priedą Nr. 1) Tyrimui buvo pasirinktas anketinės apklausos metodas, nes „šį metodą geriausia taikyti, kai tyrimo dalyko arba atskirų jo charakteristikų neįmanoma pažinti ir ištirti stebėjimo metu ir kai tyrimo dalykas yra visuomenės ar individualios sąmonės elementai – poreikiai, interesai, motyvacijos, vertybės [...]“¹⁴⁰.

Tyrimo etapai:

1. **Tyrimo planavimas.** Remiantis išnagrinėtomis teorijomis ir išanalizuotais dokumentais dėl studijų tarptautinimo buvo sudaryta 12 klausimų anketa. Anketos klausimai buvo skirti trimis studentų grupėms:
 - a. **tiems, kurie buvo išvykę studijuoti į užsienio universitetą pagal ERASMUS studijų mainus** (1–6 klausimai). Šiai studentų grupei buvo pateikta daugiausia klausimų, norint identifikuoti organizuojamą studijų mainų įgyvendinimo tvarką universitete. Buvo klausama: kas studentus paskatino dalyvauti ERASMUS studijų mainų programoje, kaip jie vertina universiteto Erasmus koordinatoriaus darbą, kaip vertina universiteto organizuojamą Erasmus judumą studijoms apskritai ir pagal atskirus aspektus: informavimą, kreditų užskaitymą, konsultavimą, galimybę rinktis studijas užsienio universitetuose, stipendijos mokėjimo tvarką.
 - b. **tiems, kurie dalyvavo ERASMUS studijų mainų atrankoje, bet nepavyko išvykti studijuoti į užsienio universitetus** (1–2, 7 klausimai). Šių respondentų buvo klausama, kokios pagrindinės priežastys, sutrukdžiusios laimėti atranką ir išvykti studijuoti į užsienio universitetą.
 - c. **tiems, kurie atsisakė ERASMUS studentų mainų galimybės išvykti studijuoti į užsienio universitetuose** (1–2, 7–8 klausimai). Studentų buvo prašoma nurodyti pagrindines priežastis, dėl kurių jie nedalyvavo Erasmus studijų mainų programos atrankoje.

¹⁴⁰ Valackienė A., *Sociologinis tyrimas*, Kaunas: Technologija, 2004, p. 78.

Visų respondentų buvo klausiama, kaip jie vertina Erasmus studijų mainų prieinamumą savo universitete (10 klausimas), Erasmus programos viešinimą universitete (11 klausimas) ir skatinimą (12 klausimas), o taip pat kaip studentai apskritai vertina studijų mainų programas (13 klausimas). Reikia pažymėti, jog ketvirtam klausimui – įvertinkite teiginius apie savo dalyvavimą ERASMUS judumo programoje – buvo sudaryta lentelė, pagal Likerto skalę (susumuotų reitingų metodą), kur dalyvavusių Erasmus programoje buvo prašoma išreikšti savo pritarimą ar nepritarimą teiginiams¹⁴¹.

Keliuose anketos klausimuose buvo galimybė pasirinkti variantą „kita“, kad respondentai, neradę jiems tinkamo atsakymo varianto, jį galėtų įrašyti patys. Būtina pabrėžti, jog anketa buvo skirta trimis studentų grupėms, todėl kiekvienas asmuo turėjo atsakinėti tik į jam skirtus klausimus (priklausomai nuo to, ar asmuo dalyvavo Erasmus mainų programoje, ar ne ir jeigu ne, ar dalyvavo atrankoje ar ne).

Tyrimo imtis. Pagal anksčiau analizuotus statistinius duomenis Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų, dalyvavusių Erasmus mainų programoje 2007–2013 m. laikotarpiu, skaičius yra 17 702¹⁴², taigi tai yra visa tiriamųjų populiacija. Remiantis švietimo tyrimų metodais, kai populiacijos dydis yra 20 000, norint gauti duomenis su 5 proc. paklaida, reprezentatyvi imtis yra 377¹⁴³. Taigi, siekiant gauti statistiškai reikšmingus duomenis, reikėjo apklausti ne mažiau nei 344 studentus.

2. Duomenų rinkimas ir apdorojimas

Duomenų rinkimas. Siekiant, kad apklausoje dalyvautų kuo daugiau respondentų, anketa buvo platinama keliais būdais: nuoroda platinama internete ir taip pat buvo prašoma universitetų Erasmus programos koordinatorių pagalbos, siekiant gauti studentų, dalyvavusių 2007–2013 m. Erasmus programoje studentų kontaktus. Šiems studentams buvo išsiųsti asmeniniai elektroniniai laišakai, su prašymu užpildyti anketos klausimus. Reikėtų pažymėti, jog VU turi internetinę duomenų bazę, kurioje skelbiami studentų, dalyvavusių Erasmus programoje, kontaktai, todėl į VU Erasmus programos koordinatorę pagalbos kreiptis neprireikė. Taigi, į VU apklausiamų studentų imtį galėjo patekti didelis skaičius studentų.

Respondentams buvo pateiktas struktūrizuotas (uždaro tipo) klausimynas, kuris buvo patalpintas internete apklausos forma naudojant „Google Docs“.

Tyrimo dalyvavo 981 respondentai: 270 MRU studentų, 409 VGTU studentai ir 302 VU studentai. Didžioji dalis respondentų, t. y. 912 studentų (kas sudaro beveik 93 proc. visų respondentų), buvo Erasmus programoje dalyvavę studentai. Taigi, galima teigti, kad imtis yra reprezentatyvi ir

¹⁴¹ Likerto skalė – „viena iš dažniausiai naudojamų priverstinio pasirinkimo skalių. Ji yra plačiai taikoma apklausose, ypač matuojant nuostatas, įsitikinimus ir nuomones. Pagal šią skalę respondentai išreiškia savo požiūrį į teiginius pasirinkdami vieną iš jiems pateiktų (iš anksto parengtų) skalės reikšmių. Standartinė 5 taškų Likerto skalė reiškia: 5 = griežtai teigiamas požiūris; 4 = šiek tiek teigiamas požiūris; 3 = neapsisprendęs (neutralus); 2 = šiek tiek neigiamas požiūris; 1 = griežtai neigiamas požiūris“. Bilevičienė T., Steponas J., *Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose*, Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2011, p. 22–23.

¹⁴² Erasmus country statistics, European Commission,

<http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/countries/lithuania_en.pdf> [žiūrėta 2013 11 09].

¹⁴³ Cohen L. et al., *Research Methods in education: fifth edition*, London: RoutledgeFalmer, 2000, p. 95.

tyrimo rezultatus galima taikyti visiems studentams, 2007-2013 m. dalyvavusiems Erasmus programoje.

Duomenų apdorojimas. Duomenų analizei buvo taikomi matematinės analizės metodai. Tyrimo duomenims apdoroti ir pavaizduoti grafiškai buvo naudojama Microsoft Excel programa. Anketinės apklausos duomenys tyrimo rezultatuose reiškiami procentine išraiška, siekiant išskirti tam tikrus dėsningumus ir palyginti MRU, VGTU ir VU rodiklius.

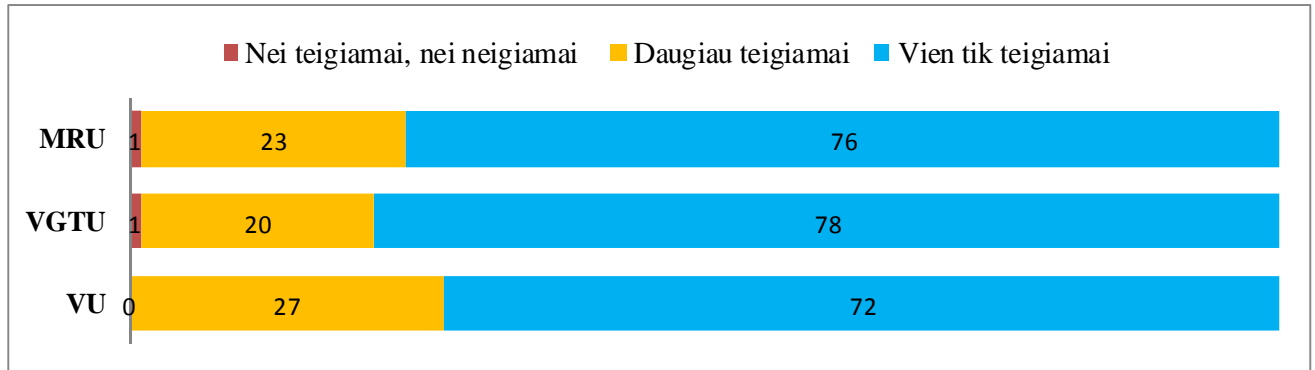
Tyrimo laikotarpis. Tyrimas buvo atliekamas 2013 m. spalio pabaigoje – lapkričio pradžioje.

Tyrimo rezultatų analizė. Kadangi anksčiau jau buvo minėta, jog tyrime dalyvavo trys studentų grupės, jų atsakymai bus nagrinėjami atskirai. Pirmoji grupė yra Erasmus programoje dalyvavę studentai, antroji grupė – studentai, dalyvavę atrankoje, tačiau neišvykę Erasmus studijoms, trečioji grupė – Erasmus programoje nedalyvavę studentai (kurie netgi nedalyvavo atrankoje). Kadangi studentų, kurie norėjo dalyvauti programoje, tačiau nepaėjo atrankos buvo tik 4, jų rezultatai laikomi statistiškai nereikšmingais ir todėl analizuojami nebus. Iš 5 lentelės duomenų galima teigti, jog didžioji dauguma respondentų (net 93 proc.) yra Erasmus programoje dalyvavę studentai, o nedalyvavusių respondentų skaičius universitetuose svyruoja nuo 5 iki 10 proc. Apklausoje daugiausia dalyvavo VGTU studentų, mažiausiai – MRU, tačiau bendra respondentų suma – 981 studentas.

5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal universitetus ir dalyvavimą ERASMUS programoje

Universitetas	Iš viso respondentų	Kategorija	Respondentų skaičius	Respondentų skaičius (%)
MRU	270	Dalyvavę Erasmus programoje	242	90
		Nedalyvavę Erasmus programoje	28	10
VGTU	409	Dalyvavę Erasmus programoje	390	95
		Nedalyvavę Erasmus programoje	19	5
VU	302	Dalyvavę Erasmus programoje	280	93
		Nedalyvavę Erasmus programoje	22	7
Iš viso:	981	Dalyvavę Erasmus programoje	912	93
		Nedalyvavę Erasmus programoje	69	7

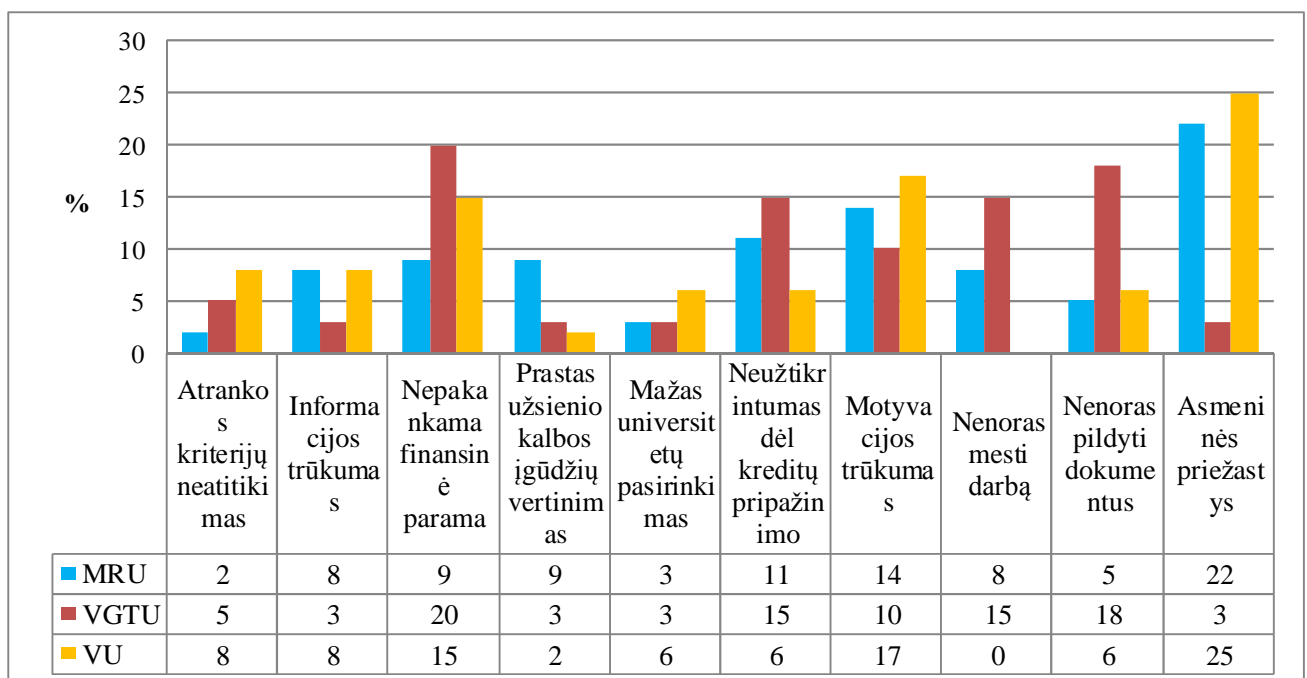
Respondentų nuomonė apie studentų mainų programas. Analizuojant Erasmus mainų programą ir vertinant studentų nuomonę apie jos įgyvendinimą, pirmiausia reikėtų pradėti nuo to, kaip studentai apskritai vertina mainų programas. Šis klausimas buvo pateiktas tiek dalyvavusiems Erasmus mainų programoje, tiek nedalyvavusiems studentams. Rezultatai pavaizduoti 2 pav.

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mainų programų vertinimą

Rezultatai parodė, kad visi studentai vertina mainų programas teigiamai. Reikėtų pažymėti, kad iš 981 respondentų, niekas mainų programų neįvertino „daugiau neigiamai“ arba „vien tik neigiamai“, o atsakymą „nei neigiamai, nei teigiamai“ dviejuose universitetuose pasirinko tik 1 proc. respondentų. Taigi, bendrasis mainų programų vertinimas yra vienareikšmiškai teigiamas.

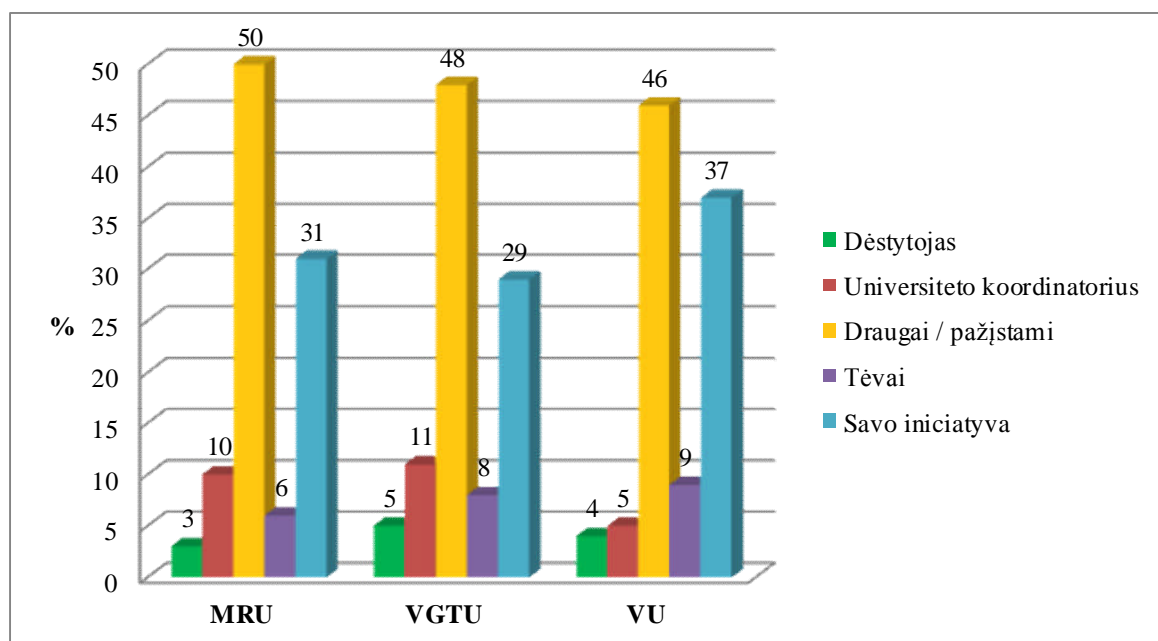
Respondentų pasiskirstymas pagal nedalyvavimo programoje priežastis. Respondentų, kurie nedalyvavo Erasmus programoje buvo prašoma nurodyti priežastis, dėl kurių jie atsisakė tokios galimybės. Respondentai galėjo rinktis iš pateiktų variantų arba įrašyti patys. 3 paveiksle galima matyti, kaip pasiskirstė nedalyvavimo priežastys pagal universitetus (diagramoje nepavaizduoti atsakymai, kuriuos pasirinko mažiau nei 5 proc. respondentų).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal nedalyvavimo atrankoje mainams priežastis

Lentelėje galima matyti, jog skirtingų universitetų studentai nurodo įvairias nedalyvavimo atrankoje priežastis. MRU studentai daugiausia nedalyvavo atrankoje Erasmus studijoms dėl asmeninių priežasčių (22 proc.), motyvacijos trūkumo (14 proc.), neužtikrintumo dėl užsienyje įgytų kreditų pripažinimo (11 proc.), prasto savo užsienio kalbos įgūdžių vertinimo (9 proc.) ir nepakankamos finansinės paramos (9 proc.). VGTU studentai nedalyvavo atrankoje daugiausia dėl nepakankamos finansinės paramos (20 proc.), nenoro pildyti dokumentų, ruošiantis Erasmus judumui studijoms (18 proc.), nenoro mesti darbą (15 proc.) ir neužtikrintumo dėl užsienyje įgytų kreditų pripažinimo (15 proc.). Respondentai iš VU nedalyvavo Erasmus atrankoje daugiausia dėl asmeninių priežasčių (net 25 proc.), motyvacijos trūkumo (17 proc.) ir nepakankamos finansinės paramos (15 proc.). Apibendrinant visų trijų universitetų rezultatus, galima teigti, jog pagrindinės priežastys, dėl kurių studentai nedalyvauja atrankoje išvykti pagal Erasmus mainų studijų programą yra asmeninės priežastys, motyvacijos trūkumas, nepakankama finansinė parama, neužtikrintumas dėl užsienyje įgytų kreditų pripažinimo, prastas savo užsienio kalbos įgūdžių vertinimas, nenoras pildyti dokumentus ir nenoras mesti darbą. Taigi, galima teigti, jog apie pusę priežasčių, dėl kurių universitetų studentai nedalyvauja atrankoje yra ne institucinės kliūtys ar keliamų reikalavimų neatitikimas, o pačių studentų nenoras dalyvauti programoje arba kitos asmeninės priežastys.

Respondentų pasiskirstymas pagal paskatinimą dalyvauti mainų programoje. Respondentų buvo klausama, kas juos labiausiai paskatino dalyvauti Erasmus mainų programoje. 4 pav. galima matyti, kad rezultatai tarp universitetų labai nedaug skiriasi.

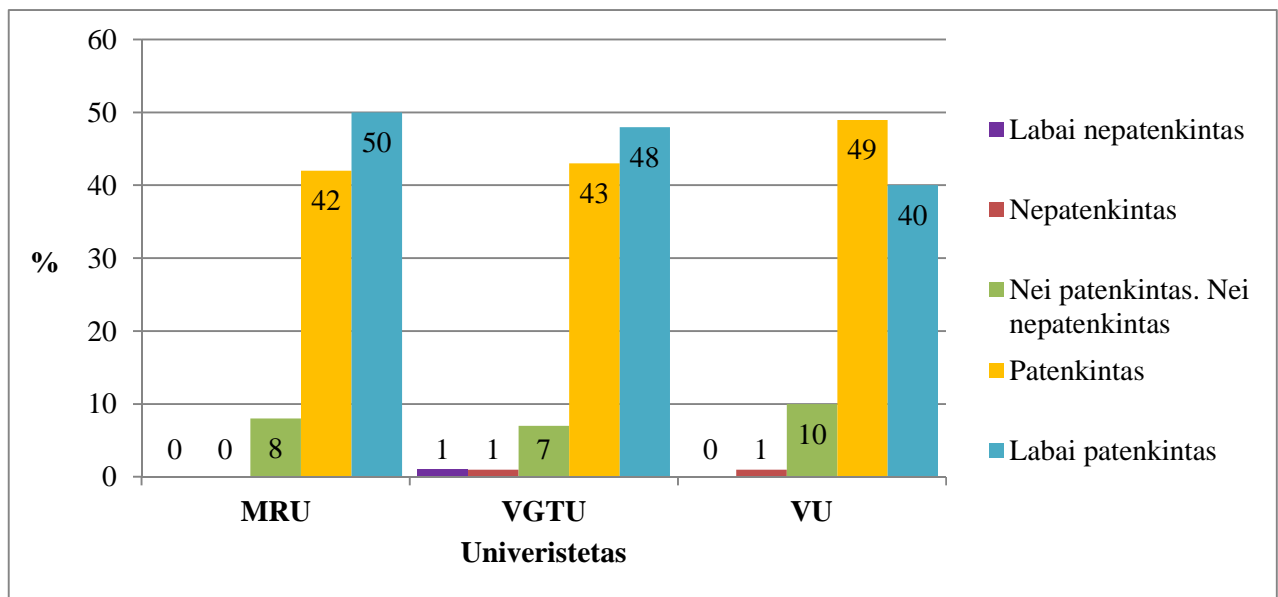

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal paskatinimą dalyvauti programoje

Visų universitetų studentams daugiausiai įtakos apsispręsti dalyvauti programoje turėjo draugai ir pažįstami (MRU – 50 proc., VGTU – 48 proc., VU – 46 proc.) arba studentai programoje apsisprendė dalyvauti patys, be kitų asmenų paskatinimo (MRU tokių studentų sudarė 31 proc., VGTU

– 29 proc., o VU – 37 proc.). Reikėtų atkreipti dėmesį, jog labai mažą dalį studentų dalyvauti programoje paskatino dėstytojas arba universiteto Erasmus programos koordinatorius – šių atsakymų pasirenkamumas universitetuose svyruoja tik nuo 3 iki 11 proc.

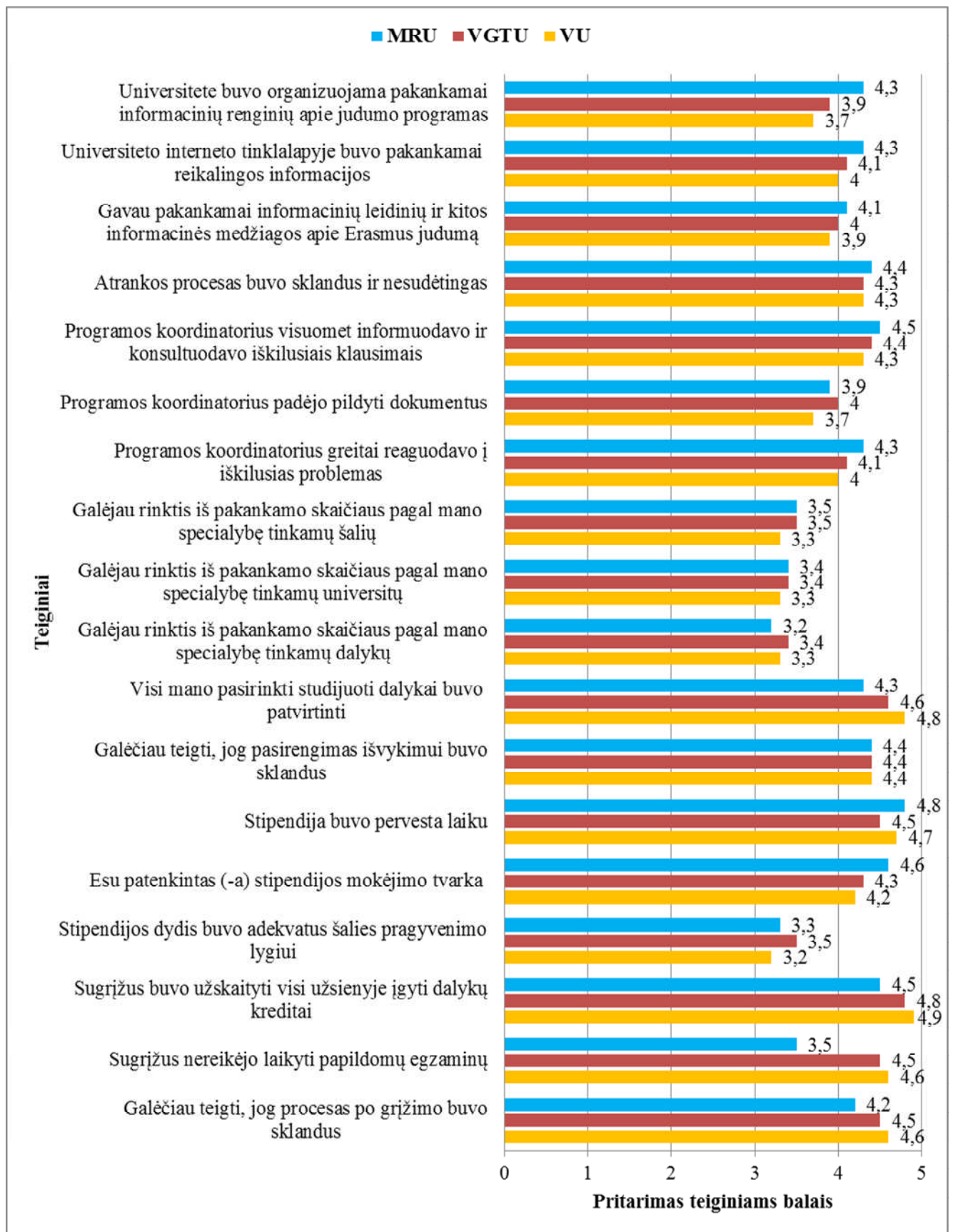
Bendrasis programos organizavimo vertinimas. Respondentų buvo prašoma išreikšti nuomonę dėl Erasmus programos įgyvendinimo kokybės jų universitete. Rezultatai parodė, kad nepatenkintų Erasmus įgyvendinimu universitetuose yra tik iki 1 proc., o iki 10 proc. kiekvieno universiteto studentų nuomonė buvo neutrali (žr. 5 pav.).

5 pav. **Bendrasis Erasmus programos įgyvendinimo vertinimas universitetuose**

Nors visų trijų universitetų studentai yra panašiai patenkinti Erasmus programos įgyvendinimo kokybe, tačiau visgi labiausiai patenkinti yra MRU studentai (4,4 balo). VGTU studentai savo pasitenkinimą programa išreiškė 4,3 balo, o VU – 4,2. Tačiau apibendrinant galima teigti, kad dauguma visų trijų universitetų studentų mano, kad jų universitetas gana kokybiškai įgyvendina Erasmus programą.

Respondentų pasiskirstymas pagal pritarimą teiginiams apie Erasmus programos organizavimą jų universitete. Respondentų buvo prašoma išreikšti savo pritarimą teiginiams, susijusiems su Erasmus programos įgyvendinimu jų universitete. Teiginiai apėmė įvairius su programos organizavimu susijusius aspektus. Rezultatai parodė, kad daugelyje sričių lyderiauja MRU. Tai ypač akivaizdu lyginant studentų nuomonę dėl informavimo apie mainų programas: MRU studentai teigė, kad buvo pakankamai renginių apie judumo programas ir gavo pakankamai leidinių apie Erasmus programą, o interneto tinklalapyje rado pakankamai reikiamos informacijos. Nors nė vienas iš šių rodiklių nesiekia 5 balų, lyginant su kitais universitetais MRU šioje srityje respondentų vertinimas yra palankiausias (4,1–4,3 balo). VU studentai pagal apklausos rezultatus yra prasčiausiai informuojami (svyruoja tarp 3,7 ir 4 balų) (žr. 6 pav.).

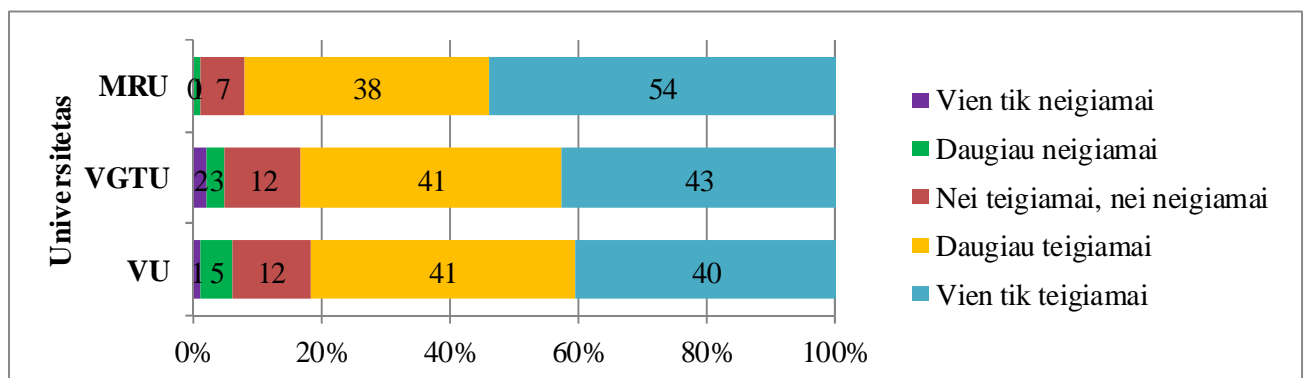

6 pav. Studentų pritarimas teiginiams, atspindintiems dalyvavimą Erasmus programoje

MRU taip pat yra palankiausiai vertinamas pagal stipendijos išmokėjimo laiką ir tvarką (4,6 ir 4,8 balo, kituose universitetuose – 4,2–4,5 balo). Tačiau MRU studentai, dažniau nei kitų universitetų studentai, teigė, jog ne visi kitoje šalyje pasirinkti studijuoti dalykai buvo patvirtinti, sugrįžus buvo

užskaityti ne visi užsienyje įgyti kreditai ir todėl reikėjo laikyti papildomus egzaminus (pagal šį rodiklį MRU atsilieka nuo kitų universitetų visu balu). Taigi, MRU studentai susidūrė su didžiausiomis problemomis grįžę po studijų laikotarpio užsienyje. Labiausiai pritari teiginiui, kad procesas po grįžimo buvo sklandus, galėjo VU studentai (4,6 balo). Atrankos procesą ir pasirengimą išvykti panašiai įvertino visų trijų universitetų studentai (4,3–4,4 balo). MRU ir VGTU dalinasi vienodas pozicijas pagal galimybę studentams rinktis iš pakankamo skaičiaus užsienio šalių, universitetų ir vėliau dalykų pagal jų studijų programą, tačiau galima sakyti, kad šis aspektas yra vienas problemiškesnių visuose universitetuose – pasitenkinimas juo svyruoja nuo 3,2 iki 3,5 balų. Kita didžiausia problema yra ta, jog nors studentai yra patenkinti stipendijos mokėjimo tvarka ir laiku, tačiau ne visai sutinka su teiginiu, jog stipendijos dydis yra adekvatus šalies pragyvenimo lygiui (pritarimas šiam teiginiui pagal universitetus yra tik 3,2–3,5 balo). Programos koordinatoriaus darbą palankiausiai įvertino MRU ir VGTU studentai (šiuose universitetuose programos koordinatorius greičiau reaguodavo į iškilusias problemas, konsultuodavo rūpimais klausimais ir dažniau padėjo pildyti dokumentus).

Erasmus koordinatorių kompetencijų bendrasis vertinimas. Respondentų buvo paprašyta įvertinti savo Erasmus koordinatorių. Rezultatai parodė, jog MRU studentai Erasmus programos koordinatoriaus kompetencijas vertina palankiausiai, nors skirtumas nuo kitų universitetų nėra itin didelis – apie 10 proc. (žr. 7 pav.).

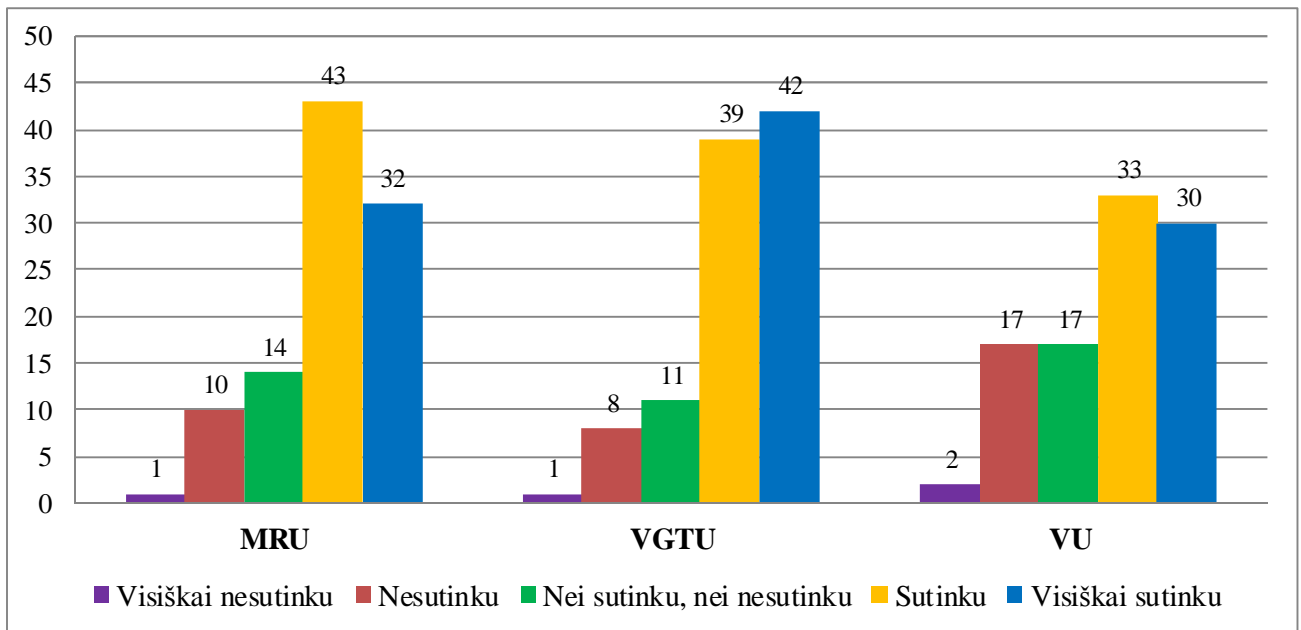

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal programos koordinatoriaus vertinimą

Skaičiuojant vidurkį, MRU studentai universiteto Erasmus koordinatorių įvertino 4,4 balo. VGTU ir VU studentai savo koordinatorius vertina vienodai – po 4,2 balo. Apibendrinant galima teigti, kad didžioji dauguma (virš 80 proc.) visų universitetų studentų vertina Erasmus koordinatorius teigiamai, tačiau visgi vertėtų atkreipti dėmesį, jog apie 5–6 proc. VGTU ir VU studentų koordinatoriaus darbą įvertino neigiamai.

Mainų programų prieinamumo vertinimas. Respondentų buvo paprašyta išreikšti savo nuomonę apie mainų programų prieinamumą jų universitete, t. y. ar jie pritaria, kad mainų programos

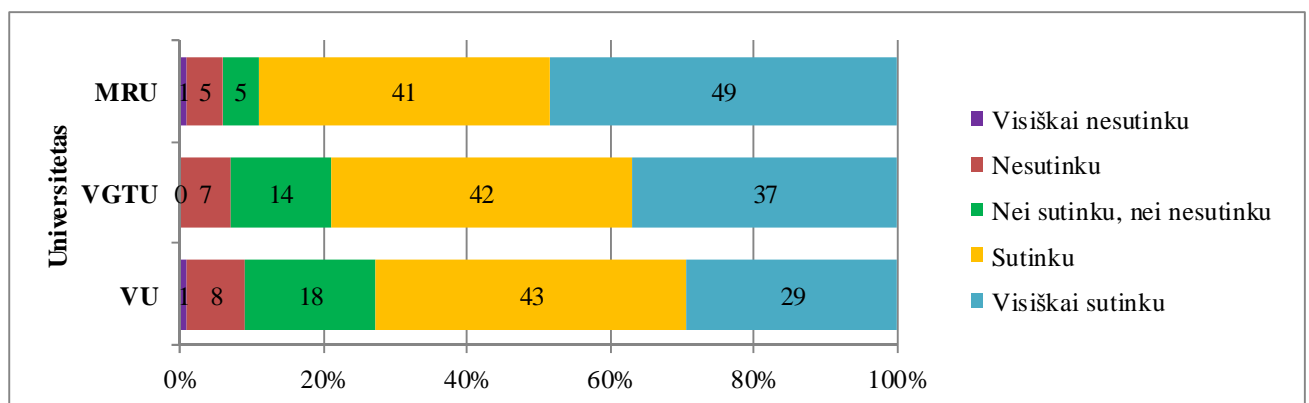
yra prieinamos kiekvienam studentui. Rezultatai atskleidė, kad MRU ir VGTU studentai yra labiau linkę manyti, jog mainų programos yra prieinamos kiekvienam universiteto studentui (žr. 8 pav.).

8 pav. Studentų nuomonė dėl mainų programų prieinamumo jų universitete

Skaičiuojant balų vidurkius, paaiškėjo, kad geriausiai mainų programų prieinamumą vertina VGTU studentai – 4,1 balo, o žemiausias balas buvo VU studentų – 3,7 balo. MRU studentai tarptautinių mainų prieinamumą savo universitete įvertino 3,9 balo.

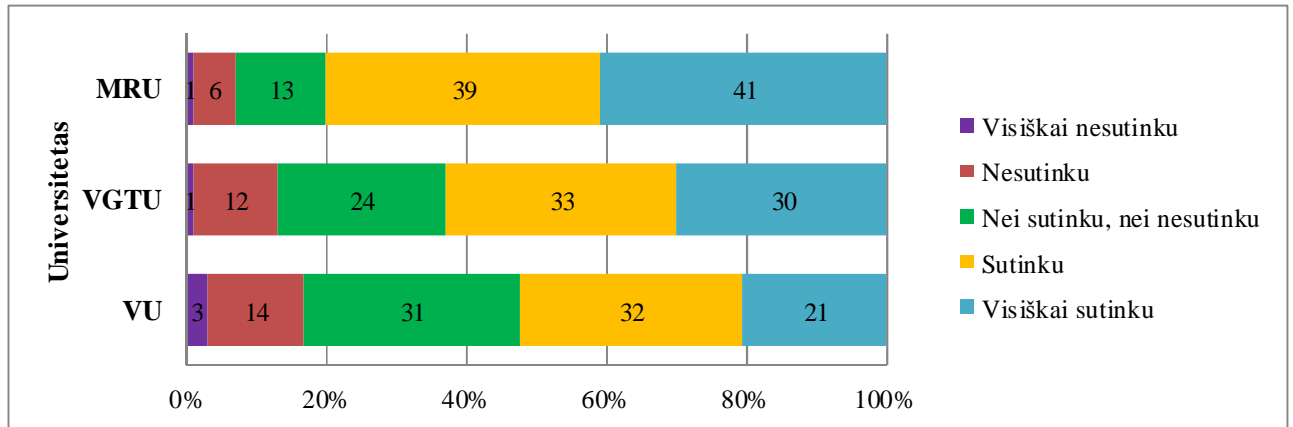
Studentų nuomonė dėl mainų programų viešinimo universitete. Respondentų buvo klausama, kaip jie vertina mainų programų viešinimą savo universitete, t. y. ar jie pritaria teiginiui, kad Erasmus programų viešinimas yra pakankamas. Rezultatai parodė, jog šiam teiginiui labiausiai pritaria MRU studentai (žr. 9 pav.).

9 pav. Studentų nuomonė dėl mainų programų viešinimo jų universitete

Net 90 proc. MRU studentų „visiškai sutinka“ arba „sutinka“ su šiuo teiginiu. Tuo tarpu antroje vietoje yra VGTU studentai, kur tam pritaria 79 proc. studentų, o trečioje vietoje – VU, kurio studentai šiam teiginiui pritarė mažiausiai – tik 62 proc. studentų mano, kad mainų programų viešinimas VU yra pakankamas.

Studentų nuomonė dėl universiteto skatinimo dalyvauti mainų programose. Respondentų buvo klausiama, kaip jie vertina universiteto pastangas skatinti studentus dalyvauti mainų programose, t. y. buvo paprašyta išreikšti pritarimą teiginiui, kad dalyvavimas mainų programose yra skatinamas pakankamai. Rezultatai parodė, kad, studentų nuomone, MRU labiausiai skatina savo studentus dalyvauti mainų programose (žr. 10 pav.).

10 pav. Studentų nuomonė dėl universiteto skatinimo dalyvauti mainų programose

Šiam teiginiui pritarė 80 proc. MRU studentų, 63 proc. VGTU studentų ir 53 proc. VU studentų. Reikėtų akcentuoti, jog 17 proc. VU studentų nepritaria tokiam teiginiui ir net 31 proc. neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

Tyrimo ribotumas. Tyrimo rezultatai būtų buvę išsamesni, jeigu jame būtų dalyvavę daugiau studentų, kurie norėjo išvykti studijuoti pagal Erasmus mainų programą, tačiau nepaėjo atrankos universitetuose. Neturint tokių duomenų, negalima daryti išvadų, su kokiomis pagrindinėmis kliūtėmis susiduria tokie studentai. Tokius duomenis turint, būtų galima daryti svaresnes išvadas apie mobilumo programų prieinamumą universitetuose.

Tyrimo rezultatų apibendrinimas.

1. Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad pirmoji hipotezė, jog MRU, VGTU ir VU studentų nuomonė apie jų universitetuose organizuojamą Erasmus judumą studijoms ženkliai skiriasi, nepasitvirtino. Tyrimo rezultatai parodė, kad visų trijų universitetų studentai savo universitete įgyvendinamą Erasmus judumą studijoms bendrai vertina gana panašiai, t. y. MRU studentai – 4,4 balo, VGTU studentai – 4,3, o VU – 4,2 balo.
2. Tyrimo rezultatai parodė, jog antroji hipotezė, kad studentai nedalyvauja Erasmus programoje daugiausiai dėl institucinių kliūčių, taip pat nepasitvirtino. Studentų apsisprendimą nedalyvauti Erasmus judumo programoje vienodai lemia tiek instituciniai barjerai, tiek asmeninės priežastys, t.y. pagrindinės priežastys, dėl kurių studentai nedalyvauja atrankoje išvykti pagal Erasmus mainų studijų programą yra asmeninės priežastys, motyvacijos trūkumas, nepakankama finansinė parama, neužtikrintumas dėl užsienyje įgytų kreditų

pripažinimo, prastas savo užsienio kalbos įgūdžių vertinimas, nenoras pildyti dokumentus ir nenoras mesti darbą.

3. Trečioji hipotezė, kad MRU studentai palankiausiai vertina universiteto įgyvendinamą judumą Erasmus studijoms, iš dalies pasitvirtino. Nors dauguma visų trijų universitetų studentų teigiamai vertina programos įgyvendinimo kokybę universitetuose, labiausiai patenkinti yra MRU studentai (4,4 balo, tuo tarpu VGTU – 4,3 balo, VU – 4,2 balo). MRU studentai taip pat yra labiausiai patenkinti savo Erasmus koordinatoriaus darbu (4,4 balo) tačiau VGTU ir VU atotrūkis taip pat nėra labai reikšmingas (4,2 balo).
4. Tyrimas atskleidė, kad nors visuose trijuose universitetuose yra užtikrinta kreditų perkėlimo sistema, studentai vis dar yra linkę manyti, jog kai kurie užsienio universitete įgyti kreditai gali būti neužskaityti ir grįžus gali tekti laikyti papildomus egzaminus.
5. Rezultatai atskleidė, kad studentus dalyvauti mainų programoje labiausiai skatina jų draugai ir pažįstami arba studentai apsisprendžia patys, o dėstytojų bei universiteto koordinatorių paskatinimas yra minimalus.
6. Remiantis studentų nuomone, mainų programos yra labiausiai prieinamos VGTU, o mažiausiai – VU studentams (VGTU studentai prieinamumą įvertino 4,1 balo, VU – 3,7 balo).
7. Studentų nuomone, MRU geriausiai viešina mainų programas (90 proc. pritariančių) ir labiausiai skatina jose dalyvauti (80 proc. pritariančių). Prasčiausiai mainų programos viešinamos VU (62 proc. pritariančių), o skatinimas jose dalyvauti irgi mažiausias šiame universitete (53 proc. pritariančių)
8. Analizuojant studentų pasitenkinimą atskirais studijų judumo organizavimo aspektais, nebuvo visose srityse lyderiaujančio universiteto ir paaiškėjo, kad visi universitetai turi trūkumų: nors VU pirmauja pagal reikalų tvarkymą studentui sugrįžus (4,6 – 4,9 balo pagal atskirus aspektus), yra vertinamas prasčiau už kitus pagal informavimą apie būsimą studijų laikotarpį užsienyje (3,7 – 4 balo pagal atskirus aspektus), o MRU studentai atvirkščiai – nors jaučiasi geriau informuoti apie būsimą studijų laikotarpį užsienyje (4,1 – 4,3 balo pagal atskirus aspektus), tačiau dažniau nei kiti susiduria su problemomis grįžus po Erasmus studijų (3,5 – 4,5 balo pagal atskirus aspektus). VGTU tarp kitų universitetų užima stabiliausią poziciją – beveik visais analizuojamais aspektais universitetas buvo antroje vietoje. Visų universitetų studentai susiduria su dviem didžiausiomis problemomis – neadekvačia užsienio šalies pragyvenimo lygiui Erasmus stipendija (pritarimas universitetuose svyruoja 3,2 – 3,5 balo) bei per mažų šalių, universitetų ir tinkamų dalykų pagal studijų programą pasirinkimu (pritarimas universitetuose svyruoja 3,2 – 3,5 balo).

9. Galima daryti apibendrinančią išvadą, kad nors dauguma studentų yra patenkinti savo universitetų organizuojamu Erasmus judumu studijoms kaip visuma, nė vienas universitetas neįgyvendina 100 proc. kokybiškų studijų mainų ir todėl studentai vis dar susiduria su tam tikromis kliūtimis, tokiomis kaip nepakankamas informavimas, užsienyje įgytų kreditų nepripažinimas, neadekvati šalies pragyvenimo lygiui stipendija, nepakankamas užsienio šalių, universitetų ir dalykų pagal studijų programą pasirinkimas.

3.4. Ekspertų nuomonės dėl studijų judumo Lietuvoje analizė

Atlikus studentų apklausą buvo iširta Lietuvos universitetų studentų nuomonės dėl Erasmus programos prieinamumo ir įgyvendinimo trijuose Lietuvos universitetuose. Tačiau siekiant objektyviau įvertinti studijų judumo reglamentavimo ir įgyvendinimo ypatumus Lietuvoje, ir gauti kokybinius duomenis bei gilesnes išvalgas, buvo atliktas kokybinis tyrimas – ekspertų pusiau struktūruotas interviu.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ekspertų požiūrį į tarptautinius studijų mainus ir jų reglamentavimo bei įgyvendinimo ypatumus Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie studijų mainų teikiamą naudą studentui, šaliai ir ES.
2. Įvertinti ekspertų nuomonę dėl studijų judumo politikos reglamentavimo ES, nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu.
3. Išsiaiškinti ekspertų nuostatas dėl studijų mainų prieinamumo, viešinimo ir finansavimo aspektų.
4. Nustatyti ekspertų nuomonę apie aukštųjų mokyklų pasirengimą užtikrinti kokybiškus studijų mainus.
5. Atskleisti pagrindines kliūtis, su kuriomis susiduria mobilūs studentai ir kitus probleminius studijų judumo aspektus.

Tyrimo metodai. Siekiant išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie studijų mobilumo įgyvendinimą Lietuvoje, buvo atliktas kokybinis tyrimas – pusiau struktūruotas ekspertų interviu. Pusiau struktūruotas interviu tipas leido nenukrypti nuo temos ir pagrindinių problemų, kartu paliekant erdvės apžvelgti ir interviu metu išskylančius naujus klausimus, geriau suprasti tiriamą reiškinį ir vėliau pateikti interpretacinį paaiškinimą. L. Rupšienės teigimu, „kokybiniuose tyrimuose validumo sampratos akcentai susiję su natūralistinio tyrimo principais: natūrali aplinka, kaip pagrindinis duomenų šaltinis; tyrimo visapusiškumas; kontekstualumas ir detalus aprašymas; [...] socialiai / kultūriškai sodrūs duomenys; duomenys pateikiami, vartojant informantų, o ne tyrėjų terminus;

duomenys nagrinėjami induktyviai, netaikant iš anksto numatytų kategorijų; situacija vertinama iš dalyvių pozicijų; svarbus informantų validumas; būtinas prasmų ir intencijų esmės suvokimas¹⁴⁴.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 5 ekspertai, tiesiogiai savo darbe susiję su studijų mobilumo reglamentavimu, įgyvendinimu ar skatinimu (žr. 6 lentelę). Ekspertais pasirinkti Švietimo mainų paramos fondo, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro, Mykolo Romerio universiteto, Eurodesk tinklo Lietuvoje ir Europos studentų sąjungos atstovai.

6 lentelė. Ekspertų sąrašas

Ekspertas	Interviu data	Organizacijos tipas	Organizacijos pavadinimas	Eksperto pareigos
E ₁	2013 11 12	Nacionalinė agentūra	Švietimo mainų paramos fondas	Aukštojo mokslo programų skyriaus vadovė
E ₂	2013 10 31	Valstybės biudžetinė įstaiga	Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras	Studijų politikos analizės skyriaus metodininkė/analitikė
E ₃	2013 11 02	Viešoji įstaiga	Mykolo Romerio universitetas	Tarptautinio studentų biuro vadybininkė
E ₄	2013 11 12	NVO	Eurodesk tinklas Lietuvoje	Eurodesk Lietuva programos vadovas
E ₅	2013 11 14	NVO	Europos studentų sąjunga	Vykdomojo komiteto narys

Tyrimo organizavimas. Ekspertams buvo užduodami atviro tipo klausimai. Vienas ekspertas į interviu klausimus atsakė raštu, kiti ekspertai buvo apklausiami individualiai jų darbo vietose. Interviu trukdavo 30–50 min. Interviu, gavus ekspertų sutikimą, buvo įrašinėjami diktofonu.

Tyrimo laikas. Tyrimas buvo atliktas 2013 m. spalio–lapkričio mėnesiais.

Tyrimo duomenų analizė. Interviu metu gautų kokybinių duomenų analizei buvo taikytas kokybinės turinio analizės metodas. Pateikiant tyrimo rezultatus, išskiriamos tik bendros tendencijos. Atlikus interviu tekstų analizę (žr. 3 priedą), ekspertų nuomonės į kai kuriuos klausimus yra pateikiamos išskiriant semantinius, prasminius kategorijų ir subkategorijų vienetus, kurie pagrindžiami tiksliais ekspertų citatomis ir vėliau interpretuojami.

Prieš pradėdant analizuoti ekspertų nuomonę dėl studijų mainų reglamentavimo ir organizavimo, reikia pažymėti, jog visi ekspertai interviu metu daugiausiai minėjo Erasmus studijų mainų programą ir pripažino, jog tai yra viena sėkmingiausių EK programų. Kaip teigė ekspertas E₅, „dažniausiai visuomenės nuomonė dėl akademinų mainų indėlio į aukštojo mokslo sklaidą Europoje asocijuojasi būtent su Erasmus programa¹⁴⁵“.

Ekspertų nuomonė dėl akademinų mainų tikslų ir teikiamos naudos. Ekspertų buvo klausama, „kokie, jų nuomone, yra pagrindiniai studentų akademinų mainų tikslai ir kuo jie svarbūs

¹⁴⁴ Rupšienė L., *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*, Klaipėda, 2007, p. 41.

¹⁴⁵ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 14 d.

studentui, šaliai ir ES?“. Šiuo klausimu buvo siekiama atskleisti ekspertų požiūrį į studentų mainus ir identifikuoti nuomones apie studijų mainų reikšmingumą dalyvaujančiam asmeniui, šaliai ir ES (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Ekspertų nuomonės dėl akademinų mainų programų tikslų

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Nauda studentui	Akademinės žinios, socialinių įgūdžių stiprinimas, kultūrinė patirtis	„Studentai išvažiuoja pasisemti akademinų žinių, socialinės ir kultūrinės patirties kitose šalyse“.
		„Tarpkultūrinės patirties įgijimas, ryšių užmezgimas.“
		„Kompetencijų didinimas: užsienio kalbos, mokymosi gebėjimų, tarpkultūrinės kompetencijos padidėja. Žmogus tampa atviresnis, įgyja kitokios patirties, savarankiškumo“.
		„Viskas labai stipriai susiję su tuo patirtiniu mokymusi, kai daug dalykų išmokstama ne tik iš knygų, seminarų ir paskaitų metu, bet kur kas daugiau dalykų išmoksta, kurie yra naudingi gyvenimui, ir ypač socialinių, tų „minkštųjų“ įgūdžių įgyja.“
		„Tai yra ir visuomenės branda, žmonės tampa atviresni galbūt ir tolerantiškesni.“
	„Manau, kad akademinų mainų pagrindinis tikslas – pasikeiti žiniomis, įgūdžiais, daugiau tokie į akademinę pusę orientuoti tikslai“.	
	Teigiama įtaka karjerai ateityje	„Turi įtakos ir tolesnei absolventų karjerai“
		„Programoje dalyvavę studentai yra linkę tęsti akademinę karjerą.“
		„Vieniems turi tas pabuvimas užsienyje didelės įtakos ir jų tolimesnei karjerai“.
		„Šiandien geru studentu ir už kitus pranašesniu būsimu darbuotoju laikomas asmuo, kuris turi tarptautinę studijų ir tarptautinę praktikos patirtį.“
„Žmogus, kuris išvažiavo, įgijo tam tikrų reikalingų įgūdžių ir grįžo čia, ir dabar yra truputėlį aukščiau darbo rinkoje negu tas, kuris prasimokė ketverius metus ir neturėjo tos patirties.“		
Nauda šaliai	Keliama studijų kokybė	„Akademinų mainų pagalba kuriamos priemonės, kurių pagalba tobulinamos mokymo programos, rengiami nauji kursai, skatinamos naujovės, keliama studijų kokybė“.
		„Akademinų mainų tikslas yra nacionalinių aukštojo mokslo sistemų stiprinimas bei akademinės aplinkos prieinamumo bei skaidrumo sklaida“.
		„Tai yra vienas iš kokybės, studijų kokybės gerinimo, užtikrinimo elementų.“
	Finansinė nauda	„[...] galima žiūrėti ir finansinę naudą šaliai. Tai pritraukia lėšas, nes, sakykim, ne tik mūsų studentai ar dėstytojai gauna stipendiją ir išvažiuoja, bet lygiai taip pat atvažiuoja.“
	Gilinama integracija į ES	„Lietuvai galbūt pirmiausia tai yra integracijos toks dar vienas iš būdų. Gera galimybė labiau integruotis į ES.“
		„Šaliai, ir ypač Lietuvai, pirmos pakopos studentų mainai yra svarbūs dėl poreikio šalies pilnajam pripažinimui kitų 27-ių Sąjungos narių tarpe.“

Nauda ES	Stiprinamas bendradarbiavimas	„Akademiųjų mainų pagalba stiprinamas europinis ir pasaulinis bendradarbiavimas aukštojo mokslo srityje, skatinamas bendradarbiavimas tarp aukštojo mokslo institucijų ir tarptautinių įmonių.“
	Stiprinama europiečio tapatybė	„ES yra svarbu, kad Lietuva taptų dar labiau europietiška ir kad žmonės save labiau identifikuotų Europos piliečiais.“
	Gilinama šalių integracija	„Tai toks abipusis integracijos procesas, kuris vyksta ir mainų programų dėka.“
	Darbo jėgos judėjimas	„Tai galimybė judėti viduje ES, kur aišku tos darbo jėgos judėjimas yra pridėtinė vertė.“
	Didėja regiono konkurencingumas	„Kitas dalykas yra viso regiono konkurencingumas pasaulyje. Nes visas pasaulis iš esmės žiūri į ES ir mato, kad ten yra tokios galimybės, kurių galbūt kiti regionai negali pasiūlyti. Tiek daug skirtingų tautų, skirtingų pačių švietimo sistemų, bet jos buvo suderintos tam, kad studentai galėtų judėti ir ta kokybė aukštojo mokslo visam regione kiltų, ir būtų konkurencija ypač JAV atžvilgiu.“

Respondentai išskyrė platų spektrą mainų programų teikiamos naudos individui, šaliai ir ES. Kalbėdami apie naudą studentui, ekspertai akcentavo naujų akademiųjų žinių įgijimo, tarpkultūrinių bei socialinių įgūdžių ir kompetencijų ugdymo aspektus. Visi ekspertai taip pat sieja dalyvavimą studijų mainų programose su nauda tolimesnei karjerai ir pažymi, kad toks studentas turi pranašumą prieš nedalyvaujančius mainų programose. Kalbėdami apie studijų mainų naudą šaliai, ekspertai mato trejopą naudą, t. y. 1) studijų kokybės gerinimą; 2) finansinę naudą ir 3) Lietuvos integracijos į ES gilinimą. Ekspertai išskyrė studijų mainų naudą ES: 1) bendradarbiavimo ir integracijos tarp valstybių narių gilinimą; 2) europietiškos tapatybės stiprinimą; 3) darbo jėgos judėjimą; ir 4) ES kaip regiono konkurencingumo didėjimą pasaulyje.

Ekspertų nuomonė dėl akademiųjų mainų privalumų ir trūkumų. Ekspertų buvo klausama, kokia yra jų nuomonė apie studentų mainų programas ir kokius studijų mainų privalumus ir trūkumus galėtų nurodyti. Šiuo klausimu buvo siekiama atskleisti ekspertų nuomonę apie stipriąsias bei silpnąsias mainų programų puses. Visi ekspertai akcentavo, kad akademiūsius mainus vertina teigiamai. Pagrindiniai mainų privalumai ir nauda buvo atskleisti ankstesniuoju klausimu, todėl atsakydami į šį klausimą ekspertai daugiau akcentavo akademiųjų mainų programų trūkumus (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Ekspertų nuomonė dėl akademiųjų mainų programų trūkumų

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Prieinamumas	„Nėra pakankamai dėmesio skiriama prieinamumai. Pavyzdžiui, studentams su tam tikru socialiniu-ekonominiu statusu, su žemesniu statusu gali būti kažkokia problema. Dėl neįgalųjų studentų, tai irgi, kiek žinau, yra gana nedidelis dalyvavimas tose programose.“
Netinkamas programų viešinimas	„Man yra abejotinas viešinimas pačių institucijų, kurios iš principo skirsto finansavimą šiomis programomis ir užsiima vienokiu ar kitokiu programų įvaizdžio formavimu: jos pripažįsta, kad nieko tokio, jeigu programą pristatai kaip tokią, kurioje gali susirasti partnerių gyvenimui ar gerai „atsitūsinti“.

Programų „paviršutiniškumas“	„Erasmus programoje nėra tos mokymosi dimensijos. Mokymosi, taip pavadinkim, „refleksiniu būdu“, kad tu atsisėdi ir permąstai : tai ką aš iš to išmokau.“
	„Šiai dienai tai yra daugiau mados reikalas – visi važiuoja, tai ir aš važiuoju.“
	„Nėra gilaus pažiūrėjimo į tai, kokiam kultūriniam kontekstui aš esu.“

Ekspertai nurodė tris pagrindinius mainų programų trūkumus: 1) ne visiems užtikrinamas prieinamumas (ypač studentams su žemesniu socialiniu-ekonominiu statusu ir neįgaliesiems); 2) netinkamas programos įvaizdžio formavimas ir viešinimas; ir 3) programų paviršutiniškumas, ar programų tapimas daugiau „mados reikalu“, kai studentai nėra motyvuoti ir patys nesupranta, ką gavo iš programos ir nepajaučia, kaip ekspertas E₄ minėjo, „kokiam kultūriniam kontekstui jis yra“¹⁴⁶. Taigi, ekspertai mano, kad kai kurie studentai gana paviršutiniškai žiūri į programos teikiamą naudą, o prie to prisideda atitinkamą įvaizdį formuojančios institucijos.

Ekspertų nuomonė dėl ES vykdomos mobilumo politikos nuoseklumo. Atsakydami į klausimą „Ar pritariate, jog ES vykdomą studijų judumo politiką galima vadinti nuoseklia“, visi ekspertai sutiko, arba iš dalies sutiko su šiuo teiginiu. Buvo teigiama, kad „tai yra viena iš sėkmingesnių ES politikų“¹⁴⁷, tačiau kalbant apie paskutinį dešimtmetį, ekspertas E₅ akcentavo, jog „vidutiniškai šiuo metu studentų judumas neviršija 7% daugumoje Sąjungos šalių, todėl yra abejotina, ar net įgyvendindama Erasmus+ programą 2014–2020 m. Sąjunga sugebės pasiekti anksčiau nustatytus tikslus“¹⁴⁸. Šis ekspertas tik iš dalies pritarė, kad ES studijų judumo politika yra nuosekli, o visi kiti ekspertai vienareikšmiškai su teiginiu sutiko.

Ekspertų nuomonė dėl studijų judumo politikos reglamentavimo. Atsakant į klausimą „Kaip manote, ar studijų judumo politika yra pakankamai reglamentuojama ES / šalies / instituciniu lygmeniu ir kuris lygmuo, Jūsų nuomone, turi daugiausiai reikšmės?“, respondentų nuomonės šiek tiek išsiskyrė ir skirtingi ekspertai dažniausiai akcentuodavo kažkurį vieną lygmenį. Ekspertas E₂ mano, kad svarbiausias yra institucinis lygmuo, teigdamas, jog „turbūt įgyvendinimui vis dėlto yra svarbiausias institucinis lygmuo, kiek aukštosios mokyklos įsijungia į tas ES mobilumo programas, kiek jos dalyvauja, kiek jos plėtoja jungtines studijų programas“¹⁴⁹. Vienintelis ekspertas E₃ teigė, kad „ES pilnai reglamentuoja judumo politiką, Lietuvoje reglamentai priimami sklandžiai ir taikomi labai sėkmingai, institucijos taip pat siekia aukštus rodiklius įgyvendinime. Visi šie lygmenys labai svarbūs“¹⁵⁰. Visi kiti ekspertai, akcentuodami kažkurį vieną lygmenį, bandė išskirti kokiais būdais studentų mobilumo politika yra reglamentuojama kiekviename lygmenyje (žr. 9 lentelę).

¹⁴⁶ Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

¹⁴⁷ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. spalio 31 d.

¹⁴⁸ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 14 d.

¹⁴⁹ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. spalio 31 d.

¹⁵⁰ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 2 d.

9 lentelė. Ekspertų nuomonės apie studijų judumo reglamentavimą skirtinguose lygmenyse

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
ES lygmuo	Nuosekliai vystomos programos	„ES lygmeniu yra pakankamai reglamentuojama ir nuosekliai vystoma jau daugiau nei 25 metus.“
Nacionalinis lygmuo	Priimti skatinantys dokumentai	„Per pastaruosius 5–6 metus nacionaliniame lygmenyje buvo patvirtintos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programos ir buvo numatyti tam tikri prioritetai.“ „Šalies lygmeniu yra pakankamai, manyčiau, reglamentuojama, nes yra patvirtintas strateginis planas dėl tarptautiškumo iki 2016 m., o prieš tai buvo aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programa, tai kaip ir išlaikomas tas nuoseklumas.“
	Nuolatinis finansavimas	„Tai nuo pat pirmų metų buvo iš Lietuvos valstybės biudžeto papildomai finansuojama ta programa ir praktiškai iki 2006–2007 m., jei neklystu, nacionalinė dalis šiai programai buvo didesnė, nei kad mes gaudavom iš ES fondų.“
Institucinis lygmuo	Lankstus reglamentavimas	„Šie dalykai pakankamai lanksčiai vyksta ir patys universitetai deklaruoja, kad jie nori išsiųsti kiek įmanoma daugiau žmonių, suteikti jiems galimybę pasinaudoti mobilumo programa, tai panašu, kad reglamentavimas nėra kažkoks labai sudėtingas.“

Ekspertų nuomone, ES vaidmuo yra išskirtinis nuolatiniam mainų programų vystyme, nacionaliniame lygmenyje buvo pabrėžti priimti dokumentai (aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programos) ir nuolatinis mainų programų finansavimas, o įgyvendinančios institucijos lygmeniu buvo išskirtas lankstus studijų judumo reglamentavimas.

Ekspertų nuomonė dėl studijų judumo prieinamumo. Ekspertams buvo užduotas klausimas „Kaip manote, ar Lietuvoje užtikrinamas studijų judumo prieinamumas kiekvienam aukštosios mokyklos studentui? Jei ne, kokias problemas išskirtumėte?“. Visi ekspertai mano, jog studijų mainų prieinamumas Lietuvoje yra gana aukštas. Ekspertas E₃ teigė, jog „vienintelė kliūtis – pats studentas“¹⁵¹. Ekspertas E₅ prieinamumą paaiškino per programų finansavimą: „atsižvelgiant į mūsų šalies ekonominę padėtį, studijų judumo prieinamumas dažniausiai priklauso nuo suteiktos finansinės paramos studentui. [...] O faktas, kad Lietuvos studentų Erasmus stipendijos susideda tiek iš Europos socialinio fondo, tiek iš Lietuvos biudžeto lėšų, mano manymu, demonstruoja augantį studentų susidomėjimą dėl dalyvavimo studentų mainuose“¹⁵². Vienintelis ekspertas E₂ išskyrė grupę žmonių, kuriems studijų mainai nėra pakankamai prieinami: „nėra didelis neįgaliųjų studentų dalyvavimas mainų programose [...], po kelis žmones per metus“¹⁵³.

Ekspertų nuomonė dėl akademinį mainų programų viešinimo. Ekspertų buvo klausama „Ar, Jūsų nuomone, studentų judumo galimybės Lietuvoje yra pakankamai viešinos? Ar yra pakankamai informacijos? Ar studentų judumas pakankamai skatinamas?“. Galima sakyti, kad didžioji

¹⁵¹ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 2 d.

¹⁵² Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 14 d.

¹⁵³ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 14 d.

dalia respondentų teigė, jog viešinimo ir skatinimo pakanka. Pavyzdžiui, ekspertas E₃ teigė, kad „neabejotinai imamasi visų įmanomų skatinimo priemonių ir jos labai dažnai tobulinamos“¹⁵⁴. Ekspertas E₅ teigė, kad situacijos negalima vertinti vienareikšmiškai: „Turint 47 aukštąsias mokyklas, reikia turėti omenyje, kad kiekvienoje aukštojoje mokykloje galima matyti labai skirtingas nuostatas dėl dalyvavimo mainų programose bei dvišalių mainų sklaidos. Kai kurios aukštosios mokyklos tradiciškai yra aktyviai įtrauktos į judumo programas, kadangi jų didesni ištekliai (tiek studentų skaičius, tiek dėstytojų) leidžia būti aktyviems partneriams. Deja, kalbant apie regionines aukštąsias mokyklas, ir ypač apie privačias neuniversitetines mokyklas, kartais matome radikaliai priešingą situaciją“¹⁵⁵. O ekspertas E₄ problemą išvelgia kitur: „Bėda yra ne kiek atskirų programų viešime, kiek „susigaudyme“, kas, kaip, nuo ko skiriasi. Lietuvoje trūksta apskritai bendros prieigos prie informavimo apie tai“¹⁵⁶.

Ekspertų nuomonė dėl mainų programų finansavimo. Respondentų buvo klausama „Kaip manote, ar studentų judumo programos yra pakankamai finansuojamos“. Visi ekspertai atsakydami į šį klausimą akcentavo ir džiaugėsi, jog nuo 2014 m. naujajai programai Erasmus+ bus skiriamas didesnis finansavimas. Tačiau ekspertas E₅ akcentavo, jog „atsižvelgiant į taip pat padidintą numatomą programos dalyvių skaičių, kyla abejones dėl galimo finansavimo kiekvienam studentui“¹⁵⁷. Jam pritarė ir ekspertas E₂, kuris teigė, jog „jeigu norima pasiekti tą 20 procentų tikslą mainų programose iki 2020 m., tai ateityje turėtų būti daugiau numatoma lėšų“¹⁵⁸. Kalbant apie dabartinę situaciją, ekspertas E₃ teigė, jog „esamo finansavimo pakanka toms išlaidoms, kurioms skirtas finansavimas, t. y. iš dalies padengti kelionės ir pragyvenimo priimančiojoje šalyje išlaidas“¹⁵⁹, tam pritarė ir ekspertas E₁, teigdamas, jog „lėšų, galima sakyti, pakanka tam skaičiui, kuris realiai galėtų išvažiuoti“¹⁶⁰. Tačiau vienas ekspertas mano, jog mobilumas per mažai finansuojamas būtent iš nacionalinio biudžeto: „Valstybė galėtų daugiau dėmesio tam skirti, bet tai bendrai susiję su tuo, kad valstybė pati nelabai dar vertina mobilumo patirtis“¹⁶¹.

Ekspertų nuomonė dėl studentų mainų skatinimo į Baltijos jūros regiono valstybes. Į klausimą „Kaip manote, kodėl pastaraisiais metais net keliuose nacionaliniuose dokumentuose ryškėja tendencija akcentuoti Lietuvos studentų judumo kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes“ ekspertai atsakė vienodai – jog tai yra bendras Lietuvos politinis tikslas. Ekspertas E₄ teigė, jog „Iš tikrųjų tai Lietuva tiesiog nori pati, politinio elito požiūriu, save pozicionuoti kaip Šiaurės šalį. [...] Lietuvai reikia perorientuoti savo verslą, o kol mes neturėsime žmonių, kurie gali dirbti tose vietose, nemoka

¹⁵⁴ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 2 d.

¹⁵⁵ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 14 d.

¹⁵⁶ Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

¹⁵⁷ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 15 d.

¹⁵⁸ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. spalio 31 d.

¹⁵⁹ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 2 d.

¹⁶⁰ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

¹⁶¹ Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

kalbų, neturi patirčių, kontaktų ten, tol mes negalėsime to daryti. Tai yra persmelkta visoje valstybės politikoje, ne tik švietime“¹⁶². Ekspertai mano, kad mainų programų dėka galima parengti daugiau specialistų, mokančių Šiaurės Europos kalbų ir turinčių atitinkamų komunikavimo įgūdžių ir kompetencijų dirbti Šiaurės Europos regiono šalyse. Kitą priežastį nurodė kokybiškas Šiaurės Europos šalių aukštojo mokslo studijas. Ekspertas E₁ teigia, jos „Ir studijų kokybė ten yra labai aukšta, ir gerai vertinama, tos šalys labai daug per paskutinį dešimtmetį investavo į tarptautinimo didinimą, pavyzdžiui, Suomija, Švedija, Norvegija ir Danija atnaujiną savo studijų programas. Labai daug programų yra dėstomos labai gera anglų kalba, tad pasirinkimas yra didžiulis ir kokybė yra aukšta, ir studentai tai vertina“¹⁶³.

Ekspertų nuomonė dėl aukštųjų mokyklų autonomijos nusistatyti tarptautinio bendradarbiavimo kryptis. Respondentų buvo klausama „Ką manote apie aukštosios mokykloms suteiktą autonomiją pačioms nusistatyti tarptautinio bendradarbiavimo kryptis?“ Galimybę nusistatyti tarptautinio bendradarbiavimo kryptis ekspertai vertina teigiamai arba neutraliai, kadangi aukštosios mokyklos iš principo yra autonomiškos ir teigiama, kad jos pačios geriausiai žino, kokios kryptys joms naudingiausios. Tik ekspertas E₅ pateikia kritiškesnę išvalgą: „Manau, kartais aukštųjų mokyklų vadovų ambicijų trūkumas tampa aukštųjų mokyklų tarptautiškumo stagnacijos priežastimi. Todėl aukštųjų mokyklų savarankiškumas šioje srityje gali tiek sustiprinti, tiek susilpninti akademinę aplinką ir aukštųjų mokyklų valdymo organai turi priimti atsakomybę už tokių sprendimų pasekmes“¹⁶⁴. Nors universitetų autonomija šioje srityje išlieka, ekspertas E₁ pabrėžė, kad skirstant finansavimą mobilumo įgyvendinimui „iš tikrųjų yra žiūrima, kiek yra išskleistas tas mobilumas po šalis, kiek studentų važiuoja į tam tikrus regionus, tai automatiškai institucijos yra skatinamos turėti visuose tuose regionuose partnerius ir siūlyti studentui daugiau. Tai nėra reguliavimas, bet tam tikra prasme tai yra skatinimas.“ Taigi, universitetai užtikrindami kuo įvairesnį kryptių pasirinkimą studentams, gali gauti dėl to didesnę finansavimą. O ekspertas E₅, apibendrindamas Lietuvos galimybes studijų judumo srityje, pabrėžė, jog „tęsiant esamą finansavimo mechanizmą (bei esant galimybei didinant jį) jau pačių aukštųjų mokyklų atsakomybė tampa, įgyvendinant judumo politiką bei stiprinant Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumą“¹⁶⁵.

Ekspertų nuomonė dėl universitetų pasirengimo vykdyti studijų mainų programas. Ekspertų nuomonės dėl klausimo „Ar sutinkate su teiginiu, jog skirtingi universitetai yra nevienodai pasiruošę vykdyti akademinį mainų programas?“ pasiskirstė į dvi grupes: pritariančius ir nepritariančius šiam teiginiui (žr. 10 lentelę).

¹⁶² Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

¹⁶³ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

¹⁶⁴ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 14 d.

¹⁶⁵ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 14 d.

10 lentelė. Ekspertų nuomonė dėl universitetų pasirengimo vykdyti studijų mainų programas

Kategorija	Patvirtinantis teiginys
Nevienodai pasirengę	„Tikrai taip, akademinės aplinkos pritaikymas užsienio studentams (o ypač kalbant apie studentus su specialiaisiais poreikiais) lieka klausimu daugumai mažųjų aukštųjų mokyklų, todėl tarpinstituciniai projektai, skirti tokių aukštųjų mokyklų aplinkos gerinimui, yra reikšmingi ir privalo būti įgyvendinami.“
	„Taip, tai yra akivaizdu. Suprantat, atrinkti geriausius studentus ir išsiųsti, kad jie gerai atstovautų ir instituciją, ir šalį yra vienas dalykas. Yra kiti dalykai, tų studentų paruošimas, tų partnerių suradimas gerų, kad tai būtų studentui pridėtinė vertė dėl to, kad jis išvažiuoja. Tai ir studentų priėmimas, administraciniai dalykai, lėšų administravimas, jų priežiūra, panaudojimas. O kartais atsitinka taip, kad institucijos net nepanaudoja visų pinigų ir sugrąžina. Vienos institucijos gali daugiau išsiųsti, bet kitos ne.“
Vienodai pasirengę	„Jei kalbame apie Lietuvos universitetus – tai drąsiai teigiame, kad didžioji dalis universitetų, gyvuojančių daugiau nei 5 metus yra pasiruošę puikiai, tą patį galime pasakyti apie kolegijas.“
	„Bet iš tikrųjų studentas gauna stipendiją kažkokią tam laikotarpiui ir čia, man atrodo, daugiau priklauso nuo studento motyvacijos ir nuo to, ar gauna informacijos.“

Ekspertai, teigę, kad universitetai nėra tam vienodai pasirengę, nurodė kelis skirtingus argumentus. Buvo teigiama, kad silpnoji kai kurių universitetų pusė yra akademinės aplinkos pritaikymas užsienio studentams. Taip pat buvo akcentuota, jog kai kurios institucijos grąžina studijų mobilumui gautas lėšas, nes nesugeba jų panaudoti ir kai kurioms institucijoms sunku organizuoti tokius mainus, kurių dėka studentas gautų pridėtinę vertę. Kita dalis ekspertų teigė, kad universitetai yra pasiruošę vienodai gerai organizuoti studijų mainus, o mainų kokybė daugiau priklauso nuo pačių studentų.

Ekspertų nuomonė dėl kliūčių studijų mobilumui. Ekspertų buvo klausiama „Jūsų nuomone, su kokiais didžiausiais iššūkiais / kliūtimis susiduria mobilūs studentai?“. Ekspertų įvardytas pagrindines kliūtis galima išskirti į dvi grupes: nuo studento nepriklausančias kliūtis ir asmenines kliūtis (žr. 11 lentelę).

10 lentelė. Ekspertų nuomonė dėl pagrindinių mobilių studentų iššūkių/kliūčių

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Nuo studento nepriklausantys veiksniai	Studijų dalykų nepripažinimas	„Studijų aplinkos nepritaikymas bei studijų dalykų nepripažinimas, manau, išlieka pagrindiniais klausimais daugumoje Sąjungos šalių.“
		„Kreditų nepripažinimas“.
		„Yra kitų programų, kur išvažiuoja į universitetą, kuris nėra Bolonijos proceso dalyvis, tai tada atsiranda problemos, kaip užskaityti kreditus.“
		„Buvo nemažai problemų ir su studijų pripažinimu, kas jau iš esmės didžiąja dalimi yra išspręsta, nors pasitaiko dar vienas kitas atvejis“.
	Pagalbos trūkumas	„Tai akivaizdu, kad žmonėms reikia truputėlį pagalbos prieš išvažiuojant, kad jie galėtų geriau pasiruošti ir atvažius, kad juos kažkas pasitiktų.“
	Nepakankamas finansavimas	„Finansavimo nepakankamumas sutrukdo studentams išvažiuoti.“
Asmeniniai veiksniai	Kalbos barjerai	„Pradžioje buvo labai sunku dėl kalbos. Pas mus ne tiek daug yra kalbančių gerai prancūzų ar vokiečių kalba, ar italų ir ispanų. Daug buvo problemų šioje srityje.“
		„[...] nepakankamas kitos kalbos žinojimas, gali būti barjeras tiek ir išvykti, tiek paskui ir išvykus.“
	Psichologinės problemos	„[...] susiduria studentai su psichologinėmis problemomis, nes ne visi yra pasiruošę išvažiuoti.“ „Pirmiausia, jie sunkiai „susigaužo“, kas nuo ko skiriasi, tada aš nesu tikras ar jie visą laiką nuvažiuoja pasiruošę morališkai ir psichologiškai šitam dalykui.“

Nuo studento nepriklausančios ekspertų išskirtos kliūtys yra susijusios su studijų dalykų nepripažinimu ar kreditų neužskaitymu; pagalbos trūkumu rengiantis išvykti ir išvykus adaptuotis naujoje aplinkoje; ir nepakankamu finansavimu. Kaip asmeninius veiksnius, priklausančius nuo paties studento, galima išskirti kalbos barjerus ir psichologines problemas. Ekspertai teigia, jog kalbos nemokėjimas gali tapti tiek kliūtimi išvykti, tiek didele problema išvykus, o su psichologinės problemos siejama nepakankama studentų pasirengimą studijoms užsienyje.

Kiti ekspertų akcentuoti probleminiai studijų mobilumo aspektai. Interviu su ekspertais metu iškilo naujų probleminių klausimų, susijusių su studijų mainais Lietuvoje. Ekspertas E₄ pabrėžė, jog Lietuvoje egzistuoja problema, jog nėra įtvirtinta, ar dalyvavimas mainų programose „yra kažkokia vertybė savaime valstybei ar ne. [...] Lietuvoje neaišku, kaip pripažinti užsienyje įgytas kompetencijas ir ką jos reiškia darbdaviams ir „būtų labai gaila, jeigu ta tarptautinė patirtis ir toliau būtų neįvertinta“¹⁶⁶.

¹⁶⁶ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

Kitą problemą pastebėjo ekspertas E₁: „[...] kai kuriuose universitetuose norinčių dalyvauti programoje skaičius mažėja.[...] problema yra, kad viskas paliekama tik Tarptautinių ryšių skyriui. Iš tikrųjų, institucijoje kaip ir šalyje turi būti tam tikra strategija, kuri skatintų studentų mobilumą ir formuotų teigiamą dėstytojų nuomonę apie tarptautinį judumą, nes yra priešiška nusiteikusių dėstytojų“¹⁶⁷. E₅ nuomone, didžiausia problema Lietuvoje yra ta, kad „auga atskirtis tarp tų, kurie naudojami mobilumo galimybėmis ir tų, kurie net nesusimąsto apie tokią galimybę“¹⁶⁸.

Tyrimo rezultatų apibendrinimas. Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, jog:

1. Ekspertai teigiamai vertina studijų mainų programas ir jų teikiamą naudą studentui, Lietuvai ir ES. Studentui, ekspertų nuomone, programa yra naudinga dėl akademinio žinių didinimo, socialinių įgūdžių stiprinimo, kultūrinės patirties įgijimo ir teigiamos įtakos būsimai karjerai. Lietuvai studentų mainų programos gali pasitarnauti kaip būdas stiprinti nacionalinę aukštojo mokslo sistemą ir kelti bendrą studijų kokybę bei gilinti integraciją į ES, taip pat atnešti šaliai finansinę naudą. ES studijų mainai yra svarbūs dėl bendradarbiavimo tarp valstybių narių, integracijos ir europiečio tapatybės stiprinimo, didesnio darbo jėgos judėjimo ir ES kaip regiono konkurencingumo stiprinimo pasaulyje.
2. Ekspertai pritaria, jog ES vykdoma studijų mobilumo politika yra nuosekli ir įvardija ją kaip vieną sėkmingiausių ES politikos sričių. Kalbėdami apie studijų judumo reglamentavimą, ekspertai išskyrė, jog svarbūs visi trys lygmenys: ES, nacionalinis ir institucinis. ES politika yra svarbi dėl nuolatinio programų vystymo, nacionalinis lygmuo akcentuotas kaip svarbus dėl judumo skatinimo šalyje, o institucinis lygmuo – dėl lankstaus mainų reglamentavimo. Nors visi lygmenys svarbūs, institucinis lygmuo išskiriamas kaip vienas iš svarbiausių.
3. Ekspertai mano, jog šalyje užtikrinamas pakankamas studijų mainų prieinamumas studentams, išskyrus dvi studentų grupes: asmenis su žemesniu socialiniu-ekonominiu statusu ir neįgaliuosius. Kitos ekspertų išskirtos silpnosios mainų programų pusės yra netinkamas programų įvaizdžio formavimas ir viešinimas, nes nėra bendros prieigos prie informacijos. Kalbant apie finansavimą mainų programoms, beveik visi ekspertai mano, kad finansavimo šioms programoms yra pakankamas ir akcentuoja nuo 2014 m. didėsią finansavimą naujai programai Erasmus+. Tačiau įvertindami ES siekį, jog iki 2020 m. 20 proc. studentų turėtų mobilumo patirties, kai kurie ekspertai mano, kad lėšų programos įgyvendinimui gali ir neužtekti.
4. Teigiama, kad priklausomai nuo aukštųjų mokyklų, jų savarankiškumas sudarant dvišalio bendradarbiavimo sutartis, gali tiek susilpninti, tiek sustiprinti akademinę aplinką. Nors kai kurie

¹⁶⁷ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

¹⁶⁸ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2013 m. lapkričio 12 d.

ekspertai mano, jog visos aukštosios mokyklos yra pajėgios vienodai gerai organizuoti studentų mainus. Dalis ekspertų teigia, jog universitetų galimybės šioje srityje skiriasi ir kai kurios aukštosios mokyklos, gavę lėšas, nesugeba jų panaudoti. Tačiau buvo akcentuota, kad aukštosios mokyklos yra atsakingos už esminių kokybės kriterijų, įgyvendinant studentų judumą, užtikrinimą ir indėlį į Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo stiprinimą.

5. Kaip pagrindines kliūtis studentų mobilumui ekspertai išskyrė užsienyje įgytų kreditų nepripažinimą, pagalbos studentams trūkumą ir nepakankamą finansavimą. Taip pat buvo išskirti asmeniniai veiksniai, sukeltantys mobiliems studentams problemų: kalbos barjerai ir psichologinis nepasirengimas išvykti ir adaptuotis naujoje aplinkoje. Ekspertai išskyrė, kad yra ir kitų probleminių studijų judumo aspektų. Pirma, kai kuriuose universitetuose mažėja norinčių dalyvauti mainų programose skaičius ir didėja atskirtis tarp dalyvaujančių mobilumo programose ir nedalyvaujančių. Antra, nėra aišku, ar studijų mobilumas Lietuvoje laikomas vertybe valstybei ir kaip užsienyje įgytas kompetencijas traktuoja darbdaviai.

IŠVADOS

Magistro darbe išanalizavus teorinius tyrinėjimus apie studijų mobilumą, išnagrinėjus pagrindinius ES ir Lietuvos dokumentus dėl studentų judumo skatinimo, reglamentavimo, formavimo ir įgyvendinimo, ištyrus ir palyginus ekspertų ir studentų nuomones dėl Erasmus studijų mainų prieinamumo ir įgyvendinimo MRU, VGTU ir VU, pateikiamos šios išvados:

1. Paskutiniaisiais dešimtmečiais aukštasis mokslas pasaulyje įgauna vis daugiau tarptautiškumo elementų, nes daugėja studentų, kurie studijų metu įgyja tarptautinės patirties užsienyje. Manoma, kad tokia patirtis ne tik praturtina studentus naujomis žiniomis, bet taip pat suformuoja asmenines, socialines ir tarpkultūrines kompetencijas, kurios yra reikalingos būsimai absolventų karjerai. Studentų mobilumas ir judumas yra tapačios sąvokos. Studentų judumas / mobilumas apibrėžiamas kaip studentų išvykimas į kitas užsienio šalių aukštąsias mokyklas studijų mainų tikslais. Studentų mobilumą galima tirti remiantis įvairiais kriterijais: pirma tyrėjų grupė mobilumą analizuoja kaip studento savybes ar aplinkybes, paskatinusias studentą dalyvauti mainų programoje; antra tyrėjų grupė mobilumą nagrinėja per veiksnius, lemiančius mobilių studentų srautus ir skaičiaus skirtumus įvairiose šalyse; trečioji tyrėjų grupė mobilumą tyrinėja per kliūtis, su kuriomis susiduria mobilūs studentai; ir ketvirtoji tyrėjų grupė analizuoja, kokią naudą studijų mainai teikia individui, šaliai ar regionui. Šiame darbe studentų mobilumas nagrinėjamas remiantis visais išvardintais kriterijais.

2. Europos Sąjungai studijų mainai yra svarbūs dėl glaudesnio bendradarbiavimo tarp valstybių narių, integracijos gilinimo ir europiečio tapatybės stiprinimo, didesnio darbo jėgos judėjimo ir ES kaip regiono konkurencingumo stiprinimo pasaulyje. Mobilumas yra svarbus ne tik siekiant užtikrinti kokybišką aukštąjį išsilavinimą, bet ir skleidžiant europietišką akademinę, socialinę ir kultūrinę patirtį Europoje ir pasaulyje. Studentų mobilumo politika vadinama viena sėkmingiausių ES politikų. Viena iš populiariausių yra Erasmus studijų mainų programa, kuria pasinaudojo daugiau nei 3 mln. Europos ir kitų šalių piliečių. ES nuolat imasi įvairių iniciatyvų skatinti studentų mobilumą, o naujausiuose dokumentuose siekiama, jog iki 2020 m. kas penktas ES aukštųjų mokyklų absolventas būtų įgijęs kokybiškų studijų ar praktikos patirties užsienyje, kuri kurtų pridėtinę vertę individui, šaliai ir regionui.

3. Lietuvai studentų mainai naudingi, keliant aukštojo mokslo bendrą studijų kokybę ir gilinant integraciją į ES. Nors siekis skatinti mobilių studentų srautus įtraukiamas į nacionalines aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programas, tačiau dalyvaujančių studentų procentinė dalis vis dar yra labai maža (apie 2 proc.). Pastebima tendencija, jog studentų susidomėjimas mainų programomis netgi mažėja, todėl Lietuvai reikėtų įgyvendinti ES rekomendacijas, kurios paskatintų studentų judumą aukštosiose mokyklose.

4. Aukštojo mokslo institucijoms studentų judumas reikšmingas, nes skatina universitetus konkuruoti tarpusavyje ir siekti aukštesnės studijų kokybės. Instituciniame lygmenyje tarptautiškumo klausimai priklauso nuo universiteto strategijos ir kitų universiteto studentų judumą reglamentuojančių dokumentų. Aukštosios mokyklos yra atsakingos už studentų judumo vadybą. Tačiau aukštosios mokyklos ne visada geba tinkamai ir pakankamai sudaryti dvišalių tarptautinio bendradarbiavimo sutarčių, ar panaudoti visas studentų mobilumui skirtas lėšas, nes norinčių dalyvauti akademinuose mainuose studentų skaičius mažėja.

5. Ištyrus studentų nuomones dėl studijų mobilumo programų prieinamumo ir įgyvendinimo didžiausiuose Lietuvos universitetuose: MRU, VGTU ir VU, galima teigti, nors dauguma studentų yra patenkinti savo universitetų organizuojamais Erasmus akademiniiais mainais, tačiau nei vienas universitetas neįgyvendina 100 proc. kokybiškų studijų mainų. Studentų apsisprendimą nedalyvauti Erasmus studijų mainų programoje vienodai lemia tiek instituciniai barjerai, tiek asmeninės priežastys, kaip motyvacijos trūkumas, nepakankama finansinė parama, neužtikrintumas dėl užsienyje įgytų kreditų pripažinimo, prastas užsienio kalbų žinojimas ir nenoras pildyti dokumentus ar mesti darbą. Lyginant universitetus pagal atskirus aspektus, galima teigti, jog 1) labiausiai studijų mainų įgyvendinimu ir ypač koordinatorės darbu yra patenkinti MRU studentai; 2) mainų programos yra labiausiai prieinamos VGTU, o mažiausiai – VU studentams; 3) daugiausiai mainų programas viešina ir skatina jose dalyvauti MRU, o mažiausiai – VU; 4) pagal dokumentų tvarkymą pirmauja VU; 5) geriausiai informuojami apie būsimas studijas užsienyje – MRU studentai; ir 6) VGTU visais analizuojamais aspektais tarp universitetų dažniausiai buvo antroje vietoje.

6. Palyginus ekspertų ir studentų nuomones dėl problemų, su kuriomis susiduria mobilūs studentai, galima išskirti tokias pagrindines kliūtis, mažinančias mainų programų prieinamumą ir kokybę Lietuvoje: 1) ne visai efektyviai veikianti užsienyje įgytų kreditų perkėlimo sistema, dėl kurios studentams ne visada būna užskaityti visi kreditai ir kartais tenka laikyti papildomus egzaminus; 2) neadekvati šalių pragyvenimo lygiui stipendija; 3) nepakankamas studentų informavimas ir konsultavimas dėl mainų programų; 4) kai kurių aukštųjų mokyklų negebėjimas panaudoti mobilumui finansinių lėšų, kas lemia mažesnę studentų išvykimą studijuoti užsienyje; 5) aukštųjų mokyklų negebėjimas pasiūlyti studentams pakankamai studijų mainų programų; 6) nepakankamas akademinų mainų programų viešinimas ir skatinimas; ir 7) netinkamas programų įvaizdžio formavimas. Todėl būtina geriau konsultuoti studentus apie studijų mainų programas ir galimybę išvykti studijuoti į užsienio universitetus, šalinti kliūtis dėl užsienyje įgytų kreditų nepripažinimo vietos universitetuose, didinti studijų užsienyje finansavimą, atsižvelgiant į šalių pragyvenimo lygį, siūlyti daugiau ir įvairesnių studijų mainų programų ir atsižvelgiant į rekomendacijas, paskatinti Lietuvos studentų judumo kryptis į Šiaurės Europos regiono valstybes bei dalytis gerąja studijų mobilumo patirtimi tarp universitetų.

Hipotezė, jog žemus Lietuvos studentų mobilumo rodiklius daugiausiai lemia nekokybiškas akademinų mainų viešinimas, skatinimas ir įgyvendinimas universitetuose pasitvirtino tik iš dalies, nes paaiškėjo, jog be aukščiau nurodytų mobilumo kliūčių, mažą studentų judumą Lietuvoje lemia priežastys, nesusijusios su ES, Lietuvos ar institucijų įgyvendinama studijų politika: asmeninės priežastys, motyvacijos trūkumas, studentų nenoras pildyti dokumentus, prastas užsienio kalbų žinojimas bei nenoras mesti darbą.

REKOMENDACIJOS

Rekomenduojama Švietimo mainų paramos fondui praplėsti savo veiklas, kurios apimtų ir Lietuvos studentų mobilumo patirties ir problemų stebėseną ir analizę. Tai leistų įvertinti ir identifikuoti pagrindines akademinio mobilumo problemas ir studentų kliūtis judumui bei teikti rekomendacijas, kaip kokybiškiau viešinti, skatinti ir organizuoti studentų mobilumą aukštosiose mokyklose.

Kita rekomendacija susijusi su tolesniais tyrimais – siūloma atlikti išsamų tyrimą apie studentų mobilumą visose Lietuvos aukštosiose mokyklose.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

ES dokumentai

1. Erasmus country statistics, *European Commission*, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/countries/lithuania_en.pdf> [žiūrėta 2013 11 09].
2. Erasmus: Facts, figures and trends, *European Commission*, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/erasmus1112_en.pdf> [žiūrėta 2013 06 25].
3. ERASMUS standart university charter: 2007/2008 – 2013/2014, *Europos Komisija*, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/documents/eucstandard_en.pdf> [žiūrėta 2013 11 13].
4. Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija, <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=9224> [žiūrėta 2013 11 10].
5. Europos Komisijos komunikatas „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“, Briuselis, 2013. COM(2013) 499 galutinis.
6. European Parliament and Council recommendation on transnational mobility within the Community for education and training purposes: European Quality Charter for Mobility, (2006/961/EC), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00050009.pdf> [žiūrėta 2013 06 15].
7. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija (2006/961/EB), <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 05 25].
8. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje, Nr. 1720/2006/EB <<http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 11 25].
9. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija (KOM(2005)0450), <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:306E:0160:0163:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 06 15].
10. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija (2006/961/EB), <[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:LT:PDF)

- lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:LT:PDF [žiūrėta 2013 05 25].
11. *Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos*, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010.
 12. Inicatyva „Judus jaunimas“, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010.
 13. Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Europos aukštojo mokslo sistemų modernizavimo darbotvarkė, Ekonomikos augimo ir užimtumo rėmimas, *Europos Komisija*, 2011.
 14. Komisijos komunikatas „2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, Briuselis, 2010. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 12 15].
 15. Mokymosi visą gyvenimą programa: 2008–2010 m. bendrasis kvietimas teikti paraiškas, *Europos Komisija*, <http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/call08/prior_lt.pdf> [žiūrėta 2012 11 25].
 16. „Top 100 higher education institutions sending Erasmus students“, *European Commission*, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1112/sending_en.pdf> [žiūrėta 2013 06 15].
 17. Žalioji knyga „Besimokančio jaunimo judumo skatinimas“, *Europos Bendrijų Komisija*, 2009, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0329:FIN:LT:PDF>> [žiūrėta 2013 11 10].
 18. 2013 m. Mokymosi visą gyvenimą programos (MVGP) vadovas: II a. dalis, paprogramės ir veikla, Europos Komisija, <http://ec.europa.eu/education/llp/doc/call13/part2_lt.pdf> [žiūrėta 2013 06 18].

Bolonijos proceso dokumentai

19. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf> [žiūrėta 2013 04 04].
20. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001: towards the european higher education area, <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf> [žiūrėta 2013 06 20].

21. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003: Realising the European Higher Education Area; <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf> [žiūrėta 2013 06 20].
22. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005: The European Higher Education Area - Achieving the Goals, <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf> [žiūrėta 2013 06 20].
23. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009, p. 4. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-675_en.htm> [žiūrėta 2013 06 20]; Bucharest Communiqué: Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area, <<http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communique%202012%281%29.pdf>> [žiūrėta 2013 06 20].
24. London Communiqué of 18 May 2007: Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf> [žiūrėta 2013 06 20].
25. Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA): Mobility for Better Learning, <<http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/2012%20EHEA%20Mobility%20Strategy.pdf>> [žiūrėta 2013 11 10].
26. Sorbonne Joint Declaration: joint declaration on harmonisation of the architecture of the European higher education system, <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Sorbonne_declaration.pdf> [žiūrėta 2013 06 20].
27. The Bologna Declaration of 19 June 1999: Joint declaration of the European Ministers of Education; <http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/BOLOGNA_DECLARATION1.pdf> [žiūrėta 2013 06 20].

Lietuvos Respublikos teisės aktai

28. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2012. Nr. 61-3050.
29. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“ // *Valstybės žinios*. 2011. Nr. 16-785.

30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2008. Nr. 85-3384.
31. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2013–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2013. Nr. 102-5051.
32. „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas“ // Valstybės žinios. 2011. Nr. 38-1804.
33. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl įgaliojimų Švietimo mainų paramos fondui suteikimo“ // Valstybės žinios. 2007. Nr. 84-3420.

Kiti dokumentai

34. „2010-2020 m. MRU strateginis veiklos planas“, *MRU tinklalapis*, http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/mru_strategija_2010_2020_lt_final.pdf [žiūrėta 2013 04 28].
35. Vilniaus Gedimino technikos universiteto plėtros strategija 2014–2020 m., *VGTU tinklalapis*, <<http://www.vgtu.lt/media/files/1/pletros-strategija.pdf>> [žiūrėta 2013 09 15].
36. „Vilniaus Universiteto 2013-2015-ųjų metų veiklos planas, *VU tinklalapis*“, <http://www.vu.lt/site_files/Adm/2013-2015_strateginis_planas.pdf> [žiūrėta 2013 11 01].
37. „Vilniaus universiteto studijų kokybės užtikrinimo politika ir kokybės gerinimo strategija (2013-2015 m.)“, *VU tinklalapis*, <http://www.vu.lt/site_files/KVC/VU_Studiju_kokybes_uztikrinimo_politika_ir_strategija_LT.pdf> [žiūrėta 2013 11 01].
38. MRU 2012, *Rektoriaus ataskaita*, <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/apie_mru/dokumentai/2012_mru_rektoriaus_ataskaita.pdf> [žiūrėta 2013 09 12].
39. VGTU 2012 metai, *Rektoriaus ataskaita*, <<http://www.vgtu.lt/media/files/1/rektoriaus-atask-web.pdf>> [žiūrėta 2013 09 12].
40. VU veikla 2012 metais, *Rektoriaus ataskaita*, <http://www.vu.lt/site_files/Adm/rekt_ataskaitos/ataskaita_2012.pdf> [žiūrėta 2013 09 12].

Tyrinėjimai

41. Altbach P. G., Knight J., „The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities“, *Journal of Studies in International Education*, 2007, Vol. 11, No. 3/4, p. 290.
42. Baršauskas P., *Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo pasaulinė praktika ir jos taikymo Lietuvoje gairės*, Kaunas: Kauno Technologijos universitetas, 2007, p. 10.
43. Bilevičienė T., Steponas J., *Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose*, Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2011, p. 22–23.
44. Bouwel L. V., Veugelers R., „The determinants of student mobility in Europe: the quality dimension“, *European Journal of Higher Education*, Vol. 3, Issue 2, p. 23.
45. Bulajeva T., „Aukštojo mokslo internacionalizavimas globalizacijos sąlygomis“, *Acta Pedagogica Vilnensia*, Nr. 14, 2005, p. 185-186.
46. Bulajeva T., „Tarptautiškumo politikos iššūkiai Lietuvos aukštajam mokslui: konkurencija vs bendradarbiavimas“, *Acta Pedagogica Vilnensia*, Nr. 30, 2013, p. 104.
47. Caruso R., Wit H., Determinants of Mobility of Students in Europe: a preliminary quantitative study, *Centre for Higher Education Internationalisation*, 2013, p. 19.
48. Cohen L. et al., *Research Methods in education: fifth edition*, London: RoutledgeFalmer, 2000, p. 95.
49. Gonzalez C. R. et al., „The determinants of international student mobility flows: an empirical study on the Erasmus programme“, *High Educ*, 62, 2011, p. 427.
50. Jovaiša L., *Enciklopedinis edukologijos žodynas*, Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
51. Kaniušonytė G. ir kt., „Tarptautinis mobilumas ir asmenybės bruožai“, *Tiltai*, 2012, p. 19.
52. Keciorytė V., „Aukštojo mokslo principai“, *Santalka. Filologija. Edukologija*, 2008, t. 16, Nr. 4., p. 42.
53. King R., Findlay A., *International student mobility literature review*, London: HEFCE, 2010, p. 3.
54. *Lietuvos studijų būklės apžvalga: Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras*, Vilnius, 2013.
55. Matulionis A. V. ir kt., *Lietuvos studentijos socialinio portreto bruožai*, Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2010, p. 127.
56. *MAUNIMO project: Mapping university mobility of staff and students: Progress Report*, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2008, p. 62.
57. Teichler U., „Student Mobility in the Framework of ERASMUS: findings of an evaluation study“, *European Journal of Education*, Vol. 31, No. 2, 1996, p. 153.

58. OECD, *Global Education Digest 2006: Comparing Education Statistics Across the World*, Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2006, p. 33.
59. Rodrigues M., *Determinants and Impacts of Student Mobility: A Literature Review*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 8-10.
60. Rupšienė L., *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*, Klaipėda, 2007, p. 41.
61. Souto-Otero M. et al., „Barriers to International Student Mobility: Evidence From the Erasmus Program“, *Educational Researcher*, 2013, p. 77.
62. *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m.*, Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija, 2005, p. 5.
63. Szarka J., „Student Mobility in the EU“, *European Integration Studies*, Volume 2, Number 2, 2003, p. 123.
64. Teichler U. et al., *Mapping mobility in European higher education*, Brussels, 2011, p. 192.
65. Valackienė A., *Sociologinis tyrimas*, Kaunas: Technologija, 2004, p. 78.
66. Verbik L., Lasanowski V., *International student mobility: patterns and trends*, London: The observatory on borderless higher education, 2007, p. 1.
67. Weber L. E., Duderstadt J. J., *The Globalization of Higher Education*, France: Economica Ltd, 2008, p. 13, 273.
68. Želvys R., „Internacionalizacijos iššūkiai Lietuvos aukštajam mokslui“, *Acta Pedagogica Vilnensia*, Nr. 17, 2006, p. 140.

Elektroniniai šaltiniai

69. Apie fondą, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <<http://www.smpf.lt/lt/fondas>> [žiūrėta 2013 04 19].
70. Bolonijos procesas, *Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapis*, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm> [žiūrėta 2013 04 20].
71. „D. Pavalkis: nauja ES mainų programa „Erasmus+“ – naujos galimybės Lietuvos jaunimui“, *Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapis*, <http://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/d-pavalkis-nauja-es-mainu-programa-erasmusnaujos-galimybes-lietuvos-jaunimui> [žiūrėta 2013 11 14].
72. ERASMUS, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <<http://www.smpf.lt/lt/programos/erasmus>> [žiūrėta 2013 11 03].
73. Erasmus universiteto chartija (EUC), *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <http://www.smpf.lt/lt/programos/erasmus/erasmus_universiteto_chartija_euc> [žiūrėta 2013 11 10].

74. Eurodesk tinklas, Eurodesk tinklalapis, <<http://www.zinauviska.lt/lt/kas-mes/eurodesk-tinklas>> [žiūrėta 2013 09 06].
75. *Eurostat tinklalapis*, <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>> [žiūrėta 2013 04 25].
76. *Eurostat tinklalapis*, <<http://ec.europa.eu/eurostat>> [žiūrėta 2012 12 12].
77. Interactive terminology for Europe. <<http://iate.europa.eu>> [žiūrėta 2013 11 01].
78. History of the ERASMUS Programme, European Comission, <http://ec.europa.eu/education/erasmus/history_en.htm> [žiūrėta 2013 06 16].
79. Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtra, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <http://www.smpf.lt/lt/fondas/projektai/lietuvos_aukstojo_mokslo_tarptautiskumo_pletra> [žiūrėta 2013 10 17].
80. Lietuvos institucijų programos, *Euraxess Lithuania tinklalapis*, <http://www.euraxess.lt/content/lietuvos_instituciju_programos_.php?id=49> [žiūrėta 2013 06 19].
81. Lietuvos terminų bankas, <<http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.result>> [žiūrėta 2013 11 01].
82. Mission and Vision, ESN Lithuania tinklalapis, <<http://www.esnlithuania.org/content/mission-vision>> [žiūrėta 2013 11 05].
83. Nacionalinė Bolonijos ekspertų grupė, *Švietimo mainų paramos fondo tinklalapis*, <http://www.smpf.lt/lt/programos/bolonija/nacionaline_bolonijos_ekspertu_grupe> [žiūrėta 2013 10 10].
84. OECD, *International Mobility of the Highly skilled*, 2002, p. 46. <<http://www.oecd.org/science/inno/1950028.pdf>> [žiūrėta 2013 02 06].
85. „Programos „Erasmus“ studentų skaičius viršijo 3 mln.“, *Europos Komisija*, <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-657_lt.htm> [žiūrėta 2013 08 08].
86. Studentai diskutavo apie aukštojo mokslo globalizaciją Europoje, *Lietuvos studentų sąjungos tinklalapis*, <<http://lss.lt/studentai-diskusavo-apie-aukstojo-mokslo-globalizacija-europoje/>> [žiūrėta 2013 10 10].
87. „Studijos ir mokymasis visą gyvenimą: vertinimo kriterijų apžvalga“, *Studijų kokybės vertinimo centro tinklalapis*, <www.skvc.lt/files/AMIS/Studiju_vertinimas.ppt> [žiūrėta 2013 09 10].
88. ŠMM pranešimas spaudai, <http://www.smm.lt/web/lt/pranesimai_spaudai/europos-parlamente-pristatyti-lietuvos-pirmininkavimo-prioritetai-svietimo-sirtyje-aukstojo-mokslo-tarptautiskumas-lyderyste-svietime-profesinio-mokymo-atvirumo-skatinimas> [žiūrėta 2013 08 01].
89. Užsienio ryšių direkcija, *VGTU tinklalapis*, <<http://urd.vgtu.lt/>> [žiūrėta 2013 06 19].

90. Veikla Lietuvoje, *Lietuvos studentų sąjungos tinklalapis*, <<http://lss.lt/veikla-lietuvoje/>> [žiūrėta 2013 09 06].
91. *Vilniaus universiteto moksliniai terminai*, <http://www.astro.ff.vu.lt/~viktoras/terminai/index.php?option=com_mokterm&term_id=157> [žiūrėta 2012-11-20].
92. „26-asis Europos studentų konventas: "Europos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimas, ES kaimynystės politikos stiprinimo politika ir praktika", Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai tinklalapis, <<http://www.eu2013.lt/lt/renginiai/politiniai-renginiai/socialiniu-partneriu-ir-kiti-renginiai/26-asis-europos-studentu-konventas-europos-aukstojo-mokslo-tarptautiskumo-skatinimas-es-kaimynystes-politikos-stiprinimo-politika-ir-praktika>> [žiūrėta 2013 11 05].

Mikalauskaitė Ž. Studentų judumo politika Europos Sąjungoje: akademinų mainų programų prieinamumas ir įgyvendinimas Lietuvos universitetuose (2007–2013 m.) / Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovė: doc. dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. – 83 p.

SANTRAUKA

Vykstant gilesnei Europos integracijai, europiečio tapatybė formuojama įgyvendinant įvairias ES bendrąsias politikas. Viena iš jų – studentų mobilumas, kuris didina aukštojo mokslo tarptautiškumą ir yra vienas Lietuvos prioritetų švietimo srityje. Nepaisant to, akademinų mainų programose dalyvaujančių studentų skaičius yra labai mažas – tik apie 2 proc. išlieka sąlyginai mažas. Darbo problema – kodėl akademinų mainų programose dalyvauja tiek mažai studentų ir kokios yra pagrindinės priežastys? Šio darbo tikslas – išanalizuoti studentų judumo politiką Europos Sąjungoje ir Lietuvoje bei ištirti ir palyginti akademinų mainų programų prieinamumą ir įgyvendinimą trijuose didžiausiuose Lietuvos universitetuose, išskiriant teigiamus ir neigiamus aspektus bei apibrėžiant pagrindines kliūtis studentų judumui. Tikslui pasiekti buvo išsikelti tokie uždaviniai: 1) Apibrėžti studentų judumo sampratą bei nurodyti esminius kriterijus, kuriais remiantis galima tirti studentų judumą akademiniais tikslais; 2) Ištirti studijų judumo politikos formavimą ir įgyvendinimą Europos Sąjungoje, Lietuvos Respublikoje ir aukštosiose mokyklose; 3) Išnagrinėti ir įvertinti studijų mobilumo prieinamumą ir įgyvendinimą didžiausiuose Lietuvos universitetuose: MRU, VGTU ir VU, atliekant studentų anketinę apklausą; 4) Atlikti pusiau struktūruotą ekspertų interviu dėl akademinio judumo teigiamų ir neigiamų aspektų ir palyginti ekspertų ir studentų nuomones dėl pagrindinių kliūčių ir problemų, su kuriomis susiduria mobilūs studentai Lietuvoje. Išanalizavus visus dokumentus ir atlikus tyrimus, buvo prieita prie išvadų, jog pagrindinės kliūtys, mažinančios studentų mobilumą yra: 1) ne visai efektyviai veikianti užsienyje įgytų kreditų perkėlimo sistema; 2) neadekvati šalių pragyvenimo lygiui stipendija; 3) nepakankamas studentų informavimas ir konsultavimas dėl mainų programų; 4) kai kurių aukštųjų mokyklų negebėjimas panaudoti mobilumui finansinių lėšų; 5) aukštųjų mokyklų negebėjimas pasiūlyti studentams pakankamai studijų mainų programų; 6) nepakankamas akademinų mainų programų viešinimas ir skatinimas ir 7) netinkamas programų įvaizdžio formavimas. Tyrimo hipotezė, kad žemus Lietuvos studentų mobilumo rodiklius daugiausiai lemia nekokybiškas akademinų mainų viešinimas, skatinimas ir įgyvendinimas universitetuose, patvirtino tik iš dalies, nes mažą studentų judumą Lietuvoje taip pat lemia priežastys, nesusijusios su ES, Lietuvos ar institucijų įgyvendinama studijų politika: asmeninės priežastys, motyvacijos trūkumas, studentų nenoras pildyti dokumentus, prastas užsienio kalbų žinojimas bei nenoras mesti darbą.

Mikalauskaitė Ž. Student Mobility Policy in the European Union: Accessibility and Implementation of Academic Exchange Programs in Lithuanian Universities (2007-2013) / Master's work in European Union Policy and Administration. Supervisor: doc. dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Department of Politics and Management, 2013. – 83 p.

SUMMARY

In the time of deeper European integration, European identity is formed through a series of EU common policies. One of them – the mobility of students, which increases higher education internalization which is one of Lithuania's priorities in education. Nevertheless, participation in academic exchange programs remains relatively low - only about 2 percent of Lithuanian students. The main problem of the work is why academic exchange programs involve so little students, and what are the main reasons? The aim of the work is to analyze student mobility policy in the European Union and Lithuania, and to investigate and compare the availability and the implementation of academic exchange programs in three largest universities in Lithuania, highlighting the positive and negative aspects and defining the main obstacles to student mobility. In order to achieve the purpose these tasks were set: 1) to analyze the concept of student mobility and to define, what criteria should be used to investigate student mobility; 2) to examine the formulation and implementation of students' mobility policy in the European Union, the Republic of Lithuania and high schools; 3) to examine and evaluate the accessibility and implementation of student mobility programs in the biggest Lithuanian universities: Mykolas Romeris University, Vilnius Gediminas Technical University and Vilnius University, through a student questionnaire. 4) to conduct semi-structured interviews with experts on positive and negative aspects of academic mobility and to compare experts' and students' views on the main obstacles and challenges faced by mobile students Lithuania. The analysis of all documents and empirical studies, led to the conclusion that the main obstacles reducing student mobility are: 1) not efficient credit transfer system; 2) scholarship does not meet the standard of living in countries; 3) lack of information and advice for students on exchange programs; 4) inability to use the financial resources for mobility in some high schools; 5) inability of high schools to offer students enough academic exchange programs; 6) lack of academic exchange programs' publicity and promotion, and 7) inadequate image of the program. The research hypothesis that low Lithuanian student mobility rates are determined by a poor quality of publicity, promotion and implementation of academic exchange programs' in the universities, have proven only partially because there were also found out the other reasons unconnected with the EU's, Lithuanian or the high schools' student mobility policy: personal reasons, lack of motivation, students' reluctance to complete documentation, poor foreign language skills and unwillingness to give up work.

ANOTACIJA

Mikalauskaitė Ž. Studentų judumo politika Europos Sąjungoje: akademinų mainų programų prieinamumas ir įgyvendinimas Lietuvos universitetuose (2007–2013 m.) / Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovė: doc. dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. – 83 p.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota studentų judumo politika Europos Sąjungoje, įvertintas akademinų mainų programų prieinamumas ir įgyvendinimas Lietuvos universitetuose, išskeltos pagrindinės problemos ir pateikti pasiūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmoje dalyje nagrinėjamos ir lyginamos studijų judumo sampratos, išskiriami studentų mobilumo tipai ir apibrėžiama, kokiais kriterijais remiantis galima tirti studijų mobilumą. Antroje dalyje nagrinėjama aukštojo mokslo tarptautiškumo svarba Bolonijos proceso kontekste – analizuojami svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, lyginant jų nuostatas dėl studentų mobilumo. Taip pat analizuojami svarbiausi ES dokumentai, reglamentuojantys ir skatinantys studijų mobilumą. Aptariamos ES aukštojo mokslo mainų programos, tarp jų ir Erasmus akademinų mainų programa. Trečioje dalyje studijų mobilumas analizuojamas kaip Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo švietimo politikos dalis: nagrinėjami Lietuvos Respublikos Seimo, Vyriausybės, Švietimo ir mokslo ministerijos teisės aktai ir kiti dokumentai, reglamentuojantys studentų judumą akademiniais tikslais bei aptariami ir lyginami Mykolo Romerio universiteto, Vilniaus Gedimino technikos universiteto ir Vilniaus universiteto strateginiai veiklos planai. Be to, vertinamas studijų mobilumo prieinamumas ir įgyvendinimas šiuose universitetuose, remiantis studentų ir ekspertų nuomonėmis, atliekant kiekybinį tyrimą – anketinę apklausą ir pusiau struktūruotą ekspertų interviu.

Pagrindiniai žodžiai: studentų judumas, ES, Erasmus, prieinamumas, įgyvendinimas, Lietuvos universitetai

ANNOTATION

Mikalauskaitė Ž. Student Mobility Policy in the European Union: Accessibility and Implementation of Academic Exchange Programs in Lithuanian Universities (2007-2013) / Master's work in European Union Policy and Administration. Supervisor: doc. dr. A. Janužytė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Department of Politics and Management, 2013. – 83 p.

Master's thesis analyzes student mobility policy in the European Union, the availability of academic exchange programs and implementation in Lithuanian universities, bringing the key issues and suggestions on how to solve the main problems. The first part analyzes the concept of student mobility, distinguishes student mobility types and defines, what criteria should be used to investigate the student mobility. The second part deals with the importance of internationalization of higher education in the context of the Bologna process – the most important documents of the Bologna process are analyzed, comparing its provisions on student mobility. It also analyzes the most important EU documents regulating and promoting learning mobility. EU's higher education exchange programs are discussed, including Erasmus exchange programme. The third part analyzes student mobility as the part of the higher education policy of the Republic of Lithuania: it covers the Lithuanian Parliament's, the Government's, the Ministry's of Education regulations and other documents regulating the mobility of students, later discussing and comparing three biggest Lithuanian universities on this matter: Mykolas Romeris University, Vilnius Gediminas Technical University and Vilnius University. In addition, the study evaluates the accessibility and implementation of student mobility programs in these universities through student and expert opinions, after fulfilling the quantitative survey – students' questionnaire – and semi-structured interviews with experts.

Key words: student mobility, EU, Erasmus, accessibility, implementation, Lithuanian universities

PRIEDAI

1 priedas. Anketa MRU, VGTU ir VU studentams

Gerbiamas respondente,

Esu Mykolo Romerio universiteto Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro studijų programos studentė. Rašau magistro baigiamąjį darbą tema „Studentų judumo politika Europos Sąjungoje: akademinų mainų programų prieinamumas Lietuvos universitetuose (2008–2013 m.)“. Magistro darbe nagrinėju studentų nuomonę apie „Erasmus“ mainų programos prieinamumą ir įgyvendinimą trijuose skirtinguose Lietuvos universitetuose. Ši anketa yra skirta tiems Mykolo Romerio, Vilniaus Gedimino Technikos universiteto ir Vilniaus universiteto studentams, kurie: 1. buvo išvykę studijuoti į užsienio universitetą pagal ERASMUS studijų mainus; 2. dalyvavo ERASMUS studijų mainų atrankoje, bet nepavyko išvykti studijuoti į užsienio universitetus; 3. atsisakė ERASMUS mainų galimybės studijuoti užsienio universitetuose.

Man svarbi Jūsų nuomonė, todėl prašyčiau užpildyti anketą pažymint Jums tinkamiausią variantą (-us). Anketa yra anoniminė, todėl užtikrinu Jūsų atsakymų konfidencialumą. Iš anksto dėkoju už sugaištą laiką.

1. Kuriame universitete studijuojate (studijavote)?

- Mykolo Romerio universitete
- Vilniaus Gedimino technikos universitete
- Vilniaus universitete

2. Ar studijų metu buvote išvykęs (-usi) pagal ERASMUS studijų mainų programą?

- Taip
- Ne (pereiti prie 7 klausimo)

3. Kas Jus paskatino dalyvauti ERASMUS studijų mainų programoje?

- Dėstytojas
- Universiteto akademinų mainų koordinatorius
- Draugai / pažįstami
- Tėvai
- Savo iniciatyva
- Kita (įrašykite _____)

4. Įvertinkite teiginius apie savo dalyvavimą ERASMUS judumo programoje skalėje nuo 1 iki 5, kur 5 – visiškai sutinku, 1 –visiškai nesutinku:

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Universitete buvo organizuojama pakankamai informacinių renginių apie judumo programas	1	2	3	4	5
Universiteto interneto tinklalapyje buvo pakankamai reikalingos informacijos	1	2	3	4	5
Gavau pakankamai informacinių leidinių ir kitos informacinės medžiagos apie Erasmus judumą studijoms	1	2	3	4	5
Atrankos procesas buvo sklandus ir nesudėtingas	1	2	3	4	5

Programos koordinatorius visuomet informuodavo ir konsultuodavo iškilusiais klausimais	1	2	3	4	5
Programos koordinatorius padėjo pildyti dokumentus	1	2	3	4	5
Programos koordinatorius greitai reaguodavo į iškilusias problemas	1	2	3	4	5
Galėjau rinktis iš pakankamo skaičiaus pagal mano specialybę tinkamų šalių	1	2	3	4	5
Galėjau rinktis iš pakankamo skaičiaus pagal mano specialybę tinkamų universitų	1	2	3	4	5
Galėjau rinktis iš pakankamo skaičiaus pagal mano specialybę tinkamų dalykų	1	2	3	4	5
Visi mano pasirinkti studijuoti dalykai buvo patvirtinti	1	2	3	4	5
Galėčiau teigti, jog pasirengimas išvykimui buvo sklandus	1	2	3	4	5
Stipendija buvo pervesta laiku	1	2	3	4	5
Esu patenkintas (-a) stipendijos mokėjimo tvarka	1	2	3	4	5
Stipendijos dydis buvo adekvatus šalies pragyvenimo lygiui	1	2	3	4	5
Sugrįžus buvo užskaityti visi užsienyje įgyti dalykų kreditai	1	2	3	4	5
Sugrįžus nereikėjo laikyti papildomų egzaminų	1	2	3	4	5
Galėčiau teigti, jog procesas po grįžimo buvo sklandus	1	2	3	4	5

5. Kaip vertinate savo fakulteto Erasmus koordinatoriaus kompetencijas studijų judumo įgyvendinimo srityje?

- Vien tik teigiamai
- Daugiau teigiamai
- Nei teigiamai, nei neigiamai
- Daugiau neigiamai
- Vien tik neigiamai

6. Įvertinkite ERASMUS programos įgyvendinimo kokybę Jūsų universitete skalėje nuo 1 iki 5, kur 5-labai patenkintas (-a), o 1-labai nepatenkintas (-a).*

- 5
- 4
- 3
- 2
- 1

***Atsakęs (-iusi) pereikite prie 10 klausimo.**

7. Ar dalyvavote atrankoje judumui pagal ERASMUS mainų programą?

- Taip, tačiau atrankos nelaimėjau (pereiti prie 9 klausimo)
- Ne

8. Nurodykite priežastis, dėl kurių nedalyvavote atrankoje?

- Atrankos kriterijų neatitikimas
- Informacijos apie mainų programą trūkumas
- Nepakankama finansinė parama
- Prastas užsienio kalbos įgūdžių vertinimas
- Mažas universitetų pasirinkimas pagal Jūsų studijų programą
- Mažas dalykų pasirinkimas pagal Jūsų studijų programą
- Neužtikrintumas dėl užsienyje įgytų kreditų pripažinimo
- Dvejonės dėl mobilumo programų kokybės
- Motyvacijos trūkumas
- Nenoras mesti darbą
- Nenoras pildyti dokumentus
- Asmeninės priežastys
- Ketinimas ateityje dar studijuoti užsienyje
- Kita (įrašykite _____)

***Atsakęs (-iusi) pereikite prie 10 klausimo.**

9. Kaip manote, kas Jums sutrukdė laimėti atranką?

- Per žemas akademiniai rezultatai vidurkis
- Užsienio kalbos žinių trūkumas
- Motyvacijos trūkumas
- Administracinės kliūtys (problemos tvarkant dokumentus)
- Kita (įrašykite _____)

10. Kaip manote, ar akademiniai mainų programos Jūsų universitete yra prieinamos kiekvienam norinčiam?

- Visiškai sutinku
- Sutinku
- Nei sutinku, nei nesutinku
- Nesutinku
- Visiškai nesutinku

11. Ar pritariate teiginiui, kad galimybės dalyvauti studentų mainų programose Jūsų universitete yra pakankamai viešinos?

- Visiškai sutinku
- Sutinku
- Nei sutinku, nei nesutinku
- Nesutinku
- Visiškai nesutinku

12. Ar pritariate teiginiui, kad dalyvavimas studentų mainų programose Jūsų universitete yra pakankamai skatinamas?

- Visiškai sutinku
- Sutinku
- Nei sutinku, nei nesutinku
- Nesutinku
- Visiškai nesutinku

13. Kaip Jūs vertinate studentų mainų programas?

- Vien tik teigiamai
- Daugiau teigiamai
- Nei teigiamai, nei neigiamai
- Daugiau neigiamai
- Vien tik neigiamai

2 priedas. Klausimai ekspertams

1. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai studentų akademinų mainų tikslai? Kodėl jie svarbūs studentui, šaliai ir ES?
2. Kokia Jūsų nuomonė apie studentų mainų programas? Kokius studijų mainų privalumus ir trūkumus nurodytumėte?
3. Ar sutinkate su teiginiu, kad ES vykdoma studijų judumo politika yra nuosekli?
4. Kaip vertinate ES iškeltą siekį, kad 2020 m. 20 proc. absolventų būtų įgiję mobilumo patirties?
5. Kaip manote, ar studijų judumo politika yra pakankamai reglamentuojama ES / šalies / instituciniu lygmeniu ir kuris lygmuo, Jūsų nuomone, turi daugiausiai reikšmės?
6. Kaip manote, ar Lietuvoje užtikrinamas studijų judumo prieinamumas kiekvienam aukštosios mokyklos studentui? Jei ne, kokias problemas išskirtumėte?
7. Kaip manote, ar studentų judumo galimybės Lietuvoje yra pakankamai viešinos? Ar yra pakankamai informacijos? Ar pakankamai skatinamas studentų judumas?
8. Kaip manote, kodėl pastaraisiais metais net keliuose nacionaliniuose dokumentuose ryškėja tendencija akcentuoti Lietuvos studentų judumo kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes?
9. Ką manote apie aukštųjų mokyklų autonomiją pačioms nusistatyti tarptautinio bendradarbiavimo kryptis?
10. Ar sutinkate su teiginiu, jog skirtingi universitetai yra nevienodai pasiruošę vykdyti akademinų mainų programas?
11. Kaip manote, ar studentų judumo programos yra pakankamai finansuojamos?
12. Jūsų nuomone, su kokiais didžiausiais iššūkiais / kliūtimis susiduria mobilūs studentai?
13. Ar, Jūsų nuomone, Lietuva išnaudoja visas galimybes įgyvendindama studijų judumo politiką?

3 priedas. Ekspertų interviu transkripcijos

Ekspertas E1

- A. Koks, Jūsų nuomone, yra mokslo tarptautiškumo ir studijų judumo ryšys?
- B. Viskas priklauso nuo to, kaip aukštoji mokykla save pozicionuoja, t.y. ar universitetas laiko save daugiau mokslo universitetu (taip vadinamu „research university“), ar tai yra daugiau tas vadinamas dėstyto ir studijų universitetas, kuris daugiau dėmesio kreipia į patį studijų procesą ir studijų programas ir aišku dar priklauso nuo to, ar tai yra regioninis ar nacionalinis universitetas. Tai instituciniam lygmeny tarptautiškumo klausimai priklauso nuo universiteto strategijos, į ką labiau orientuojasi ir jeigu stiprinamas mokslo segmentas universitete, bet žiūrima per tą tarptautinę prizmę, kad, pavyzdžiui, bendradarbiauti su užsienio tyrėjais, ar juos pasikviesti, ar stiprinti doktorantūrą, tai automatiškai atsiranda stipresnių partnerių užsienyje, kas po to iš esmės sąlygoja ir paties studijų proceso tarptautiškumą. Nes tuomet gali atsirasti mainai, bendros studijų programos ir t.t. Šiaip nacionaliniu mastu Lietuvoj mokslo tarptautinimu daugiau užsiima Lietuvos Mokslo taryba. O studijų tarptautinimas aišku yra ŠMM atsakomybė ir dalis mūsų fondo. Tai kažkokių sąlyčio taškų labai didelių negaliu įvardyti. Yra dvišalės sutartys tarp šalių. Lietuva pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis su 36 šalimis. Bet negalėčiau pasakyti, kad didelis ryšys yra.
- A. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai studentų akademinių mainų tikslai? Kuo jie svarbūs studentui, šaliai ir ES?
- B. O jūs pati buvo mainų programoje?
- A. Taip buvau.
- B. Na tai jūs turbūt žinote iš studentų pusės geriau negu, kad aš galėčiau pasakyti. Aš tai manau, kad viskas priklauso nuo to studento motyvacijos ir jo asmeninių tikslų, kurių jis siekia ir kaip jis pasinaudoja ta programa. Tie bendrieji dalykai tai aišku yra kompetencijų didinimas: užsienio kalbos, na gal net ir tų mokymosi gebėjimų, tarpkultūrinės kompetencijos padidėja. Žmogus tampa atviresnis, bet yra labai įvairiai. Studentų kai daug išvažiuoja, kiekvienas su savo tikslais. Vieniems iš tikrųjų turi tas pabuvimas užsienyje didelės įtakos ir jų tolimesnei karjerai, kiti priima tiesiog kaip tam tikrą gyvenimo etapą, čia labai skirtingai, kaip žmogus susidėlioja. Bet iš tikrųjų manau, kad daugiau teigiamų dalykų. Netgi jei studentas nelabai daug mokėsi, bet vis tiek jis įgijo kitokios patirties, savarankiškumo. Kai kam būna sunku, yra ir tokių studentų.
- A. O kaip šalies mastu? Kuo šaliai naudingas studentų judumas?
- B. Jeigu yra šalies strategija, kad kuo daugiau studentų išvažiuotų ir įgytų tą tarptautinę patirtį, tai nauda, kad jie vis tiek parsiveža ir naujų žinių ir pan. Tai ta nauda yra tokia per individą šaliai, tiksliau netgi daugiau institucijai, o po to per instituciją į tą nacionalinį lygmenį, nes aš tai manau, kad žiūrint kaip pažiūrėsi. Iš vienos pusės, tai yra ir visuomenės branda, žmonės tampa

atviresni galbūt ir tolerantiškesi, nes šiais laikais negali būti uždara visuomenė, o tai yra viena iš galimybių, kur jauna karta gali įgyti žinių ir kompetencijų, ko jie galbūt čia neįgyja. Iš kitos pusės, galima žiūrėti ir finansinę naudą šaliai. Tai pritraukia lėšas, nes, sakykim, ne tik mūsų studentai ar dėstytojai gauna stipendiją ir išvažiuoja, bet lygiai taip pat atvažiuoja. Kuo daugiau atvažiuoja, jie juk atneša finansinę naudą šaliai. Todėl tie mainai ir norisi, kad būtų tokie lygiaverčiai, ne vien tik kad mūsų išvažiuoja, o kad ir atvažiuotų čia studentai. O ES mastu tai iš tikrųjų yra labai daug tyrimų padaryta ir tie rezultatai rodo, kad ta galimybė atsiradusi judėti viduje ES, tai aišku ir tos darbo jėgos judėjimas yra pridėtinė vertė, kitas dalykas viso regiono konkurencingumas pasaulyje. Nes visas pasaulis iš esmės žiūri į ES ir mato, kad ten yra tokios galimybės, kurių galbūt kiti regionai negali pasiūlyti. Šitiek daug skirtingų tautų, skirtingų pačių švietimo sistemų, bet jos buvo suderintos tam, kad studentai galėtų judėti ir ta kokybė aukštojo mokslo visam regione kiltų ir būtų konkurencija ypatingai JAV atžvilgiu. Tai tam ir buvo didžiulės pastangos iš EK ir ET ir kitų tam, kad gerinti tą aukštojo mokslo kokybę regione ir modernizuoti ją kad būtų konkurencinga ir pritrauktų trečiųjų šalių piliečius.

- A. Jūs sutiktumėte su teiginiu, kad ES vykdoma studijų judumo politika yra nuosekli (nuo pat studijų mainų programų pradžios iki šių dienų)?
- B. Iš tikrųjų tai taip. Jei pasižiūrėsime Erasmus programą, kuri yra pagrindinė (nuo 1987 m.), ji iš pradžių buvo kaip pilotinė, tarp kelių valstybių. Tai vėlgi to pasekoje per tam tikrą laiką kas išryškėjo, kad tos aukštojo mokslo sistemos yra skirtingos, pats procesas vykdomas skirtingai, tai tada buvo eita prie to, kad pradėti derinti. Tam atsirado 1999 m. metas Bolonijos sutartis, kur buvo sutarta visam tam regione eiti prie tos trijų ciklų sistemos: bakalauras, magistras ir doktorantūra. Tada studijų pripažinimas, tada jungtinės studijų programos, tada Europos kreditų perkėlimo sistema, kurią ir Lietuvoje mes iš esmės įsodiegėme, tas kvalifikacijos pripažinimo sistema. Sakyčiau nuosekliai tai vykdoma ir 2011 m. buvo EK pasirašyta Europos aukštojo mokslo modernizavimo strategija, tai ten irgi buvo suderinta
- A. O kaip šalies lygmeniu, konkrečiai Lietuvoje, kaip manote, ar studijų judumo politika yra pakankamai reglamentuojama?
- B. Su Lietuva yra taip: iš tikrųjų tai per pastaruosius na kokius 5-6 metus nacionaliniam lygmeny buvo patvirtintos aukštojo mokslo tarptautiškumo programos ir ten buvo numatyti tam tikri prioritetai ir pan. Kažkaip šiek tiek buvo sustruktūruota. Dabar šiais metais ministras patvirtino 2013-2016 m. veiksmų planą, tai ten yra numatytos ir judumo kryptys ir tai, kad remiamas jungtinių studijų programų rengimas ir užsienio studentų pritraukimas į Lietuvą, tie patys mainai, bendradarbiavimas tarp aukštųjų mokyklų. Tai po to ta bendra strategija yra paremta tam tikra finansine išraiška. Iš tikrųjų, tai galiu pasakyti, kad tos tarptautiškumo programos ir atsirado dėl to, kad atėjo ES struktūriniai pinigai ir tam, kad numatyti kažkokias sritis, kur tos lėšos švietimo

sektoriuje būtų naudojamos. Kad ilgalaikės strategijos nėra, tai tas taip. Nes, pavyzdžiui, estai (aš visada mėgstu palyginti su Estija, jie šiek tiek lenkia mus toje srityje) patvirtino savo aukštojo mokslo tarptautiškumo strategiją 2006-2015 m. Ir ten jie iš karto labai gražiai sustruktūravo kokie prioritetai, finansavimas, tai jie šiek tiek lenkia mus. Pas mus dalykai atėjo po 4-5 metų, tie kuriuos jie patvirtino 2006 m. Su Lietuva yra tokia situacija. Ką dar norėčiau pasakyti, tai kad didžiulis plusas Lietuvai, nes kai mes pradėjome dalyvauti 1999 m., tai nuo tada mes dar nebuvo ES šalis, o buvome tik asociacijos sutartį pasirašę, tai lėšos, kurias skyrė mums ES šiai programai tikrai buvo labai nedidelės. Tai nuo pat pirmųjų metų buvo iš Lietuvos valstybės biudžeto papildomai finansuojama ta programa ir praktiškai iki 2006-2007 m. jei neklystu nacionalinė dalis šiai programai buvo didesnė nei kad mes gaudavome iš ES fondų. Tai sudarė tas galimybes mūsų studentams važiuoti ir su didesne stipendija, ir aišku didesniems skaičiams studentų. Mes dažnai lyginame Lietuvą su Airija, nes panašus gyventojų skaičius ir šalies dydis, ir studentų skaičius, tai mūsų Erasmus skaičiai yra gerokai didesni. Tas nacionalinis finansavimas yra išlikęs iki dabar, šiek tiek sumažėjo per krizę, bet tada europinių gavome daugiau pinigų. Bet jau treji metai yra ir iš ES struktūrinių fondų papildomai. Iš esmės tai Erasmus programa yra tokia pagrindinė programa Lietuvoje. Yra ir kitų galimybių, bet jos nėra tokios didelės ir prieinamos studentams kaip Erasmus. Tai parama iš valstybės pusės yra didžiulė ir yra palaikoma.

- A. Tad galima sakyti, kad šių programų prieinamumas studentams didėja?
- B. Taip, jis yra didesnis netgi už mūsų kaimynines šalis, pavyzdžiui, Lenkija leidžia studentams su 200 eurų stipendija, kai mūsų vidutinė stipendija yra 450 eurų, taigi dvigubai didesnė. Aišku, tai nėra pigi programa. Vis tiek studentai turi turėti papildomai tų lėšų, bet galima ir iš tos stipendijos kažkaip pragyvent tikrai. Tas prieinamumas yra didesnis.
- A. O kaip dėl šių programų viešinimo? Ar studijų mainų programos Lietuvoje pakankamai viešinos, ar pakankamai informacijos?
- B. Čia reiktų klausti pačių studentų. Aš manau, kad jau dabar tai Erasmus programą žino dauguma, jau net moksleiviai žino. Išvažiuoja studentų dabar per metus apie 4000, tai yra ne mažas skaičius. Šiaip procentiškai žiūrint, tai yra 2 proc. nuo visų studentų skaičiaus, taigi tai nėra daug. Bet kitas dalykas, ką mes paskutiniaisiais metais stebime, kad kai kuriuose universitetuose norinčių dalyvauti programoje skaičius mažėja.
- A. Taip, esu girdėjusi, kad kai kuriuose universitetuose lieka netgi neužpildytų vietų, tad įdomu kodėl, kur yra problema?
- B. Mes ir su aukštosiomis mokyklomis diskutuojame, kodėl taip yra, bet matyti yra daug tų priežasčių ir faktorių. Iš tikrųjų, daug studentų dabar dirba, tai palikti darbą ir išvažiuoti pusmečiui nesinori. Kai kurie sako, jog ateina tie, kurie daugiau moka už mokslą, kalbos žinios yra nepakankamos, motyvacijos gal nėra. Kitas dalykas, ką mes galvojame, kad galbūt tie studentai jau yra

„persisotinę“ tom galimybėm. Ne ta tiesiogine prasme, gal kai tų galimybių yra labai daug, ne vien tik Erasmus programa, yra ir kitų. Yra tų galimybių, bet kažkodėl norinčių nėra tiek daug, kiek mes tikėtumėmės. Į kaimynines šalis nelabai nori vykti jau. Tai nežinau, vėlgį yra dar ir kitas dalykas, yra tokia neigiama nuomonė, jūs pati tikriausiai žinot, kad yra tokių atsiliepimų „ai „Erasmusai“, važiuoja tik pasilinksminti ir t.t.“. Man atrodo taip kalba tik tie, kurie nėra dalyvavę programoje. Stereotipus užsiauginti mes labai greiti esame, bet kokių klausimų, ypač lietuviai. Ir visais klausimais dar nuomonę turim. Tai čia tas neigiamas įvaizdis kartais išlenda. Aš manau, kad ir šeimos, ir draugai tų, kurie buvo išvažiavę, jei tikriausiai galvoja. Nežinau, jūsų asmeninė pačios nuomonė kokia yra?

A. Vien tik teigiama.

B. Na taip, taip, iš tikrųjų. O aš kaip ir sakiau, nuo kiekvieno žmogaus priklauso, kiek jis iš to pasiims sau. Man atrodo mes ir nacionaliniu lygmeniu ir aukštosios mokyklos tikrai tos reklamos yra, bet matom tendenciją mažėti. Bet čia ne tik Lietuvoj. Kitose ES šalyse irgi panašios problemos yra. Mažėja tas skaičius norinčių dalyvauti. Aišku, kitose šalyse, D. Britanijoje, Skandinavijoje jie turi kitų galimybių. Studentai renkasi važiuoti į JAV, Australiją, Naująją Zelandiją. Mes tokių galimybių dar negalime mūsų studentam pasiūlyt. Bet šiaip atsivers galimybės ir ta Erasmus programa prasiplės, tie mainai bus ir ne su ES šalimis.

A. Jūs kalbate apie naująją programą Erasmus+?

B. Taip. Bet kiek buvo per Erasmus Mundus, kiek aš žinau, tai iš tų šalių labai noriai pas mus atvažiuoja. Galvoja ES valstybė ir ta patirtis kitokia. Bet kad mūsų šaliai važiuotų kur nors į Kazakstaną ar Ukrainą, norinčių nėra labai daug. Bet aš manau, kad išbandyti reikia.

A. Jūs jau minėjote Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo dokumentus. Juose ryškėja tendencija skatinti studentų mainų srautus į Baltijos jūros regiono valstybes, kaip manote kodėl?

B. Aš manau, kad čia daugiau yra politinis toks tikslas. Nes vienas dalykas yra bendroji ta mūsų politika, Baltijos jūros regiono jau keletą metų, ekonominėje plotmėje vyksta, buvo įtraukta ir čia. Aišku, galimybės yra vienodos per Erasmus programą, bet aš galiu pasakyti, kad Lietuvių kryptys iš esmės ir yra Skandinavijos šalys, Vokietija. Gal universitetai mūsų glaudžiau bendradarbiauja su tais regionais. Ir studijų kokybė ten yra labai aukšta ir gerai vertinama, tos šalys labai daug per paskutinį dešimtmetį investavo į tą tarptautinimo didinimą, nes pvz. Šiaurės šalys, Suomija, Švedija, Norvegija, Danija labai atnaujino savo studijų programas. Labai daug programų yra dėstomos labai gera anglų kalba, tai pasirinkimas yra didžiulis ir kokybė yra aukšta, ir studentai tą vertina. Bet tai, kad tas regionas yra įrašytas programoje, aš manau, kad yra politinis sprendimas. Nes, kaip minėjau, kitose srityse Baltijos jūros regionas yra svarbus.

A. Bet aukštosios mokyklos vis tiek nustatinėdamos bendradarbiavimo kryptis turi autonomiją nuspręsti su kuo pasirašyti sutartis. Kaip Jūs vertinate tą jų autonomiją šiuo klausimu?

- B. Matot, aukštosios mokyklos iš principo yra autonomiškos ir joms daug nurodinėti negali. Ir turi savo strategiją kiekviena, ir kaip jau jie mato tas kryptis. Tai aš nelabai ką galiu pasakyti šiuo klausimu. Iš esmės, tai programoje Erasmus yra skatinama, kad ta geografija būtų kuo didesnė, kad studentas turėtų daug galimybių pasirinkti, tai reguliuoti mes negalime, bet yra tam tikri mechanizmai, kurie šiek tiek tai paveikia, kaip, pavyzdžiui, mūsų lėšų skaičiavimo metodika, kadangi mes kaip fondas gauname europinius ir nacionalinius pinigus ir išskirstom mokyklom. Tai yra tam tikri kriterijai pagal ką yra skirstomi pinigai ir kiek gauna kiekviena institucija. Ta metodika yra pakankamai sudėtinga, nes yra 5 pagrindiniai rodikliai. Pirma, yra atsižvelgiama į institucijos dydį, nes automatiškai didesnių institucijų yra ir potencialas didesnis. Po to yra vienas iš pagrindinių rodiklių tai, kad apie 40 proc. visų pinigų jie gauna pagal jų dviejų paskutinių metų mobilumo skaičius, t.y. kiek jie studentų išsiunčia nuo bendro studentų skaičiaus. Tai vienas dalykas. Dar vienas kriterijus yra geografinis pasiskirstymas. Kadangi šalių yra daug, šalys yra sugrupuotos regionais ir iš tikrųjų yra žiūrima, kiek yra išskleistas tas mobilumas, kiek studentų važiuoja į tam tikrus regionus, tai automatiškai institucijos yra skatinamos turėti visuose tuose regionuose partnerius ir siūlyti studentui daugiau. Tai nėra reguliavimas, bet tam tikra prasme tai yra skatinimas. O vėlgi, institucijose dabar jau per tiek metų „atsisiję“ ir tie partneriai, dauguma pradeda žiūrėti į kokybę, ne vien į kiekybę, kad daug tų partnerių turėti, o ką studentas gaus ten nuvažiuavęs.
- A. Ar sutinkate su teiginiu, kad aukštosios mokyklos yra nevienodai pasiruošę įgyvendinti studentų mobilumo politiką?
- B. Taip, tai yra akivaizdu. Galima pasižiūrėti pagal tuos bendruosius skaičius ir jie juk mums ir atskaitas kasmet teikia. Suprantat, atrinkti geriausius studentus ir išsiųsti, kad jie gerai atstovautų ir instituciją, ir šalį yra vienas dalykas. Yra kiti dalykai, tų studentų paruošimas, tų partnerių suradimas gerų, kad tai būtų studentui pridėtinė vertė dėl to, kad jis išvažiuoja. Tada labai dažnai irgi, pavyzdžiui, yra problema, kad viskas paliekama tik Tarptautinių ryšių skyriui. Iš tikrųjų, institucijoje tai kaip ir šalyje turi būti tam tikra strategija, ir palaikymas iš įvairių lygmenų, tai ir aukštojoje mokykloje turi būti vadovybės palaikymas, tam kad skatintų tą mobilumą ir dėstytojų iš kitos pusės, nes yra priešiška nusiteikusių dėstytojų. Žmogiškieji resursai, kiek tie žmonės, kurie dirba su ta programa yra kompetentingi, yra tikrai labai ilgus metus dirbančių žmonių ir turinčių didžiulę patirtį toje tarptautiškumo srityje. Mes netgi kasmet atrenkam ir apdovanojam tokias institucijas. Bet yra kur dažnai keičiasi, tai vėlgi ta programa visai nėra tokia paprasta. Tai ne vien tik studentų atrinkimas, paruošimas, išsiuntimas. Tai ir studentų priėmimas, administraciniai dalykai, lėšų administravimas, jų priežiūra, panaudojimas. O kartais atsitinka taip, kad institucijos netgi nepanaudoja visų pinigų ir sugrąžina. Vienos institucijos gali daugiau išsiųsti ir jiems būtų poreikis didesnis, bet kitos ne. Labai yra skirtingai.

- A. Dėl finansavimo jau minėjote, kad manot, jog šiuo metu pakankamai finansuojamos mainų programos?
- B. Na kaip, pinigų niekada nebūna per daug. Tai dabar iš tikrųjų iš ES gauname apie 8 mln. eurų metams, iš valstybės biudžeto mes turime apie 6 mln. litų, paskutinių metų skaičiai. Ir šiemet mes dar gavome rudens semestru iš struktūrinių lėšų irgi apie 6 mln. litų. Šiaip lėšų galima sakyti pakanka tam skaičiui, kuris realiai galėtų išvažiuoti. Yra kai kuriose institucijose poreikis gal ir didesnis, ir gebėjimas gal išsiųsti būtų daugiau, bet yra tie skaičiavimai. Institucijos gauna, bet yra kurios nepanaudoja pinigų ir gražina, tada mes, jeigu turim galimybę, perskirstom kitiems, jeigu būna tai metų pabaiga, turime gražinti į biudžetą. Nors galėtų būti išnaudojamos. Ta prasme, finansavimas yra iš tikrųjų ne mažas ir jo užtenka išsiųsti 4000 studentų per metus. Duodam institucijoms ir organizacines lėšas, iš kurių gali ir viešinimą programų padaryt ir kažkokį parengimą studentų, čia irgi nuo institucijos priklauso.
- A. Kaip Jūs vertinate tą ES iškeltą tikslą, kad 2020 m. 20 proc. aukštųjų mokyklų absolventų būtų įgiję mobilumo patirties?
- B. Siekis labai ambicingas iš tikrųjų ir vėlgi ten kalba eina ne vien apie fizinį mobilumą, t.y. ir apie galimybių sudarymą įgyti tarptautinės patirties, ten yra ir tokios galimybės kaip virtualus mobilumas. Nežinau, siekis visada turi būti ambicingas, kitaip nebūtų ko siekti. Prieš gerus 7 metus irgi buvo siekis, kad nuo pradžios programos 1987 m. iki 2013 m. pasiekti 3 mln. Erasmus studentų ir išėjo kažkaip. Tai kai siekis yra, tam, kad jį įgyvendinti, turi būti tam tikros priemonės, tai tų priemonių gali būti labai įvairių.
- A. Kaip manote, su kokiomis didžiausiomis kliūtėmis ar iššūkiais susiduria mobilūs studentai?
- B. Čia irgi studentai galėtų pasakyti daugiau, bet mes šiek tiek matome bendrai visą vaizdą per šitiek metų. Pradžioje buvo labai sunku dėl kalbos. Pas mus ne tiek daug yra kalbančių gerai prancūzų ar vokiečių kalba, ar sunkiau į Italiją, Ispaniją nuvykus. Daug buvo problemų šioje srityje. Aišku, mūsų pačių studentų žinios prieš 10 metų irgi labai skyrėsi. Dabar jau geriau – moksleiviai ateina gerai mokantys užsienio kalbą. Buvo nemažai problemų ir su studijų pripažinimu, kas jau iš esmės didžiąja dalimi yra išspręsta. Yra, kad sugrįžus nenorėdavo užskaityti, bet nebuvo tos sistemos kaip užskaityti tas studijas užsienyje. Kas po truputį išsisprendė, nors yra dar vienas kitas atvejis kartais institucijose. Anksčiau būdavo dažniau studentų nusiskundimų, mums rašydavo, mes turėjom tokį Nacionalinį komitetą, kuris galėdavo svarstyti tam tikrus klausimus, susijusius su pripažinimu. Mūsų Lietuva priėmė tą sprendimą, kad diplomo priedėlis yra toks pat, kaip visos Europos, ten yra integruota galimybė įrašyti tuos dalykus, kurie išklaustyti užsienyje ir kalba, kuria išklausė. Tad ta sistema jau veikia geriau. Kalbant iš asmeninės, psichologinės pusės, susiduria studentai su psichologinėmis problemomis, nes ne visi yra pasiruošę išvažiuoti ir yra ne vienas atvejis per tą laikotarpį nelabai laimingai

pasibaigęs, yra kad neatlaiko įtampos, kitokios kultūrinės terpės, neišbūna ir sugrįžta studentai. Ir, sakykim, galbūt pervertina savo jėgas, kad galės nuvažiuot ir mokytis, o jeigu ten reikalavimai aukštesni yra, tai ir rezultatai gali būti ne tokie kaip kad čia turėjo. Įvairių yra niuansų.

Ekspertas E₂

- A. Koks, Jūsų nuomone, yra mokslo tarptautiškumo ir studijų judumo ryšys?
- B. Vienareikšmiškai negalima atsakyti, ryšys nėra tiesiogiai parodytas. Didžiausia programa yra Erasmus ir labiausiai vertinamas programos poveikis individualiai karjerai. Programoje dalyvavę studentai yra linkę tęsti akademinę karjerą. Kitos naudos mokslui nėra įrodyta. Tuo jie prisideda prie mokslinių tyrimų, didžiausias indėlis yra magistrantūros ir doktorantūros studentų.
- A. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai studentų akademinų mainų tikslai? Kodėl jie svarbūs studentui, šaliai ir ES?
- B. Jeigu nekalbant tik apie Erasmus programą, tai apskritai manau, kad akademinų mainų pagrindinis tikslas būtų pasikeiti žiniomis, įgūdžiais, daugiau tokie į akademinę pusę orientuoti tikslai, o jeigu žiūrint iš Europos Sąjungos iniciatyvų arba iš Lietuvos strateginių planų ar nuostatų, tai yra vienas iš kokybės, studijų kokybės gerinimo, užtikrinimo elementų, tai taip pat yra tos tarpkultūrinės patirties įgijimas, ryšių užmezgimas, kas taip pat dar turi įtakos ir tolesnei karjerai absolventų, pavyzdžiui, kažkokių perspektyvų platesnių suteikimas.
- A. Kokia Jūsų nuomonė apie studentų mainų programas ir kokius studijų mainų privalumus nurodytumėte (privalumus Jūs jau šiek tiek apžvelgėte, o kokius mainų programų trūkumus nurodytumėte)?
- B. Trūkumai būtų gal vieni iš tokių, kad nėra pakankamai dėmesio skiriama prieinamumai. Jeigu kalbant apie kokybę, tai kaip ir yra gana aukštas lygis kokybės užtikrinamas, pavyzdžiui, Erasmus Mundus yra paremtas kokybės kriterijumi, atranka ir institucijos dalyvauja. Jau vien tai, kad jos dalyvauja, reiškia, kad jos turi pripažinti viena kitos kokybes, standartus. O apie prieinamumą, tarkim, nėra toks didelis dėmesys skiriamas, kad pavyzdžiui, studentams su tam tikru socialiniu – ekonominiu statusu, su žemesniu statuse gali būti kažkokia problema. Dėl neįgaliųjų studentų tai yra kiek žinau gan nedidelis dalyvavimas tose programose.
- A. Ar sutinkate su teiginiu, kad ES vykdoma studijų judumo politika yra nuosekli?
- B. Taip, manyčiau, kad yra gana nuosekli ir sakyčiau, kad yra viena iš sėkmingesnių ES politikų.
- A. Kaip manote, ar studijų judumo politika yra pakankamai reglamentuojama ES / šalies / instituciniu lygmeniu ir kuris lygmuo, Jūsų nuomone, turi daugiausiai reikšmės?
- B. Tai manau, kad ES lygmeniu yra pakankamai reglamentuojama ir ten viskas aišku kaip ir, yra tos programos pagrindinės, yra nuosekliai vystoma jau daugybę metų, 25 metus jau. Šalies lygmeniu

taip pat yra pakankamai, manyčiau, reglamentuojama, nes yra patvirtintas strateginis planas dėl tarptautiškumo iki 2016 m., o prieš tai buvo Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo programa, tai kaip ir išlaikomas tas nuoseklumas. Manau, kad pakankamai. O dėl aukštųjų mokyklų, tai yra kiekvienos aukštosios mokyklos autonomijos reikalas. Kaip jie mato tas kryptis, kur jiems geriau, ar jiems išvis verta dalyvauti ir, manau, kad turėtų būti suderintai su jų misija, su tikslais, atsispindėti strategijose, ar integruotoje, ar savo atskirą turėtų turėti, manau priklausomai nuo institucijos. Ir turbūt įgyvendinimui vis dėlto yra svarbiausias institucinis lygmuo, kiek jos įsijungia į tas ES mobilumo programas, kiek jos dalyvauja, kiek jos plėtoja jungtines studijų programas. Tai reikalauja aišku ir resursų. Bet tai yra svarbiausia, manau, nes tam lygmeny yra ir įgyvendinama.

- A. Taigi Jūs tą aukštųjų mokyklų autonomiją matote kaip teigiamą dalyką? Kad jos pačios gali nusistatyti bendradarbiavimo kryptis?
- B. Taip, aš tai matau kaip teigiamą dalyką.
- A. Kaip manote, ar Lietuvoje užtikrinamas studijų judumo prieinamumas kiekvienam aukštojo mokslo studentui? Jei ne, kokias problemas išskirtumėte?
- B. Aš jau minėjau šiek tiek apie tai, kad nėra didelis neįgaliųjų dalyvavimas ir apskritai yra sunku juos atsekti, jų tas atstovavimas aukštajame moksle nėra labai lengvai apčiuopiamas ir, lyg ir, yra nepakankamas, o taip pat ir mainuose jų dalyvavimas yra gana mažas, po kelis žmones per metus.
- A. Kaip manote, ar studentų judumo galimybės Lietuvoje yra pakankamai viešinos? Ar yra pakankamai informacijos? Ar pakankamai skatinamas studentų judumas?
- B. Svarbiausias, be abejo, yra jų viešinimas instituciniame lygmenyje, todėl ar galimybės dalyvauti tokiose programose yra pakankamai viešinos, geriausiai galėtų atsakyti patys studentai. Dėl skatinimo, manau, kad jeigu aukštojoje mokykloje lieka neužpildytų vietų (judumo programose), su skatinimu reikėtų padirbėti šiek tiek daugiau. Tačiau aš tokios informacijos neturiu. Šalies mastu galbūt daugiau dėmesio tam galėtų būti skiriama.
- A. Kaip manote, kodėl pastaraisiais metais net keliuose nacionaliniuose dokumentuose ryškėja tendencija akcentuoti Lietuvos studentų judumo kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes?
- B. Čia yra minėta strateginiame plane, kad Lietuvos mastu yra tokia strateginė nuostata būtent plėtoti bendradarbiavimą su Šiaurės šalimis ir rengti specialistus tam tikruose sektoriuose, kad jie turėtų įgūdžių ir kalbos žinių. Taigi, manau, kad tai yra vienas iš pagrindinių dalykų, kodėl plėtojama ta kryptimi. Na, čia turbūt ir netiesioginės gali būti įtakos, bet yra tyrimų programos ir taip pat plėtojamos buvo jungtinės studijų programos (NORDPLUS, jei neklystu), tai galbūt kaip regiono plėtrai tai yra svarbu, kaip ir viena iš Rytų partnerystės krypčių, o kita yra bendradarbiavimas su Šiaurės šalimis. Toks regioninis bendradarbiavimas.

- A. Jūs minėjote, kad teigiamai vertinate aukštosioms mokykloms suteiktą autonomiją pačioms nusistatyti tarptautinio bendradarbiavimo kryptis, tačiau norėčiau paklausti, kaip manote, ar aukštosios mokyklos sudaro pakankamai dvišalių bendradarbiavimo sutarčių? Nes lyginant statistiką pagal studentų skaičių, didžiausi Lietuvos universitetai yra MRU, VU ir VGTU, bet pastarasis turi žymiai mažiau studentų, tačiau išleidžia galima sakyti tiek pat studentų pagal ERASMUS mainų programą, kaip MRU ir VU.
- B. Galbūt ta autonomija tai ir atspindi, koks yra universiteto ar kolegijos požiūris, kiek reikia, kiek turi resursų tam ir kiek orientuojasi į tą tarptautiškumą, nors ES tikslas yra 20 proc., tai yra toks didelis tikslas. Bet jeigu universitetai nemato, sakykime, tame poreikio, kad dauguma ar kiekvienas būtų dalyvavęs toje mainų programoje, tai aš manau, kad jie tikrai pasveria tą už ir prieš, ir jie labiau orientuojasi į regioninius poreikius ar specialistų ruošimą tam tikram sektoriui, ir atitinka tuos kokybės standartus, ir nežiūri į tą pritraukimą ar išsiuntimą kaip į savo svarbią veiklą. Yra kitų universitetų, kurie labai į tai orientuojasi, tai man atrodo, kad bendrai proporcijos gali varijuoti. Sakykim, kaip ten VU užsibrėžęs tikslą, kad visi doktorantūros studentai turėtų tokią patirtį. Galbūt tai galima labiau susieti su orientacija į mokslinius tyrimus, nes, pavyzdžiui, yra dideli skirtumai tarp universitetų ir kolegijų studentų judumo, kolegijose yra tikrai mažas procentas, nors auga kasmet, bet jų yra ten apie 1 proc. kažkur, o universitetų visų yra apie 4. Galbūt tai yra orientacija studentų į tyrimus labiau. Universiteto dėmesys skiriamas labiau moksliniams tyrimams ir tada daugiau dėmesio skiriama ir judumui.
- A. Bet jeigu tuomet kiekviena aukštoji mokykla nusistatys, kiek studentų jai užtenka išleisti pagal mainų programas, kaip tuomet visos šalies mastu pasiekti tą aukštą judumo procentą, kurį taip skatina ES?
- B. Man atrodo, kad apskritai ta tendencija bet kuriuo atveju yra didėjimo. Bendras lygis didėja, o kaip paskui tarp tų universitetų pasiskirsto, tai manau, kad gali būti ir yra toks svyravimas, ir kad ateityje jis išliktų, nemanau, kad tai yra neigiamas dalykas. Tik kiekvienas universitetas ar kolegija pagal savo galimybes didina. Bet kokios ten problemos yra, čia reikėtų gilintis į kiekvieno, ar jie neturi strategijos ar tikslų nusistatę, ar nepakankamai informuojami studentai, kodėl jie nedalyvauja, ar pati institucija per mažai skatina ir nesuteikia informacijos, ar yra kažkokios problemos dėl, sakykim, kreditų pripažinimo, nors, kiek žinau, nėra jau, Lietuvoje ECTS sistema veikia. Galbūt studentai nėra pakankamai motyvuoti, jiems nieks to neišdėsto ir jie nesulaukia kažkokio postūmio. Gal yra sąsajos su dėstytojų mobilumu, nes yra taip, kad mobilesni dėstytojai kažkiek perduoda tą patirtį, labiau skatina. Arba yra toks „sniego gniūžtės efektas“, kai mobilūs studentai sukuria tokią bendrą atmosferą ir perduoda informaciją apie tas programas kitiems studentams. Čia tikrai reikėtų pasigilinti tam instituciniame lygmenyje kas vyksta, mes neturim daug informacijos apie tai. Bendrai finansavimas didėja toms programoms

ir studentų daugėja, o kodėl po institucijas pasiskirsto skirtingai mobilumas, tai jau reikėtų giliau tirti.

- A. Ar pritariate teiginiui, kad skirtingi universitetai yra nevienodai pasiruošę vykdyti akademiinių mainų programas (išsiunčiant studentus)?
- B. Studentas aplikuoja studentas pats, ta prasme, tik tiek kad gali būti problemų su kažkokiu praleidimu, suderinimu savo institucijos viduje dėl to, kaip užskaitys jo tą išvykimą, turėtų lyg ir užskaityti, ar egzistuoja reali praktika irgi klausimas. Bet iš tikrųjų studentas gauna stipendiją kažkokią tam laikotarpiui ir čia, man atrodo, daugiau priklauso nuo studento motyvacijos ir nuo to, ar gauna informacijos. Ką gali padaryti universitetas tai turbūt paskatinti arba turėti jungtines programas su kitais universitetais, tokiu būdu padidintų išvykimą. Jeigu dėl jungtinių programų, reikia resursų ir čia valstybė gali įsikišti, daugiau skirti būtent jungtinių programų parengimui.
- A. Kaip manote, ar studentų judumo programos yra pakankamai finansuojamos?
- B. Finansavimas didėja. Šiaip, pagal paskutinių metų duomenis, matoma tendencija, kad apskritai lėšų didėja mainų programoms. Ir aišku - yra ir konkursas. Būtent studentai, kai jie aplikuoja, jie dalyvauja kažkokiam konkurse. Tik ne visi yra atrenkami. Tai vat kažkoks balansas, manau, kad turi ir išlikti. O aišku, jeigu norima, kad pasiekti tą 20 procentų tikslą mainų programų, tai čia turėtų būti daugiau ateityje lėšų numatoma.
- A. Jūsų nuomone, su kokiais didžiausiais iššūkiais / kliūtimis susiduria mobilūs studentai?
- B. Finansavimo galbūt nepakankamumas studentams būtent. Nežinau Lietuvos duomenų, bet Europos mastu buvo viena iš problemų, kad studentai gauna stipendijas tam laikotarpiui, bet tai nėra pakankamai padengti kitus kaštus kažkokius, pragyvenimo kaštus galbūt, gal kažkokių kelionių ar konferencijų, bet ypač, sakykim, čia irgi gal ne vienodo prieinamumo problema, kad galbūt gali kažką iš savo lėšų padengti, bet ne visi studentai. Tai vat tai yra viena iš tokių problemų. Paskui buvo minėta kalbos problema. Tai čia nepakankamas kitos kalbos žinojimas, gali būti barjeras tiek ir išvykti, tiek paskui ir išvykus. Tai vat būtų gerai žinoti čia Lietuvos tokius duomenis – aš tokių neturiu. Kas Lietuvos studentams aktualiausia, tai aš galvoju galbūt ŠMPF, jeigu jie administruoja tas programas, jie greičiausiai susirenka studentų atsakymus. Galbūt. Ar jie buvo patenkinti ir su kokiomis problemomis jie susidūrė. Būtų įdomu Lietuvos pasižiūrėt. Tai va čia gali būti tokios bendros problemos. Tai kaip minėjau, kreditų pripažinimas, finansavimas, kalbos problemos. Tokios gal pagrindinės būtų.
- A. Ar, Jūsų nuomone, Lietuva išnaudoja visas galimybes įgyvendindama studijų judumo politiką?
- B. Žiūrint nacionaliniame lygmenyje, tai galbūt galėtų daugiau iš tikrųjų priemonių ar daugiau finansavimo skirti būtent jungtinių programų parengimui ir gal kita problema būtų, na čia galbūt prieinamumo didinimas, ir išplėstų ir tos finansavimo paramos gavėjų ratą ir bendrą skaičių galbūt galėtų finansuoti daugiau. Iš tikrųjų pagrindinė ta programa tai yra būtent Erasmus

programa. Tai čia tiesiog pasinaudoti Europos Sąjungos iniciatyva. Gali, aišku, būti ir papildomos priemonės pavyzdžiui per Lietuvos Mokslo Tarybą (LMT) - finansuojamos stažuotės, doktorantūros stažuotės ir, bet čia truputį gal tikrai susiję, kad studentų mokslinė veikla apskritai. Bet irgi išvykos į kitas valstybes, man atrodo, tik doktorantams yra finansuojamos. Tai galbūt būtų galima išplėsti irgi ne tik doktorantams, bet pavyzdžiui bakalaurų išvykos kažkokios tai, magistrų į konferencijas ir, sakykim, tai būtų jau iš biudžeto labiau finansavimas, greta to, ką finansuoja Europos Sąjunga.

- A. Kaip manote, koks galėtų būti Jūsų atstovaujamos institucijos indėlis į studentų judumo skatinimą?
- B. Iš tikrųjų, galėtų būti būtent stebėsenos funkcija, vertinimo funkcija, kaip būtent Lietuvos studentams sekasi. Tokie instrumentai yra šiaip numatyti ir yra vykdomi/užsakomi Europos Komisijos, tai yra vertinimo ataskaitos, paskui yra studentų apklausos, būtent kurie gavo paramą yra vykdomos Europos mastu. Tai manau, kad mūsų institucijos galėtų daug giliau paanalizuoti Lietuvos studentų patirtį ir problemas, galbūt bendradarbiaujant su ŠMPF. Tai būtų, ta prasme, iš kur gauti duomenis - ar tai studentų apklausas kažkokį įrankį panaudoti. Tai toks galėtų būti vertinimas ir stebėsenos, ir tų problemų identifikavimas. Ir tada, aišku, būtų kažkokios rekomendacijos dėl to, kaip efektyviau organizuoti ir skatinti studentų judumą.

Ekspertas E₃

- A. Koks, Jūsų nuomone, yra mokslo tarptautiškumo ir studijų judumo ryšys?
- B. Aukštojo mokslo tarptautiškumas – vienas svarbiausių dabartinės Europos aukštojo mokslo politikos darbotvarkės klausimų. Pagrindinis tarptautiškumo tikslas – gerinti aukštojo mokslo kokybę, geriau paruošti studentus gyvenimui ir darbui globalaus pasaulio sąlygomis, todėl visuomenės pripažįsta žinių svarbą ir vis dažniau siekia išsilavinimo ne tik gimtosiose, bet ir užsienio šalyse. Aukštojo mokslo tarptautiškumas neišsivaizduojamas ir praktiškai neįmanomas be tarptautinių švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų, be studentų, dėstytojų judumo programų.
- A. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai studentų akademinų mainų tikslai? Kodėl jie svarbūs studentui, šaliai ir ES?
- B. Studentai išvažiuoja pasisemti akademinų žinių, socialinės ir kultūrinės patirties kitose šalyse. Šiandien geru studentu ir geresniu ir už kitus pranašesniu būsimu darbuotoju laikomas asmuo, kuris turi tarptautinę studijų ir tarptautinę praktikos patirtį. Dabar viskas sukasi apie tarptautiškumą. Akademinų mainų pagalba stiprinamas europinis ir pasaulinis bendradarbiavimas aukštojo mokslo srityje, skatinamas bendradarbiavimas tarp aukštojo mokslo institucijų ir tarptautinių įmonių. Akademinų mainų pagalba kuriamos priemonės, kurių

pagalba tobulinamos mokymo programos, rengiami nauji kursai, skatinamos naujovės, keliama studijų kokybė.

- A. Kokia Jūsų nuomonė apie studentų mainų programas? Kokius studijų mainų privalumus ir trūkumus nurodytumėte?
- B. Tai yra tiesiog puiki galimybė, kuria pasinaudoję, asmenys įgyja gyvenimus keičiančios patirties. Įžvelgiame vien tik privalumus visais aspektais tiek studento akademiniiais, tiek socialiniais, kultūriniais ir žinoma ateities karjeros.
- A. Ar sutinkate su teiginiu, kad ES vykdoma studijų judumo politika yra nuosekli?
- B. Taip, sutinku.
- A. Kaip manote, ar studijų judumo politika yra pakankamai reglamentuojama ES / šalies / instituciniu lygmeniu ir kuris lygmuo, Jūsų nuomone, turi daugiausiai reikšmės?
- B. ES pilnai reglamentuoja judumo politiką, Lietuvoje reglamentai priimami sklandžiai ir taikomi labai sėkmingai, institucijos taip pat siekia aukštus rodiklius įgyvendinime. Visi šie Lygmenys labai svarbūs.
- A. Kaip manote, ar Lietuvoje užtikrinamas studijų judumo prieinamumas kiekvienam aukštojo mokslo studentui? Jei ne, kokias problemas išskirtumėte?
- B. Tikrai taip, vienintele kliūtis, pats studentas.
- A. Kaip manote, ar studentų judumo galimybės Lietuvoje yra pakankamai viešinos? Ar yra pakankamai informacijos? Ar pakankamai skatinamas studentų judumas?
- B. Neabejotinai imamasi visų įmanomų skatinimo priemonių ir jos labai dažnai tobulinamos.
- A. Kaip manote, kodėl pastaraisiais metais net keliuose nacionaliniuose dokumentuose ryškėja tendencija akcentuoti Lietuvos studentų judumo kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes?
- B. Tiesiog studentai renkasi institucijas, kuriose jie tikrai galės įgyti kitokios patirties, kur švietimo politikų modeliai bus kitokie, o kartais jie tiesiog nori išvykti toliau, taip pat mano, kad CV esantis įrašas, kokioje šalyje studijavo, jau daug ką komunikuoja darbdaviams.
- A. Ką manote apie aukštosios mokykloms suteiktą autonomiją pačioms nusistatyti tarptautinio bendradarbiavimo kryptis?
- B. Pritariame.
- A. Ar sutinkate su teiginiu, jog skirtingi universitetai yra nevienodai pasiruošę vykdyti akademinį mainų programas?
- B. Jei kalbame apie Lietuvos universitetus - tai drąsiai teigiame, kad didžioji dalis Universitetų, gyvuojančių daugiau nei 5 metus yra pasiruošę puikiai, tą patį galime pasakyti apie kolegijas. Apie užsienio universitetus yra įvairių nuomonių.
- A. Kaip manote, ar studentų judumo programos yra pakankamai finansuojamos?

- B. Mūsų manymu, labai džiugu, kad studentams apskritai yra suteikiamas finansavimas, ir galimybė studijuoti universitetuose, kur neretai mokslas kainuoja labai brangiai. Esamo finansavimo pakanka toms išlaidoms, kurioms skirtas finansavimas t.y. iš dalies padengti kelionės ir pragyvenimo priimančiojoje šalyje išlaidas.
- A. Jūsų nuomone, su kokiais didžiausiais iššūkiais / kliūtimis susiduria mobilūs studentai?
- B. Dažniausiai studentai pamini, kad didžiausi jiems tekę iššūkiai kilo dėl kultūrinių skirtumų.
- A. Ar, Jūsų nuomone, Lietuva išnaudoja visas galimybes įgyvendindama studijų judumo politiką?
- B. Tikrai manome, kad išnaudoja ir gausiai prisideda, ypač prie finansavimo. Yra nuostabu, kad didesnė dalis studento stipendijos yra skiriama iš Valstybės biudžeto lėšų.
- A. Kaip manote, koks galėtų būtų Jūsų atstovaujamos institucijos indėlis į studentų judumo skatinimą?
- B. Jau yra labai didelis. Rengiami įvairūs renginiai instituciniu ir nacionaliniu mastu, vykstama į mokyklas, kur mokiniai išgiršta apie judumo galimybes.

Ekspertas E₄

- A. Koks Jūsų nuomone yra studijų tarptautiškumo ir studentų judumo ryšys?
- B. Tai aš suprantu, kad studijų tarptautiškumas gali būti ir yra truputėlį platesnis negu studijų mobilumas. Tai gali būti dėstytojas vizituojantis iš užsienio arba praktika tarptautinė, arba studijų programa, kuri yra sujungta su kito universitetu, tyrimai ir panašūs dalykai. Tai aš manau, kad tos galimybės, kurios yra tiesiogiai susijusios su studentų mobilumu, jos galbūt ženkliausiai prisideda prie šito, nes tada jie patys patiria, ką reiškia būti užsienyje ir ką reiškia ta aplinka, kuri yra kita. Ir čia yra viskas labai stipriai susiję su tuo mūsų vadinamu patyriminiu mokymusi, kai daug dalykų žmonės išmoksta ne tik iš knygų, seminarų ir paskaitų metu, bet kur kas daugiau dalykų išmoksta, kurie yra naudingi gyvenimui ir ypač socialinių, tų minkštųjų įgūdžių įgyja, jie tada, kai išvažiuoja ir yra įmetami į, pavadinkim, tą „šaltą vandenį“ ir turi kažkaip iš to išplaukti arba neišplaukti.
- A. Kokie, Jūsų nuomone, yra pagrindiniai studentų akademinių mainų tikslai ir kuo jie svarbūs studentui, šaliai ir ES?
- B. Čia yra iš tikrųjų labai sudėtingas klausimas, nes iš tendencijų, kurias matom, tai iš principo galbūt reikėtų sakyti, kad tai yra daugiau mados reikalas šiai akimirkai – visi važiuoja, tai ir aš važiuoju. Ir tik tada pradeda galvoti, o kodėl aš važiuoju ten. Kitas dalykas, kuris mane asmeniškai labai neramina, kaip susiduriantį su šitomis programomis, tai yra netgi pačių institucijos, kurios iš principo skirsto finansavimą šitoms programom ir užsiima vienokiu ar kitokiu programų įvaizdžio formavimu. Jos pačios pripažįsta, kad nieko blogo, kad mes Erasmus'ą pristatome per tai, kad Erasmus'o metu tu gali susirasti tarptautinį partnerį gyvenimui

arba kodėl gi neviešinus Erasmus programos per tai, kad tai yra programa, per kurią tu gali gerai „atsitūsint“ pusę metų. Tai šitie dalykai man galbūt atrodo dar truputėlį sunkiau suprantami, na kaip institucija gali sau leisti tai daryti, bet iš kitos pusės tai yra irgi pateisinama, nes tai yra lengvesnis kelias, kaip prieiti ir įtraukti daugiau jaunų žmonių. Ir galbūt netgi nieko nėra blogo, kai jie nevažiuoja sąmoningai suprasdami, kas ten įvyks su jais, kad jie neįvardija iš karto, kad „taip aš išmoksiu tokių ir tokių dalykų, patobulinsiu kalbą ar praplėsiu savo socialinį kapitalą ir panašius dalykus“, bet kad jie važiuoja su mintimi, kad jie „pasitūsins“, tačiau grįžta įgiję tų kompetencijų, kurias ir norėjo programa suteikti, tik tiek, kad tai nėra internalizuota ir tai nėra įvardinta žodžiais paties to studento, kuris važiuoja. Tai čia galima žiūrėti įvairiai į tai, bet aš manau, kad nemaža dalis jaunų žmonių, kurie važiuoja ten, remiasi savo bendraamžių patirtimis arba tų kurie patyrė ir kurie papasakojo, kad „na jo, gerai „pasitūsinau“, buvo geras laikas“, tačiau yra nemaža dalis, kurie grįžta arba važiuoja tikslingai į tas valstybes, kuriose švietimas yra truputėlį rimtesnis, nes, pavyzdžiui, yra visiems jau žinomas dalykas, kad jeigu žmogus važiuoja į Pietų Europą, tai akivaizdu, kad jis nevažiuoja ten mokytis, bet yra tokių universitetų, kur niekas nevažiuoja nesimokyti, nes yra per daug dideli reikalavimai, kad ir Erasmus studentui, bet vis tiek iš tavęs bus reikalaujama, kaip ir savo universitete. Tai aš manau, kad žmonės atsirenka, žinodami tuos dalykus. Tie, kurie nežino, jei važiuoja ir supranta jau būdami vietoje, labai gaila, bet nieko nepadarysi. O Lietuvai galbūt pirmiausia tai yra integracijos toks dar vienas iš būdų, nes labai darosi akivaizdu, kad kuo toliau, tuo vis daugiau jaunų žmonių jau turi tą tarptautiškumo patirtį, nėra kažkoks stebuklas, ką anksčiau turėjo tik privilegijuoti žmonės. Nežinau, kaip Lietuva tvarkysis, ypatingai darbdaviai su tuo, kaip pripažinti tas kompetencijas, ar pripažinti jas, kaip tam tikras išskirtines kompetencijas ir ar tai iš tikrųjų pakelia jaunų žmonių konkurencingumą, tarkim, darbo rinkoje ir panašiai. Lietuvai yra gera galimybė labiau integruotis į ES. O ES atvirkščiai – yra svarbu, kad Lietuva taptų dar labiau europietiška ir kad žmonės save labiau identifikuotų, na čia tas nacionalinės tapatybės praradimo yra klausimas jautrus, bet mes kažkaip to labai nesureikšminam ir visgi, manau, kad tai, ta kryptis, kurią Lietuva pasirinko stodama į ES, ji turėjo šitą elementą bet kokių atveju, kad mes tapome ne tik LR piliečiais, bet mes priimam ir Europos pilietybę. Ir dėl to nereikia stebėtis, kad tai vyksta. Ir tas dalykas nesustos ir jis jau yra nebesugražinamas, nes per daug žmonių jau išvažiavo arba per daug žmonių jau pamatė kokios yra galimybės. Arba tiesiog Lietuvoje susidūrė su kitų tautybių žmonėmis tai, na aš manau, kad tai toks abipusis integracijos procesas, kuris vyksta ir programų dėka.

- A. Tai Jūs studentų mainų programas, kaip supratau, vertinat teigiamai?
- B. Iš principo, taip. Atskiras programas reikėtų vertinti atskirai. Tačiau bendrai mobilumo pati idėja, aš negalėčiau dirbti šitoje pozicijoje, kurioje dirbu, jeigu aš jų nevertinčiau teigiamai.

Aišku, turiu savo kritinius momentus dėl tam tikrų atskirų programų ir dėl to, kas vyksta arba na, kaip ir sakiau, kaip tos programos yra pateikiamos, bet taip – tik teigiamai.

- A. O kalbant tik apie Erasmus programą, gal kažkokius trūkumus ir privalumus programos išskirtumėte?
- B. Na tai minėjau tą viešinimo aspektą, kuris yra man abejotinas ir jis labai stipriai persismelkia, nes Erasmus programa iki šiol gaudavo didžiausią dalį finansavimo bendrai Mokymosi visą gyvenimą programos rėmuose. Ir dabar, kaip žinote, kitais metais ši programa pervadinama Erasmus plus. Tai reiškia, kad ši dalis Mokymosi visą gyvenimą programos rėmuose turi ypatingą dėmesį ir ypatingą atpažinimą, ir turi ypatingą pripažinimą tiek politiniame lygmenyje, tiek panašu, kad žmonėse. Bet aš manau, kad nereikėtų to taip sureikšminti. Manau, kad bendrai ES programų kontekste yra ir kitų programų, kurios irgi labai vertingos. Ši programa yra masinė, nes tiesiog susieta su formaliu švietimu ir automatiškai yra labai didelis skaičius žmonių, kurie yra toje sistemoje, ir kurie gali išvažiuoti, ir čia nėra didelės bėdos. Erasmus programoje vienas iš tikslų ir kodėl universitetai taip aktyviai dalyvauja, yra tai, kad būtų studijų kokybės tam tikri procesai, per tai, kad žmonės pamato kaip yra ten, parvažiuoja, sako „čia kažkas negerai“. Siūlo, ar bando taisyti tam tikrus dalykus, arba nusivilia ir grįžta atgal. Erasmus programoje nėra tos mokymosi dimensijos. Mokymosi, taip pavadinkim, „refleksiniu būdu“, kai tu atsisėdi ir permąstai: „tai ką aš iš to išmokau“. Yra aišku mentoriai, yra vienas kitas susitikimas ir tokie neformalūs tinklai Erasmus programos atsiradę, bet aiškios struktūros šiuo klausimu nėra. Aš manau, kad to Erasmus programoj labai trūksta. Nėra to tokio labai gilaus pažiūrėjimo į tai, kokiam aš kultūriniam kontekste esu. Ir aš abejoju ar kiekvienas grįžęs iš Erasmus iki galo suprato, kur jis buvo ir apie ką yra ta šalis, nes dažniausiai jie laikosi labai tarptautinėse bendruomenėse, yra mažai šansų išmokti vietinę kalbą, reikia pačiam būti labai motyvuotam. Nes ir studijuoji labiau anglų kalba ir nėra to tokio „už ausų panardinimo“ į tą kultūrinį vandenį. Aš manau šie aspektai Erasmus programoje yra tie silpnieji.
- A. O galėtumėte ES vykdomą studijų judumo politiką pavadinti nuoseklia?
- B. Man sunku vertinti programos nuoseklumą nuo pradžių, nes aš domiuosi programa nuo tada, kai Lietuva prisijungė, todėl negaliu pasakyti apie raidą nuo 1987 m., tačiau žinodamas planus, tarkim nuo 2014 m., džiaugiuosi, kad programa plečiasi ir ji apims ne tik bakalauro pakopos studijas, bet tarkim yra planų turėti tas pačias judumo galimybes ir magistro studijų studentams ir netgi skirti ten didesnę akcentą, ir daugiau lėšų šitam. Tai aš manau, kad tai yra geras žingsnis. Iki šiol Erasmus programa per daug dėmesio tam neskyrė.
- A. Kaip manote, ar studijų judumo politika yra pakankamai reglamentuojama Lietuvoje, ypač instituciniu lygmeniu, aukštosiose mokyklose?

B. Na tai yra daugiau universitetų vidaus taisyklių klausimai, universitetai Lietuvoje yra autonomiški ir kiekvienas universitetas turi savo politiką šiuo klausimu. Bet kiek man teko bent jau ir savo universitete matyti, tai kad šie dalykai pakankamai lanksčiai vyksta šiai akimirkai ir patys universitetai bent jau deklaruoja, kad jie nori išsiųsti kiek įmanoma daugiau žmonių, suteikti jiems galimybę pasinaudoti mobilumo programa. Tai panašu, kad reglamentavimas nėra kažkoks labai sudėtingas ta prasme, kad tu kai grįžti, tau nėra didelių problemų dėl to, ką man dabar daryti. Kalbant bendrai apie studijų mobilumą (ne tik kad pasinaudojus labai konkrečia programa, nes Erasmus yra aiškiai labai reglamentuota) kur tarkim išvažiuoja į universitetą, kuris nepriklauso ar neturi Bolonijos proceso, tai tada atsiranda problemos, kaip užsiskaityti, ar užskaitys, ar reikės vėl kartoti viską, ar susimokėti už tuos dalykus, tai čia man atrodo yra bėdos. Tie variantai, kurie nėra priimti Bolonijos proceso, jie jau yra tada kažkokiaj pilkoj zonoj, kur nebeaišku, ką daryti. Jeigu universitetas neturi dvišalių sutarčių. Man atrodo yra kiti klausimai, kurie galėtų būti dar irgi keliami, tai bendrai dėl kompetencijų pripažinimo nacionaliniu lygiu, įstatymiškai. Ar tai yra kažkokia vertybė savaime valstybei ar ne. Šis klausimas, man atrodo, nėra net apskritai diskutuojamas Lietuvoje ir to nėra, bet man atrodo populiarėja Lietuvoje tas klausimas kaip elgtis su savo emigracijos patirtimi. Ar slėpti ją, ar rodyti ją. Nežinau, man atrodo, kad tie dalykai, kurie yra per labai konkrečias programas, jie yra aiškiai reglamentuoti, bet tie, kurie iškrenta iš to konteksto, jie yra labai sudėtingai suprantami netgi pačių universitetų.

A. Jūs minėjote, kad tas programų viešinimas Jums ne visiškai priimtinas, tačiau ar jis pakankamas? Ar yra užtektingai informacijos apie programas, kuriomis studentai gali pasinaudoti?

B. Bendrai?

A. Taip.

B. Kadangi mes patys tiesiogiai dirbam su informavimu ir informuojame apie šias galimybes, tai turim tam tikros patirties, bet bėda yra ne tiek atskirų programų viešime, kiek susigaudyme kas kaip nuo ko skiriasi ir kas man iš to. Nes tarkim Erasmus žino visi, bet, pavyzdžiui, Erasmus praktiką mažai kas žino, arba mažai kas naudojami, universitetai praktiškai neturi jokios konkurencijos tuo klausimu. Neišleidžia pinigų ir atiduoda, nes niekas nepasinaudoja. Tada yra dar galybė kitų programų, kurios nebūtinai dengia tik ES erdvę, bet yra ir atveriančios kitas galimybes išvažiuoti į kitus universitetus, bet apie tai žino galbūt mažiau. Tačiau ką aš norėčiau pasakyti, tai kad Lietuvoje trūksta apskritai bendrinės prieigos prie informavimo, kur studentas gali ateiti į vieną vietą, kur būtų pristatyta ne tik Erasmus programa, nes jo universitetas ten dalyvauja, nes universitetui gerai, kad tu ten dalyvautum, nes užpildysim vietas ir padidinsim konkurenciją, todėl turėsime geresnius studentus, kurie išvažiuoja. Bet kad apskritai, nepriklausomai nuo to, nesivadovaujant tom išankstinėm nuomonėm pristatyti tiesiog visas egzistuojančias galimybes arba kažkurioje vietoj rasti jaunam žmogui tą informaciją, kad

jis galėtų pats priimti sprendimą ir apsispręsti. Tai mums yra akivaizdu, kad jauniems žmonėms jau nereikia to papildomo „informacinio triukšmo“, nes jo ir taip jau yra tiek, kad žmonės nesusigauja, kas kaip skiriasi. Reikia susistemizuoti informaciją taip, kad būtų pagaliau aišku. Tai mes su tuo stipriai dirbame savanorystės srityje ir turim specialią duomenų bazę, pagal vienodus kriterijus pristatom skirtingas programas. Tai aš manau, kad toks dalykas būtų naudingas ir studijų mainų klausimu.

- A. Paskutiniaisiais metais net keliuose nacionaliniuose dokumentuose ryškėja tendencija skatinti studentų mobilumo kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes? Kokia Jūsų nuomonė apie tai?
- B. Na čia viskas labai paprasta. Čia siekiama „Lietuva 2030“ tikslų, kur aiškiai įvardyta mūsų orientacija į Šiaurės šalis, kuri yra akivaizdi politinio elito akimis, tačiau nežinau, kiek ji priimtina žmonėms. Šiuo metu emigracijos tendencija į Norvegiją yra nemaža, bet dėl to, kad Pietuose nebėra darbo. Bet iš tikrųjų, tai Lietuva tiesiog nori pati, iš politinio elito požiūriu pusės, save pozicionuoti kaip Šiaurės šalį. Tačiau Lietuvą lyginant su Estija, mes neturime tiek svertų savo pusėje, kiek estai. Jie kur kas labiau „nordikai“ negu mes ir galbūt tai nėra blogai, nes „nordikai“ yra stiprūs ir yra dalykų, kurių mes galim iš jų pasimokyti, tačiau mūsų identitetas, mano požiūriu, yra truputėlį sudėtingesnis negu vien tik „nordikų“. Tai nėra blogai, nes mums ekonomiškai naudinga ir galbūt eurointegracijos prasme mums irgi yra gerai, kad mes daugiau permetame savo gebėjimus, savo socialinį kapitalą į tas valstybes nei kad dairytumėmės į Rytus, kur akivaizdu, kad tai nėra stabilūs partneriai, ekonomine prasme. Lietuvai reikia perorientuoti savo verslą, o kol mes neturėsime žmonių, kurie gali dirbti tose vietose, nemoka kalbų, neturi patirčių, kontaktų ten, tol mes negalėsime to daryti. Tai yra persmelkta visoje valstybės politikoje, ne tik švietime.
- A. O kaip Jūs vertinate ES iškeltą tikslą pasiekti 20 proc. mobilumą 2020 m.? Kad kas penktas baigęs aukštąjį mokslą būtų turėjęs mobilumo patirties.
- B. Na, aš manau, kad tai yra įmanoma, kai Erasmus+ turi tokį „žvėrišką“ biudžetą, panašu, kad turėtų atverti daugiau galimybių, negu atverdavo iki šiol, bet šiuo atveju aš visgi būčiau labiau už kokybę negu už kiekybę. Aišku, bet kokia patirtis užsienyje yra dažniausiai naudinga, kad ji ir buvo bloga, tuo ji ir gali būti naudinga. Bet žmonės dažniausiai laimingi, pilni įspūdžių, norintys keisti, daryti kitaip. Tai čia nėra nieko blogo tame, bet kadangi administravimo lėšos sumažintos šių programų, būtų baisu, jei šių programų kokybė sumenkėtų. Tai to labai nesinorėtų, nes kaip aš minėjau, tai visgi yra nemaži ES ir Lietuvos milijonai, kurie yra ten sudedami. Tai dėl to būtų labai gaila jeigu ta tarptautinė patirtis taptų kažkoku neįvertinamu dalyku ir dėl to aš manau, kad reikėtų dirbti prie įvaizdžio formavimo ir prie to, kad tos kompetencijos yra įgyjamos tam, kad jos būtų atpažįstamos, visų pirma, kad patys žmonės suprastų, ką jie parsivežė iš ten, kad ne tik pabuvo ir „daug nuotraukų“, bet kad iš tikrųjų yra dalykų, kurie gali būti labai naudingi

gyvenime. Tai dėl to manau, kad tokie atradimai bet kam išvažiuojant gali būti labai svarbūs kuriant savo ateitį. Ir galiausiai Lietuvai pačiai yra labai gerai, nes žmonės pamato, kaip gali būti kitur. Ir aš linkėčiau važiuoti už ES ribų, nes Lietuva jau yra labai europietiška ir ką mes galime išmokti, tai tokių detalių, pavadinkim. Būtų gerai, kad Erasmus Mundus būtų dar daugiau „fokuso“ į ten ir kad žmonės norėtų tuo naudotis.

- A. Ar pritariate teiginiui, kad Lietuvos aukštosios mokyklos nėra vienodai pasirengę organizuoti studentų mobilumą?
- B. Negaliu nei pritarti, nei nepritarti, nes neturiu jokių duomenų apie tai.
- A. Kaip Jūsų atstovaujama institucija prisideda prie studentų judumo skatinimo?
- B. Mes kiekvienais metais pasiekiamo kažkur apie 100 tūkst. jaunų žmonių, kuriuos vienaip ar kitaip per savo portalą arba kitais kanalais informuojame apie tai, kokios galimybės jiems egzistuoja ir tai nėra vien tik studijų mobilumas, nes mūsų tikslinė grupė nėra tik studentai, tai gali būti ir moksleiviai ir nieko neveikiantys. Bendrai mobilumo skatinimas yra mūsų specialybė, dėl ko yra įkurtas mūsų tinklas, mes jau daugiau nei 20 metų skatinam jaunas žmones patirti ir suprasti, kokia tai yra nauda. Mes prisidedami prie viso šito informuodami jaunas žmones apie tai, kokia yra nauda ir parodydami, kokios yra labai konkrečios realios galimybės, kaip jas pasirinkti ar padėti susiorientuoti tose dalykuose, mes teikiame informavimą ir konsultavimą renginių metu, turime savo regioninių partnerių tinklą.
- A. Jūs užsiminėt, kad Erasmus+ sulauks dar didesnio finansavimo. Kaip jūs manot ar pastaraisiais metais buvo pakankamas finansavimas, ypač ta dalis, kurią skirdavo valstybė?
- B. Aš nežinau, kaip bus kitais metais, kokią dalį valstybė turės skirti, bet dažniausiai yra tokia taisyklė, kad Lietuva visgi nefinansuoja pilnai reikalingo kofinansavimo, kas yra sunkiai suvokiama, nes, tarkim, mūsų programa taip pat susiduria su šia problema. Valstybė galėtų daugiau dėmesio tam skirti, bet tai bendrai susiję su tuo, bet valstybė pati nelabai dar vertina mobilumo patirčių ar turi tą idėją, jog Erasmus lygu „party people“, tai čia turbūt yra problemos. Ir tuo, jog Lietuvoje apkarpytas biudžetas visada yra teisinamasi.
- A. Kaip manot su kokiais didžiausiais iššūkiais ir kliūtimis susiduria mobilūs studentai?
- B. Pirmiausia, jie sunkiai susigauja, kas nuo ko skiriasi, tada aš nesu tikras ar jie visą laiką nuvažiuoja pasiruošę morališkai ir psichologiškai šitam dalykui, tai yra labai svarbu, ypač jeigu yra išvažiuojama ilgiau nei pusmečiui, yra išgyvenamos visos fazės. Reikia žmonių, kurie padėtų probleminėse situacijose ir turėtų būti jaunimo informavimo darbuotojai. Mobilumo klausimai jauniems žmonėms yra sudėtingi ir kokia yra struktūrinė problema, kad auga Lietuvoje atskirtis tarp tų, kurie naudojami mobilumo galimybės ir tų, kurie net nesusimąsto apie tai. Ir mes apie tai daug diskutuojame ir su kolegomis Europoje. Nes tie kurie sėdi savo miesteliuose ir nelabai mato prasmės dalyvauti šiuose dalykuose, jie dar labiau tolsta, o tie, kurie naudojami, žino „kanalus“,

žino kitus būdus, kuriais pasinaudoti, mes netgi vadiname tai „seminariniu turizmu“. O šitie taip ir neišeina iš savo izoliacijos. Esminis momentas man atrodo, norint kad ir tie procentai būtų aukšti ir kad šitos programos pradėtų kurti pridėtinę vertę didesnę, yra sugalvoti būdus, kaip integruoti žmones, kurie yra iškritę iš švietimo sistemos, nedirba ar nieko neveikia, ką su jais daryti ir kaip jiems parodyti, kad ES ir dėl jų daro kažką, ne tik dėl to „privilegiuoto jaunimo“. Reikia spręsti šią problemą ir čia yra ne tik Erasmus, dėl to čia reikia galvoti apie savanoriškos veiklos programą ir truputėlį lengvesnį variantą, kur ir tokie žmonės galėtų dalyvauti. Net nebūtinai reikia programų, kartais reikia pažiūrėti, kiek emigrantų turim, kurie nuvažiuoja ir prasiskolina, atsiduria nusikalstamosiose grupuotėse ir panašiai. Tai akivaizdu, kad žmonėms reikia trupučio pagalbos prieš išvažiuojant, kad jie galėtų geriau pasiruošti, ir atvažiuavus, kad juos kažkas pasitiktų. Reikia parodyti ir kitiems žmonėms, kad jie gali dalyvauti.

Ekspertas E₅

- A. Koks, Jūsų nuomone, yra mokslo tarptautiškumo ir studijų judumo ryšys?
- B. Asmeniškai sunku pareikšti jog tai yra tiesioginis ryšys, todėl aš linkęs sakyti, kad tam tikrų studentų dalyvavimas judumo programose kartais lemia jų tolimesnį įsitraukimą į mokslo tarptautiškumo sklaidą Europoje per jų dalyvavimą jungtinėse programose bei projektuose. Iš kitos pusės, atsižvelgiant į studijų proceso bei mokslo sąsajas, ypač antros pakopos studentų tarpe, ryšys gali išryškėti, priklausant nuo pačios akademinės aplinkos. Vienaip ir kitaip, tokio ryšio rezultatas yra tiek studijų judumo, tiek mokslo tarptautiškumo stiprinimas.
- A. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai studentų akademinė mainų tikslai? Kodėl jie svarbūs studentui, šaliai ir ES?
- B. Akademinė mainų tikslas yra nacionalinių aukštojo mokslo sistemų stiprinimas bei akademinės aplinkos prieinamumo bei skaidrumo sklaida. Kalbant apie pirmos pakopos studentus, dažniausiai akademiniai mainai yra labiau susiję su socialine patirtimi, negu su grynai akademinė, atsižvelgiant, tiek į pirmosios pakopos studentų vidutinį amžių (ypač Vidurio ir Rytų Europoje). Kita vertus, kalbant apie antros ir trečios pakopos studentus, akademiniai mainai yra ypatingai svarbūs, kadangi juose atsiranda tiek akademinė, tiek mokslinė sudedamoji dalis, kas lemia paties studento/doktoranto tyrimo sėkmę. Šaliai, ir ypač Lietuvai, pirmos pakopos studentų mainai yra svarbūs dėl poreikio šalies pilnajam pripažinimui kitų 27-ių Sąjungos narių tarpe. Kalbant apie antros ir trečios pakopos studentų mainus, manau, verta pabrėžti pačios aukštojo mokslo sistemos stiprinimą, kadangi iš studijuojančių pagal mainus studentų ir doktorantų atsiranda kitos akademinės aplinkos įgyta patirtis, kas iš principo stiprina ir tą aplinką, kurioje vyksta dabartinės studijos arba tyrimas (t.y. Lietuvos universitetai ir mokslo institutai). Sąjungai akademiniai mainai yra aktualūs atsižvelgiant į daugybę faktorių, dauguma yra atskleisti

paskutiniame Komisijos komunikate „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“, žinoma, paskutinė krizė ir konkurencija su JAV, Japonijos ir Kinijos mokslininkai yra vieni iš pagrindinių aspektų.

- A. Kokia Jūsų nuomonė apie studentų mainų programas? Kokius studijų mainų privalumus ir trūkumus nurodytumėte?
- B. Verta pabrėžti, kad studentų mainai nėra vien Erasmus programa, tačiau dažniausiai visuomenės nuomonė dėl akademinų mainų indėlio į aukštojo mokslo sklaidą Europoje asocijuojasi būtent su Erasmus programa. Kalbant apie pastarąją, be abejojimo tai yra viena sėkmingiausių Europos Komisijos programų ir ne be pagrindo tai yra Komisijos „flagship“ programa. Apart aukštojo mokslo plėtros Europoje bei tam tikrų, anot Komisijos, ryšių tarp judumo ir absolventų į(si)darbinimo potencialo, pagrindinis programos tikslas yra Europos tapatybės formavimas, ypač atsižvelgiant į 2004(2007) Europos Sąjungos narių plėtrą. Iš kitos pusės žvelgiant, kai kuriuose Sąjungos šalyse, pats faktas, kad aukštojo mokykloje lankosi ne vien vietiniai studentai, priverčia (ypač silpniausias mokyklas) skatinti jų akademinio personalo pradinius tarptautiškumo įgūdžius, kaip dėstymas užsienio kalba, labiau į tarptautiškumą orientuotų šaltinių naudojimas ir pan. Mano asmeninės simpatijos yra skirtos kito pobūdžio akademinų mainų programoms, kaip Campus Europae arba dvišaliams mainams. Ypač kalbant apie Campus Europae programą, kai studijuojantis pagal mainus yra priverstas lankyti paskaitas kartu su vietiniais studentais (atsižvelgiant į tą principą, kad antro semestro metu studijos vysta nacionaline kalba), kas stiprina studentų tarpusavio integraciją bei leidžia kalbėti ne tik apie socialinę, tačiau ir akademinę patirtį. Dažniausiai tas pats liečia ir dvišalius mainus.
- A. Ar sutinkate su teiginiu, kad ES vykdoma studijų judumo politika yra nuosekli?
- B. Iš dalies galėčiau sutikti. Vis dėlto, kalbant apie dabartinę finansinę perspektyvą, matosi, kad dauguma Sąjungos narių įdėjo nemažai pastangų tam, kad Mokymosi visą gyvenimą programa pasiektų kuo didesnę kiekį studentų, ypač kalbant apie Erasmus mainų programą. Vien nuo 2007-2008 m. iki 2011-12 m. Lietuvos studentų dalyvaujančiųjų Erasmus mainų programoje skaičiai išaugo nuo 2653 iki 3548 studentų, kas yra daugiau nei 30% augimas. Tačiau net ir atsižvelgiant, kad visų studentų skaičiai sumažėjo nuo beveik 210 tūkst. iki 180 tūkst. (kalbant apie 2011-12 m.), tai yra vis dar labai toli nuo nustatyto strategijos „Europa 2020“ 20% studentų mobilumo rodiklio, todėl kalbant apie Lietuvos pavyzdį, Sąjungos pastangų neužtenka tam, kad pasiekti pačios Sąjungos nustatytus kriterijus. Vidutiniškai šiuo metu studentų judumas neviršija 7% daugumoje Sąjungos šalių, todėl yra abejotina, ar net įgyvendindama Erasmus+ programą 2014-2020 m. Sąjunga sugebės pasiekti anksčiau nustatytus tikslus. Kita vertus, vis dar kelia nerimą Komisijos pastovus noras vienu ar kitu būdu „paleisti“ antros pakopos studentų paskolų mechanizmą, kuris, anot Komisijos, užtikrintų studentų judumo sklaidą Sąjungoje, tačiau tokios

organizacijos, kaip Europos studentų sąjunga vienareikšmiškai nesutinka su tokiomis nuostatomis.

- A. Kaip manote, ar studijų judumo politika yra pakankamai reglamentuojama ES / šalies / instituciniu lygmeniu ir kuris lygmuo, Jūsų nuomone, turi daugiausiai reikšmės?
- B. Net iki šiol dauguma klausimų kyla būtent dėl anksčiau įgytos akademinės patirties pripažinimo aukštosiose mokyklose, kadangi pripažinimas vis dar nėra automatinis, nors tokie ketinimai garsiai skambėjo paskutinės 2012 m. Ministrų konferencijos Bukarešte metu. Kalbant apie pripažinimą, tiek Sąjungos narių ministerijų vadovų politinė valia, tiek nacionalinių institucijų pasiruošimas automatiniam pripažinimui yra pagrindiniai iššūkiai kai kuriuose šalyse.
- A. Kaip manote, ar Lietuvoje užtikrinamas studijų judumo prieinamumas kiekvienam aukštojo mokslo studentui? Jei ne, kokias problemas išskirtumėte?
- B. Verta pabrėžti, kad atsižvelgiant į mūsų šalies ekonominę padėtį, studijų judumo prieinamumas dažniausiai priklauso nuo suteiktos finansinės paramos studentui. Kadangi absoliuti dauguma Lietuvos studentų dalyvauja būtent Erasmus mainuose, manau verta iliustruoti esamą situaciją: nors ir skirtingai nuo kaimynų latvių, kur vidutinė Erasmus stipendija ženkliai viršija minimalų šalies atlyginimą (€286 atlyginimas ir €641 stipendija), Lietuvos studentų padėtis (€289 atlyginimas ir €330 stipendija) byloja, kad valstybės suteikiama parama studentams (1) yra ir (2) yra ženklesnė, nei tokiose šalyse, kaip Čekija arba beveik visose Vakarų Europos šalyse (Belgijoje minimalus atlyginimas yra €1472, tačiau vidutinė stipendija siekia tik €256). Žinoma, gautos stipendijos studentas negali panaudoti gimtoje šalyje, tačiau, manau, šitie skaičiai iliustruoja pačių šalių rūpestį dėl judumo prieinamumo skatinimo. Vėlgi tas faktas, kad Lietuvos studentų Erasmus stipendijas susideda tiek iš Europos socialinio fondo, tiek iš Lietuvos biudžeto lėšų, mano manymu, demonstruoja augantį studentų susidomėjimą dėl dalyvavimo studentų mainuose.
- A. Kaip manote, ar studentų judumo galimybės Lietuvoje yra pakankamai viešinos? Ar yra pakankamai informacijos? Ar pakankamai skatinamas studentų judumas?
- B. Turint 47 aukštąsias mokyklas, reikia turėti omenyje, kad kiekvienoje aukštojoje mokykloje galima matyti labai skirtingas nuostatas dėl dalyvavimo mainų programose bei dvišalių mainų sklaidos. Kai kurios aukštosios mokyklos tradiciškai yra aktyviai įtrauktos į judumo programas, kadangi jų didesni išteklių (tiek studentų skaičius, tiek dėstytojų) leidžia būti aktyviems partneriams. Deja kalbant apie regioninės aukštąsias mokyklas ir ypač apie privačias neuniversitetines mokyklas kartais matome radikaliai priešingą situaciją. Visame akademinį mainų viešinimo kontekste Švietimo mainų paramos fondo rolė, be abejo, yra ypatingai svarbi.
- A. Kaip manote, kodėl pastaraisiais metais net keliuose nacionaliniuose dokumentuose ryškėja tendencija akcentuoti Lietuvos studentų judumo kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes?

- B. Orientacija į regioną yra natūralus procesas ir net prieš įstojant į Sąjungą, 3 Baltijos šalys jau turėjo tarpusavio akademinę mainų sutartį, kuri galioja iki šiol, todėl šiuo metu, kai yra akivaizdu, kad Šiaurės ir Baltijos šalių bendradarbiavimas daugumoje sričių yra vaisingas ir labiausiai efektyvus, negu palyginant su kai kuriais kitais Europos regionais, judumo kryptis į Baltijos jūros regiono valstybes yra labai natūralus ir racionalus politinis sprendimas. Žinoma, verta paminėti, kad studentų įgyti kalbos įgūdžiai Šiaurės šalyse, kartais tampa priežastimi jų tolimesniai įsidarbinimui šitų šalių kapitalo įmonėse Lietuvoje.
- A. Ką manote apie aukštosios mokykloms suteiktą autonomiją pačioms nusistatyti tarptautinio bendradarbiavimo kryptis?
- B. Manau, kartais aukštųjų mokyklų vadovų ambicijų trūkumas tampa aukštųjų mokyklų tarptautiškumo stagnacijos priežastimi. Todėl aukštųjų mokyklų savarankiškumas šioje srityje gali tiek sustiprinti, tiek susilpninti akademinę aplinką ir aukštųjų mokyklų valdymo organai turi priimti atsakomybę už tokių sprendimų pasekmes.
- A. Ar sutinkate su teiginiu, jog skirtingi universitetai yra nevienodai pasiruošę vykdyti akademinę mainų programas?
- B. Tikrai taip, akademinės aplinkos pritaikymas užsienio studentams (o ypač kalbant apie studentus su specialiaisiais poreikiais) lieka klausimu daugumai mažųjų aukštųjų mokyklų, todėl tarpinstituciniai projektai, skirti tokių aukštųjų mokyklų aplinkos gerinimui, yra reikšmingi ir privalo būti įgyvendinami.
- A. Kaip manote, ar studentų judumo programos yra pakankamai finansuojamos?
- B. Grįžtant prie strategijos „Europa 2020“ nustatyto judumo rodiklio ir dabartinio judumo rodiklio daugumoje Sąjungos narių matosi, kad finansavimo klausimas lieka aktualus tam, kad pasiekti nustatytus tikslus, ypač atsižvelgiant į krizės pasekmes. Nors paskelbtas Erasmus+ biudžeto projektas byloja apie programos finansavimo didinimą, tačiau atsižvelgiant į taip pat padidintą numatomą programos dalyvių skaičių kyla abejonės dėl galimo finansavimo kiekvienam studentui mažinimo absoliučių skaičių augimo kontekste.
- A. Jūsų nuomone, su kokiais didžiausiais iššūkiais / kliūtimis susiduria mobilūs studentai?
- B. Studijų aplinkos nepritaikymas bei studijų dalykų nepripažinimas, manau, išlieka pagrindiniais klausimais daugumoje Sąjungos šalių.
- A. Ar, Jūsų nuomone, Lietuva išnaudoja visas galimybes įgyvendindama studijų judumo politiką?
- B. Manau, tęsiant esamą finansavimo mechanizmą (bei esant galimybei, didinant jį) jau pačių aukštųjų mokyklų atsakomybė tampa esminių faktorių, įgyvendinant judumo politiką bei stiprinant Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumą, užtikrinimas. Apie tai, beje, buvo nemažai kalbėta per pastarąją „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“ konferenciją Vilniuje 2013 m. rugsėjo mėnesį.

- A. Kaip manote, koks galėtų būti Jūsų atstovaujamos institucijos indėlis į studentų judumo skatinimą?
- B. Europos studentų sąjunga yra tiesiogiai įtraukti į sprendimų priėmimą tiek Bolonijos proceso stebėsenos darbo grupėje, tiek Sąjungo atsakingose institucijuose, todėl mūsų pagrindinis tikslas ir indėlis yra mūsų narių – 47-ių nacionalinių studentų sąjungų iš 39 šalių – intereso atstovavimas, ką ir darome nuo 1982 metų.